

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ BİLİM DALI

**TURİZM VE İSLAMOFOBİ ALANINDA BİBLİYOMETRİK
ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS

Şehriban Kübra COŞKUN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Mete SEZGİN

Konya, 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şehriban Kübra COŞKUN
	Numarası	164260002003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı/ Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Turizm ve İslamofobi Alanında Bibliyometrik Analiz

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Şehriban Kübra COŞKUN
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şehriban Kübra COŞKUN
	Numarası	164260002003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı/ Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mete SEZGİN
	Tezin Adı	Turizm ve İslamofobi Alanında Bibliyometrik Analiz

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Turizm ve İslamofobi Alanında Bibliyometrik Analiz başlıklı bu çalışma 15/01/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Prof. Dr. Mete SEZGİN	Danışman	
Prof. Dr. Şafak ÜNÜVAR	Üye	
Dr. Öğr. Üye. İbrahim H. KAYAK	Üye	

Not: Tezlerde ıslak imzalı suretleri yer almalıdır.

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şehriban Kübra COŞKUN
	Numarası	164260002003
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı/ Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mete SEZGİN
	Tezin Adı	TURİZM VE İSLAMOFOBİ ALANINDA BİBLİYOMETRİK ANALİZ

ÖZET

İslamofobi, fobi kökünden türeyerek, tam bir kavram karşılığı bulunmamasına rağmen kelime anlamı, İslam düşmanlığı, İslam korkusu, ayrımcılık, ırkçılık, ötekileştirme gibi anlamlarına gelmektedir. Günümüzde İslamofobi, dünya genelinde hem Müslümanlara karşı hemde Müslüman ülkelere karşı bir risk unsuru olmaktadır. Turizm soyut özellik taşımasıyla, genel özelliklerinden birisi olan risk faktörünün oldukça yüksek olması ile birlikte islamofobi ile arasında bir bağ oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı, turizmde risk unsurları içinde yer alan islamofobinin turizm üzerindeki etkisi, turizmde islamofobi üzerindeki etkisi, iletişimi ve etkilişimi araştırılmıştır.

Araştırmada, 2010 ve 2019 yılları arasında İslamofobi yazınında İslamofobik olaylar ile ilgili Yüksek Öğrenim Kurulu'nda bulunan lisansüstü tezlerin, Dergipark'da 2005 ve 2019 yılında bulunan turizm yazında İslamofobyaya ile ilgili makale çalışmaları ve uluslararası alanda 2010 ve 2018 yılları arasında turizm ve İslamofobi ili ilişkili yayınlanan kitap, makale ve bildiri çalışmaları, çeşitli parametreler çerçevesinde bibliyometrik yöntem ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Din, Fobi, İslamofobi

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şehriban Kübra COŞKUN
	Numarası	164260002003
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı/Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mete SEZGİN
	Tezin İngilizce Adı	TOURİSM AND İSLAMOPHOBİA IN THE FIELD OF BİBLİOMETRİC ANALYSİS

ABSTRACT

Islamophobia derives from the root of phobia, although it does not have a full concept meaning, it means the word meaning, hostility to Islam, fear of Islam, discrimination, racism and othering. Today, Islamophobia is a risk factor both for Muslims and for Muslim countries around the world. With its abstract characteristics, tourism constitutes a link between Islamophobia and its high risk factor, which is one of its general characteristics. The aim of this study is to investigate the effect of Islamophobia, which is one of the risk factors in tourism, on Islamophobia in tourism, its communication and interaction.

In this research, the postgraduate theses of the Higher Education Board related to Islamophobic events in the Islamophobia literature between 2010 and 2019, the articles related to Islamophobia in the summer of 2005 and 2019 in Dergipark and the relationship between tourism and Islamophobia province in the international field between 2010 and 2018 published books, articles and papers were analyzed with bibliometric method within the framework of various parameters.

Key Words: Tourism, Religion, Phobia, Islamophobi

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmanın yűrűtűlmesinde saygı, sevgi ve bilgisiyle bana yardımcı olan danıőmanım Prof. Dr. Mete SEZGİN'e teőekkűrű bir borç bilmekteyim.

Varlığı, sesi, nefesi ile maddi manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen en değerli varlığım annem Fatma TANRIVERDİ'ye sonsuz sevgilerimi sunarak teőekkűr ederim...

Őehriban Kűbra COŐKUN

Aralık- 2019

İçindekiler

Bilimsel Etik Sayfası.....	i
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	5
TURİZM	5
1.1 Turizm Kavramı.....	5
1.1.1. Turist Kavramı.....	7
1.2. Turizmin Tarihsel Gelişimi.....	7
1.3. Turizmin Özellikleri.....	10
1.4. Turizm ve Diğer Bilim Dalları.....	12
1.4.1. Turizm ve Ekonomi.....	12
1.4.2. Turizm ve Coğrafya.....	12
1.4.3. Turizm ve Sosyoloji	13
1.4.4. Turizm ve Psikoloji	13
1.4.5. Turizm ve Tıp	14
1.4.6. Turizm ve Hukuk.....	14
1.4.7. Turizm ve Arkeoloji	15
1.4.8. Turizm ve Siyasal Bilimler.....	15
1.5. Turizmin Türleri.....	15
1.5.1. Katılanların Geldiği Yere Göre Turizm Çeşitleri.....	16
1.5.1.1. İç Turizm.....	16

1.5.1.2. Dış Turizm	16
1.5.2. Katılanların Kişi Sayılarına Göre Turizm Çeşitleri.....	17
1.5.2.1. Bireysel (Ferdî) Turizm	17
1.5.2.2. Kitle Turizmi.....	17
1.5.2.3. Grup (Kollektif) Turizmi	18
1.5.3. Katılanların Yaşına Göre Turizm Çeşitleri.....	18
1.5.3.1. Gençlik Turizmi	18
1.5.3.2. Yetişkin (Orta Yaş) Turizmi	18
1.5.3.3. Üçüncü Yaş Turizmi	18
1.5.4. Katılanların Sosyo-Ekonomik Durumuna Göre Turizm Çeşitleri.....	19
1.5.4.1. Sosyal Turizm	19
1.5.4.2. Lüks (Selektif) Turizm.....	19
1.5.5. Katılanların Amacına Göre Turizm Çeşitleri	20
1.5.5.1. Deniz Turizmi	20
1.5.5.2. Kültür Turizmi	20
1.5.5.3. Kongre Turizmi.....	21
1.5.5.4. Sağlık/Termal Turizmi.....	22
1.5.5.5. Spor Turizmi	23
1.5.5.6. Av Turizmi.....	23
1.5.5.7. Yayla Turizmi	24
1.5.5.8. Dağ ve Kış Turizmi	24
1.5.5.9. İnanç Turizmi.....	25
1.5.5.10. Akarsu Turizmi	25
1.5.5.11. Kruvaziyer Turizmi.....	26
1.6. Turizm Sektörü.....	26
1.6.1. Turizm Sektörünün Temel Özellikleri	28
1.6.2. Dünyada Turizm Sektörünün Mevcut Durumu	28

1.6.3. Türkiye’de Turizm Sektörünün Mevcut Durumu.....	34
2. BÖLÜM	47
DİN, FOBİ VE İSLAMOFOBİ.....	47
2.1. Din ve Dinler Tarihi	47
2.1.1. Batıl Dinler	49
2.1.1.1. Budizm.....	49
2.1.1.2. Hinduizm	50
2.1.1.3. Mecusilik (Zerdüştilik)	50
2.1.2. İlahi (Hak) Dinler	50
2.1.2.1. Yahudilik	51
2.1.2.2. Hristiyanlık	52
2.1.2.3. İslamiyet.....	53
2.2. Fobi	65
2.2.1. Fobi Türleri.....	65
2.2.1.1. Belirli Bir Nesne veya Durumdan Kaçınma	65
2.2.1.2. Kaçınılması Zor Olan Yer ve Durumlardan Kaçınma	66
2.3. Din ve Korku İlişkisi	66
2.4. İslamofobi.....	67
2.4.1. İslamofobi Türleri.....	69
2.4.1.1. Ayrımcılık.....	69
2.4.1.2. Önyargı	69
2.4.1.3. Şiddet	70
2.4.1.4. Dışlama	71
2.5.1. İslamofobinin Nedenleri	71
2.5.1.1. Kültürel Nedenler	71
2.5.1.2. Tarihi Nedenler	72
2.5.1.3. Siyasi Nedenler	73

2.5.1.4. Ekonomik Nedenler	74
2.5.1.5. Teolojik Nedenler	74
2.5.1.6. Psikolojik Nedenler.....	76
2.5.1.7. Medyatik Nedenler	76
2.5.1.8. Felsefi Nedenler.....	77
2.6.1. İslamofobi'nin Mevcut Durumu.....	78
2.6.1.1. İslamofobi'nin Dünü.....	78
2.6.1.2. İslamofobi'nin Bugünü.....	80
2.6.2. İslamofobi'nin Çözülmesi İçin Yapılması Gerekenler	88
3. BÖLÜM	92
TURİZM VE İSLAMOFOBİ.....	92
3.1. Turizm ve İslamofobi İlişkisi.....	92
3.1.1. Turizmin İslamofobi Üzerindeki Etkisi.....	93
3.1.2. İslamofobi'nin Turizm Üzerindeki Etkisi	96
3.1.3. İslamofobi'nin Dünya Turizmi Üzerine Etkisi.....	99
3.1.4. İslamofobi'nin Türkiye Turizmi Üzerindeki Etkisi.....	101
4. BÖLÜM	103
YÖNTEM.....	103
4.1. Araştırmanın Konusu	103
4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	103
4.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Yöntemi	104
4.4. Bulgular.....	105
SONUÇ VE ÖNERİLER	117
KAYNAKLAR	121
https://islamansiklopedisi.org.tr/tarikat (Erişim Tarihi: 12.12.2019).....	133
https://islamansiklopedisi.org.tr/hakikat (Erişim Tarihi: 12.12.2019).....	133

KISALTMALAR

OECD= İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı

AIEST= Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği

UNWTO= Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

TÜRSAB= Türkiye Seyahat Acenteler Birliği

IAGTO= Uluslararası Golf Tur Operatörleri Birliği

IGMG= İslam Toplumu Milli Görüş Kadınlar Teşkilatı

SETA= Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırma Vakfı

EUROPOL= Avrupa Polis Teşkilatı

KUTO= Kuşadası Ticaret Odası

GSMH= Gayri Safi Milli Hasıla

BYKP= Beş Yıllık Kalkınma Planı

TÜROB= Türkiye Otelciler Birliği

TTYD= Turizm Yatırımcılar Derneği

TUGEV= Turizmi Geliştirme Vakfı

S.A.V= Sallallahu Aleyhi Ve Sellem

BM= Birleşmiş Milletler

A.S= Aleyhisselam

C.C.= Celle Celalühü

HZ= Hazreti

AA= Anadolu Ajansı

VB= Ve benzeri

AB= Avrupa Birliği

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Ülkelere Göre Turist Sayısı (2016-2017-2018)	30
Tablo 2: Ülkelere Göre Turizm Gelirleri (2018)	32
Tablo 3: Uluslararası Turizm Harcamaları (2017)	33
Tablo 4: Planlı Dönem Öncesi Türkiye Turizmi Verileri	37
Tablo 5: Planlı Dönemde Hedeflenen ve Gelen Yabancı Misafir Sayısı	39
Tablo 6: Yabancı Ziyaretçi ve Turizm Gelirinin Yıllara Göre Dağılımı	42
Tablo 7: Türk Turizminin Geçmiş 10 Yıldaki Gelişimi	43
Tablo 8: Yayınlanan Tezlerin yıllara Göre Dağılımı	105
Tablo 9: Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı	106
Tablo 10: Yayınlanan Tezlerde Kullanılan Diğer Anahtar Kelimeler	107
Tablo 11: Yüksek Lisans Tezlerinin Sayfa Sayılarının Dağılımı	107
Tablo 12: Doktora Sayfa Sayılarının Dağılımı	108
Tablo 13: İslamofobiye İlişkin Lisansüstü Tezlerin Akademik Danışmanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı	108
Tablo 14: Yayınlanan Tezlerin Konularına İlişkin Bulgular	109
Tablo 15: Yayınlanan Tezlerde Benimsenen Araştırma Yaklaşımına İlişkin Bulgular	109
Tablo 16: Yayınlanan Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı	110
Tablo 17: Makalelerin Dergilere Göre Dağılımı	111
Tablo 18: Yayınlanan Makalelerde Kullanılan Diğer Anahtar Kelimeler	112
Tablo 19: Makale Sayfa Sayılarının Dağılımı	112
Tablo 20: Yayınlanan Makalelerin Konularına İlişkin Bulgular	113
Tablo 21: Makalelere İlişkin Erişim Bulguları	114
Tablo 22: Yayınlanan Makalelerde Benimsenen Araştırma Yaklaşımına İlişkin Bulgular	115
Tablo 23: Uluslararası Alanda Turizm ve İslamofobi Alanında Hazırlanmış Kitap, Makale ve Bildiri Çalışmaları	115
Tablo 24: Uluslararası Alanda Turizm ve İslamofobi İle İlişkili Çalışmaların Araştırma Yaklaşımına Yönelik Bulgular	116
Tablo 25: Uluslararası Yayınlanan Turizm ve İslamofobi ile İlişkin Çalışmalarda Kullanılan Diğer Anahtar Kelimeler	116

GİRİŞ

Turizm, kavram olarak günümüzde farklı bir boyut kazanmıştır. Turizm ilk olarak seyahat etme kavramı ve olgusuyla başlamıştır. Seyahat nedenleri ilk çağlarda ticaret ve din amacı ile gerçekleştirilirken zamanla seyahat olgusu farklılaşmıştır. Din ve ticaretin yanı sıra spor faaliyetleri seyahat nedenleri arasına eklenmiştir. Zamanla insanlar sanayi devrimi ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte seyahat unsurunu, yeme, içme, gezme ve eğlenme faaliyetleri ile bütünleştirmişlerdir.

Turizm herkesin bildiği ve en basit hali ile kişinin ikamet ettiği yerden ayrılıp tekrar dönünceye kadar geçen süre içerisinde yapmış olduğu faaliyetler tümü olarak tanımlanmıştır.

Din olgusu, inanma, inanç kavramlarından gelerek hissetme, güvenme, sığınma, korunma, isteme, sevme gibi kavramları da içinde barındıran bir bütünden bahsetmektedir. İnanç ve inanma kavramları ise insanlığın var olduğu andan itibaren, kendisinde içgüdüsel olarak var olan his ve istekler bütünü olarak tanımlanmaktadır. İnsan her zaman kendinden daha büyük, daha güçlü olan ve kendisini güvende hissetmek istediği, hayatında olması veya olmamasını istediği şeylerde kendisinden üstün olan o varlıktan yardım almak istemesi din olgusunu güçlendirmektedir. İlk insanın varlığından bu yana muhakkak her insan bir yaratıcıya veya bir güce inanmıştır. Hiçbir güce ve yaratıcıya inanmayan bir kimse dahi aslında inanmamaya inanmıştır. Bu nedendir ki inanç, insanın varoluşundan bu yana, hatta daha öncesine dayanan duygu, görüş, din, öğretimi anlamlarına gelmektedir.

Din, insanların yaşamlarını şekillendiren, kişiliklerini oluşturan, insanın insanca yaşamasını öğreten, insanın hayatında önemli bir yere sahiptir. Din, insanın yaradılış amacını gerçekleştirmesinde, doğuştan gelen yeteneklerini kullanıp geliştirmesinde, özgür iradesini ve aklını kullanabilmesinde, yaratıcısı ile arasında köprü görevi görmesinde katkı sağlamaktadır.

Dinlerin ortaya çıkışı veya varoluş nedenleri, ibadetleri ve şekilleri, yasakları, gereklilikleri kısacası bir dinin oluşmasından içinde barındırdığı her şeyi ele alan bilim ise dinler tarihini oluşturmaktadır.

Dinler tarihi, çeşitli dinleri en doğru biçimde öğreten bir bilim dalıdır. Dinler tarihi ile din olgusu karşılaştırmalı olarak daha iyi anlaşılabilir. Günümüzde

insanlar ve toplumlar, bir yandan birbirleriyle yakın ticari, iktisadi, siyasi, kültürel, askeri, dini ilişkiler içindedirler. Bu ilişkinin sağlıklı bir şekilde yürümesi, dinin inançların öğrenilmesine ve ona göre davranılmasına bağlıdır. Diğer yandan basın-yayın, seyahat, sportif faaliyetle, medya, internet gibi nedenlerle insanların birbirleri hakkında bilgi edinme yol ve imkanları artmıştır. Bütün bu olaylar sonucunda diğer inançlar ve hatta geçmişteki insanların inançları da merak konusu olmuştur. Bunun yanında dinler arası rekabet, misyoner faaliyetleri, insanları hem kendi dinlerini, hem de diğer dinleri daha iyi öğrenmeye itmiştir (Tümer ve Küçük, 1997: 16).

Günümüze kadar gelen üç hak din vardır. Bunlar; Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'tir. Bu hak dinlerin dışında insanların türetmiş oldukları binlerce din çeşitleri bulunmaktadır. Bu din çeşitlerini de batıl din olarak adlandırmaktayız.

İslam dini üç büyük dinden sonuncusu ve ilahi bir dindir. İslam, Hristiyanlık'tan sonra dünyanın en çok inanılan ikinci dinidir. Bir demografik araştırmaya göre İslam nüfusu dünya nüfusunun 1.8 milyar inananı ile %24'ünü oluşturmaktadır.

İslam, son peygamber olan Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından vahiy yoluyla bildirilen son, hak ve kamil olan dinin adıdır. Arapça da 'selem' kökünden gelen İslam, söcükte 'teslim olmak, boyun eğmek, selamete ulaşmak' gibi anşamlara gelmektedir. İslamı kabul eden, bu dinin emir ve nehiyelerine uyan kimselere de Müslüman denilmektedir. Müslümanlığın gerekçelerini tam manasıyla yapan erkeğe 'Mümin', kadına ise 'Mümine' denilmektedir. Bazı kimselerce 'Salih- Saliha' şeklinde de adlandırılmaktadır.

İlahi dinlerin sonuncusu İslamiyet'tir. İslamiyet, Hz. Muhammed (s.a.v)'e yirmi üç yılda Cebrail meleği tarafından gelen vahiy ile tamamlanmış bir dindir. Hz. Muhammed (s.a.v)'e kadar gelen bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri din, aslında İslamiyet'in kendisidir. Bu durumda İslamiyet, ilahi dinlerin genel adıdır (Aydın, 2002: 179).

Fobi, Yunan mitolojisinde Phobos kelimesine dayanarak 'dehşet tanrısı'nın isminden gelmektedir. Sözlük anlamı ise, herhangi bir durum veya nesneye duyulan korku, eğer belli bir nedeni yoksa korkunun devamlılığı giderilemediğinde, zamanla düşmanlığa dönüşmesini ifade etmektedir (Akılotu, 2015:6).

İslamofobi etimolojik olarak İslam ile fobi sözcüklerinin birleşmesinden türetilmiştir. Bir psikolojik terim olan “fobi” bilindiği gibi normalde korkulmayacak durum veya objelerden korkulması halini tanımlar. Ancak sözlük anlamı “İslam’a karşı önyargılı olmak veya bu dine karşı gösterilen politik hoşgörüsüzlük” olarak da tanımlanan İslamofobi İslam’ın kendisinden korkulan bir kavram olarak değil, çok kültürlülükten ve onun sonuçlarından korkulan bir korku olarak adlandırılabilir. Avrupa’nın Yahudi-Hıristiyan mirası ile çatıştığını söyleyen bazı bilim adamlarının aksine İslamofobi belki de İslami değerlerin Batı değerleriyle karşılaştırıldığında ortaya çıkabilecek olası farklılıklardan korunma güdüsü olarak da değerlendirilebilmektedir (Erdin M., 2014:3)

İslamofobi, kelime anlamı olarak "İslam korkusu" demektir. Müslümanlara ve İslam dinine karşı süre gelen önyargı ve ayrımcılıktan kaynaklanmaktadır. Müslümanlara karşı duyulan irrasyonel nefret, ayrımcılık, düşmanlık ve kin besleme anlamına gelir. Kelime ilk kez 1991 yılında kullanılmış olup 11 Eylül saldırılarıyla gündeme getirilmiştir. Bugün İslamofobi dendiğinde hem İslam dinini tanımaktan ve öğrenmekten kaynaklanan bir korku, hem de bu korkuya dayanarak Müslümanlara karşı ayrımcılık ve düşmanlık yapılmasının meşru görülmesi anlaşılmaktadır (Umut ve Mehmet, 2017:59).

İslamofobi olarak adlandırılan olgu, esasen İslam dinine karşı duyulan düşmanlığı ifade etmektedir. Türkiye’de genellikle İslamofobi kavramı Batılı devletlerin tutumları ile buralarda yaşayan düşünürlerin, yazarların düşüncelerinden hareketle izah edilebilmektedir. Bunun çok sayıda örneklerini sıralamak mümkündür. Elbette, Batılı devlet ve düşünürlerin İslam dinine karşı duydukları ötekileştirici ve mücadele edici tutum sergilemelerinden kaynaklanan sebeplerden dolayı, özellikle Batılı ülkelerde İslamofobi’nin yaygın bir şekilde mevcut olduğu söylenebilir (Cansu ve Abdulvahap, 2018:85).

İslam dünyasına atfedilen bu fobi düşüncesi, hem Müslüman toplumu üzerine etkisi hem de turizm üzerine etkileri araştırılmıştır. Turizm ve İslamofobi arasındaki etkileşim ele alınmıştır.

Yapılan bu araştırma, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde turizm sektörü ile ilgili genel bilgiler ile ve güncel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde, fobi ve islamofobi ile ilgili kavramların açıklanması ve islamofobik

olaylara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, turizm ve islamofobinin birlikte olan etkileşimden ve bu etkileşimden ortaya çıkan olumlu ve olumsuz olgu ve olaylara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise, yapılan araştırmada amaç, yöntem, bulgu ve sonuç kısmına değinilmiştir.

1. BÖLÜM

TURİZM

Araştırmanın birinci bölümünde turizm kavramının açıklaması yapılmıştır. Turizm sektörü genel hatlarıyla ele alınmış ve genel turizm bilgilerine yer verilmiştir. Turizmin dünden bugüne değışimi, ülkeye ve yerel halka etkileri araştırılmıştır. Turizmin, son on yıllık süreçteki değışimi tablolar halinde gösterilerek açıklanmıştır.

1.1 Turizm Kavramı

Turizm, Latince “tornus” kelime anlamı insanların belirli bir eksen etrafında dönmeleri anlamına gelmektedir. Bu kelime İngilizce, Almanca ve Fransızcaya “tour” olarak geçmiştir. Bu dillerde ise, insanların görölmeye değer yerlerin, dairesel hareketlerle, iş veya eğlenme amacıyla gezip ve ikamet ettikleri yere geri dönmelerini ifade etmektedir (Yıldız Z., 2011:55).

Turizm eski çağlarda, kişilerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için, mevsimlere göre seyahat etmeleri ile başlamıştır. Seyahat nedenleri ilk çağlarda ticaret ve din amacı ile seyahat edilirken zamanla seyahat olgusu farklılaşmıştır. Din ve ticaretin yanı sıra spor faaliyetleri seyahat nedenleri arasına eklenmiştir. Zamanla insanlar sanayi devrimi ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte seyahat unsurunu, yeme, içme, gezme ve eğlenme faaliyetleri ile bütünleştirmişlerdir.

Turizm ile ilgili yapılan bazı tanımlar ise şu şekildedir;

- Guyer-Feuler 1905 yılında ilk turizm tanımını yapmıştır. Guyer’in yapmış olduğu tanıma göre turizm, modern çağa özgü olarak kişilerin hava değışimi, dinlenmek istemeleri, sanatı yakından tanımak istemeleri, doğanın rahatlatıcı özelliği, ulaşımın iyileşmesi gibi özelliklerin tamamını içeren olaylar bütünü olarak tanımlanmıştır.
- M. Meyer ise; turizm, kişilerin kaynağının psikolojiye dayanan, başka yerlere gitme uzaklaşma olarak tanımlamıştır.
- Edmood Picard; turizm, döviz girişı ve turistlerin yapmış oldukları harcamaların ülkeye ekonomik olarak katkı sağlaması olarak ifade etmiştir.
- Hunziker ve Krapf; kişilerin kısa süreli kalışlardan doğan seyahatin devamlı kalmaya dönüşmemesi ve ticari amaçlı olmaması şartı ile geçici ilişki olarak tanımlamıştır (Kozak ve diğ., 2014:1-3).

Günümüzde ise, hava değişimi ve dinlenme gereksinimi ile rutin ve monotonlaşmış hayata renk katmak amaçlı, doğanın vermiş olduğu enerji ile bütünlüşmek, ulaşım imkanlarının çoęalmasđ ve kolaylaşması sonucunda ulusların ve toplulukların birbirine yakınlaşmasına olanak veren ‘modern’ çağa özgü bir olaydır.

Sonuç olarak turizm kavramđ özellikle II. Dünya Savaşından sonra yapılmaya başlanmış araştırmacı ve akademisyenlerin yapmış oldukları tanımlar birbirinden farklılık göstermiştir.

Turizm, kavram olarak günümüzde farklı bir boyut kazanmıştır. Turizm ilk olarak seyahat etme kavramđ ve olgusuyla başlamıştır. Turizm kavramđ için onlarca tanım yapılmıştır. Ancak herkesin bildiği ve en basit hali ile turizm, kişinin ikamet ettiği yerden ayrılıp tekrar dönünceye kadar geçen süre içerisinde yapmış olduğu faaliyetler tümü olarak tanımlanmıştır.

Turizm olgusu insanların temel ihtiyaçlarının dışında başka bir anlam kazanmıştır. Kişiler Maslow’un temel ihtiyaçlar hiyerarşisi’nin dışına çıkarak, özel istek ve beklentilerle turizm kavramına farklı bir yön vermişlerdir. Turizm, ilk zamanlarda deniz, kum, güneş üçlüsünü oluşturmuştur. 1990’lara gelindiğinde ise bu özel istek ve algılar, kişilerin gelir düzeyine ve yine isteklerine göre Şekil değişirmiştir.

Özel istek ve beklentiler ortaya, alternatif turizm çeşitlerini çıkarmıştır. Örneğin; kültür, yelken, rafting, treking, kruvaziyer, mağara, inanç, tarih, kongre vb. birçok turizm çeşidi ortaya çıkmıştır. Bu turizm çeşitlerine yeni turizm çeşidi olarak, tarım, geleneksel, gastronomi, kreaktif, hüzün gibi turizm çeşitleri eklenmiştir. Kişiler, özel istek ve ilgi alanlarına göre seyahat ederlerken, Şimdi ise turizmi tamamen farklı bir boyuta taşımışlardır. Bugün artık insanlar, farklılaşmanın bile farklılaşmasını istemektedirler. İnsanlar, sıkılğan bir hale gelmiş ve hiç yapılmamış yeni macera ve tutkular aramaktadırlar. Özel istek ve beklentiler yerini macera, adrenalin, tutku ve yaratıcılığa bırakmıştır.

İnsanların yaşam Şartları ile seyahat ile başlayan ve günümüze kadar birçok değişime uğrayan turizm, artık değişim kavramđ ile iç içe girmiştir. Daha öncelerde yenilik kelimesi ile bir arada kullanılan turizm, Őimdilerde farklılaşma ve farkındalık kavramları ile birlikte kullanılmaktadır.

1.1.1. Turist Kavramı

Turizm kavramında olduğu gibi turist kavramı ise, kişilerin ikamet ettikleri yeren ayrılıp tekrar dönünceye kadar geçen süre zarfı içerisinde turizm ile ilgili faaliyetleri gerçekleştiren kişiye turist denir.

İlk turistin tanımı 1937 yılında Milletler Cemiyeti İstatistik Uzmanları Komitesi tarafından yapılmıştır. Bir ülkeye 24 saatten az olmayacak şekilde kalmak için gelen kimselere turist denmektedir (Kozak, 2012:7).

İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı'na (OECD) göre, turist olarak kabul edilenler;

- Eğlenme, dinlenme, aileyi ziyaret, sağlık vb. sebeplerle seyahat edenler;
- Bilimsel, idari, diplomatik, kongre, dini, sportif ve benzeri nedenlerle seyahat edenler;
- İş seyahati yapanlar;
- Deniz seyahati yapanlar (bu süre 24 saati geçmese bile)

OECD tanımına göre turist olarak kabul edilmeyenler ise şöyledir;

- Bir ülkeye iş amacıyla gelen kimseler;
- Bir ülkeye yerleşmek, devamlı kalmak için göç eden ve yerleşenler;
- Bir başka ülkede kamu amaçlı görevlendirilen kimseler (örneğin; diplomatlar),
- Okul veya diğer öğrenim kurumlarında okumak için gelen öğrenciler;
- Bir sınır bölgesinde ikamet edenler ve başka bir ülkede yaşayıp komşu ülkeye çalışmak için gelenler;
- Transit geçenler (ülkeden geçiş süreleri 24 saati aşsa bile) (Kozak, 2012:8).

1.2. Turizmin Tarihsel Gelişimi

Tarihin ilk dönemlerine gidildiği zaman, seyahat ilk insan Adem ve Havva'ya kadar dayanmaktadır. Seyahat unsuru, ilk insandan itibaren, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve gerekli olan yaşam şartlarını oluşturmaları için

zorunlu olarak gerekleŒmiŒtir. İkel dönem olarak adlandırılan zamanlarda insanlar, barınma, verimli arazi ve mevsimlere baēlı olarak sürekli bir seyahat içindeydiler. Bu hareketlilik tarih kitaplarından bizlere tacirler olarak adlandırılarak gelmektedir.

Turizmin baŒlangıcı, M.Ö.4000'l yıllara kadar gitmektedir. Sümerliler, tekerlek, yazı ve para icadıyla birlikte seyahat unsurunu ortaya ıkarmıŒlardır. Finikeliler, Eski Mısır ve Babil Krallıēı da çok seyahat etmeleri sebebiyle gezginler olarak tanımlanmaktadır. YapmıŒ oldukları bu seyahatler nedeniyle, yol güzergahlarına konaklamak için bahçe ve evler inŒa etmiŒlerdir (Yıldız, 2011: 56).

İlk olarak modern anlamda turizme en yakın olay Eski Yunan devrinde grlmeye baŒlanmıŒtır. M.Ö. 700 yıllarda yapılan Olimpiyat Oyunları nedeniyle çok sayıda turist in olimpiyatlar için Eski Yunan'a gitmesi bunun en güzel rneēidir. İlkaē zamanlarından bize tarihte ıŒık tutan, Herdot ve Paunaias olmuŒtur. M.Ö. 480-421 yılları arasında tarihi ve coērafyacı olan Herdot, kendi ülkesini tanımak, geleneēini ve tarihini öğrenmek amacıyla hem kendi ülkesinin ilk turisti olmuŒ hem de ilk i turizmi gerekleŒtirmiŒtir (Kseoēlu, 2019:8-9).

Romalılar Olimpiyat ziyaretçileri arasından ilk sırada gelmektedirler. Romalıların saēlık, eēlence ve ticaret gibi nedenlerle seyahat etmeleri nedeniyle, turizmin en çok bu dönemde geliŒtiēi söylenebilir. Roma İmparatorluēu döneminde, asillerin hem kendilerinin alıŒması hem de kle alıŒtırması, imparatorluēa baēlı geniŒ topraklardan iktisadi gelirler elde edilmesi, Romalı asillere boŒ zaman ve büyük gelirler saēlaması sebebiyle turizmin geliŒmesinde büyük etkisi olmuŒtur. Gelirin fazla olması ve boŒ zaman kavramının varlıēı ile turizmin yapılabilirliēini artırmıŒtır (Budak, 2000:7-8). Turizmde ulaŒım büyük öneme sahiptir. Çünkü arz talep iliŒkisine göre, talep arzın bulunduēu yere gitmesi gerekmektedir. Romalılar da çok seyahat etmeleri sebebiyle ilk düzenli yolları ve ulaŒım araçlarını kullanıma sunmuŒlardır. Romalılar Olimpiyat oyunlarının yanı sıra Mısır'daki Piramitler ve kaplıcalara çok fazla seyahat etme eēilimi gstermiŒlerdir. YapmıŒ oldukları düzenli yollar ile 120 ile 150 arasında yol kat etmiŒlerdir. Romalıların turizmin geliŒmesinde katkıları oldukça fazla olmasına raēmen, tarihten silinmiŒ olmaları sebebi ile seyahatlerde gerilemenin olduēu grlmŒtir (Kseoēlu, 2019:9).

Orta aēda Roma İmparatorluēunun kŒ ile turizmin gerilediēi görülmektedir. Avrupa'nın ise karanlık dönem olarak adlandırılan o dönemde, sadece

maceracı insanlar seyahat etmişlerdir. Orta çağın ilk yarısında turizmin yönünü dini seyahatler değiştirmiştir. Farklı dinlerdeki insanlar, dinlerinin gerektirdiği ibadetleri yapmaları için gruplar halinde seyahat etmeye başlamışlardır. Batı’da Marco Polo, İslam dünyasında ise İbn Batuta orta çağın en ünlü gezginleridirler (Budak, 2000:8).

Yakın çağda 1492’de Kristof Kolomb deniz yolu ile Amerika Kıta’sına yapılan turlar seyahat amaçlı olmasa da seyahat unsuru içerisine alınmıştır. Yapılan keşifler yeni ticari yollarını ve yeni sömürge yerlerini belirlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu ise, fetih amaçlı yapmış oldukları seyahatler nedeniyle konup geçtikleri yerdeki bulunan halk ile kültür alış-verişinde bulunmuşlardır. 1517 yılında Çaldıran Seferiyle İstanbul’a getirilen kutsal emanetler, günümüzde de yerli ve yabancı olmak üzere turistlere sergilenmekte ve yoğun ilgi görmektedir (Budak, 2000:10).

Portekiz vatandaşı olan Vasco de Gama, 1497 yılında dünyanın yuvarlak olduğunu keşfetmek için, Ümit Burnu üzerinden Hint Okyanusuna ulaşmış ve 1498 yılında da Hindistan’ın Batı’sından karaya çıkmıştır. Dünyanın keşfi için yapılan bu seyahat, kuzeyden güneye daha sonra batı’ya giderek, İpek Yolu yanı sıra Çin’e yeni bir yol daha açılmıştır. Dünyanın keşfi yarım kalmış, 22 yıl sonra Macellan, Asya ile Amerika kıtası arasında kalan kısmı tamamlamıştır (Eralp, 1983:6).

17. yüzyılda Avrupa’da, komşu ve işçi ülkeler içerisindeki bazı şehirlerin kültür merkezlerini gezip görmek, bu ülke ve şehirler hakkında bilgi sahibi olunması amacıyla seyahatler gerçekleştirilmiştir. 16. ve 17. yapılan bu seyahatler ile ilgili Fransız bir Papaz “Yabancılara Seyahat Rehberi” adı altında bir kitap yayınlamıştır (Sezer, 2010:4).

17. ve 18. Yüzyılda Buharlı Makinelerin icadı ve otomobil sanayinin hızla gelişmesi ile turizm de çok büyük bir gelişme görülmüştür. 1841 yılında Thomas Cook tarafından ilk organize ve grup gezisi olan 570 kişilik bir tur gezisi düzenlenmiş ve ilk “organize tur” olarak kayıtlara geçmiştir (Yıldız, 2011:57).

I. Dünya Savaşı ile birlikte turizm hareketleri tamamen durmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra turizm yeniden hareketlenmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşının verdiği hasarı ortadan kaldırmak için Avrupa, ülkeye hızlı bir döviz girdisi sağlamak amacı ile turizmi potansiyel bir kaynak olarak görmüştür. Savaşın ülkeye

verdiği zararları ortadan kaldırmak için 1950’lerde deniz, kum, güneş üçlüsünü oluşturmuştur. Kitle turizmini yeniden canlandırarak bunla birlikte yeni turizm çeşitlerinden kış sporları moda haline getirilmiş, demiryolları ile ulaşılamayan destinasyon merkezleri ulaşılabilir hale gelmiş, turizm sektörü bulunduğu durumdan çok farklı bir hal almıştır. Bu dönemde kültür, tarih, festival, fuar, müze ve dağcılık gibi turizm çeşitleri ortaya çıkmıştır. 1980 sonrasında havayolu taşımacılığıyla birlikte turizm bir kat daha büyüyerek farklı bir boyut kazanmıştır (Sezer, 2010:5).

1.3. Turizmin Özellikleri

Turizm faaliyetlerinin yürütülebilmesi için, o bölgeyi turistin ziyaret etmesi gerekmektedir. Ancak o bölgeye yapılan tüm ziyaretler turizm olayı içerisinde değerlendirilmemelidir. Her yapılan ziyaretin turizmin içerisine alınmamasının nedeni turizmin kendine ait belirgin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Turizm olgusunun gerçekleşebilmesi için olması gereken koşulların dışında turizmin sektörel olarak bazı özellikleri bulunmaktadır. Turizmin başlıca sektörel özellikleri şu şekildedir (Araboğa, 2018:6-7):

- Turizm kişilerin para kazanma ve çalışma haricindeki turistik amaçlara yönelik seyahatleri ile ilgilidir.
- Yapılan bir faaliyetin turizm olarak kabul edilebilmesi için seyahat edilen yerde en az 24 saat, en fazla 6 ay, yurt dışında ise bu süre 1 yıl olmalıdır.
- Turizm, sosyal, ekonomik, politik, psikolojik ve sosyolojik ve benzeri işlevlere sahiptir.
- Turistler yapmış oldukları turizm faaliyetleri süresince turistik mal ve hizmetlerden yararlanırlar. Bu da destinasyon bölgesine gelir kazandırır.
- Turizm birçok sektör ile ilişki içerisindedir. En fazla ekonomik sektör ile ilişki içerisindedir. Bu sebeple sektörlerin gelişimine etkisi büyüktür.
- Turistik bir ürün birçok servisin birleşiminden oluşmaktadır. Turistik ürünler bu birleşimden “paket ürün” olarak da adlandırılmaktadırlar. Bu paketi yani turistik ürünü oluşturan halkalardan herhangi biri eksik olur ise bütün olumsuz etkilenebilir.

- Yapılan bu turizm faaliyetleri nedeniyle destinasyon merkezinin alt yapı ve üst yapının gelişmesini sağlar.
- Turistlere her yönden yenilenme sağlar. Örneğin; psikolojik ve fizyolojik olarak kişinin bulunduğu ortamdaki uzaklaşması hem zihninin dinlenmesine hem de fiziki açıdan dinlenmesini sağlar.
- Turizm faaliyetlerine katılan kişilerin özel istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek ürün çeşitliliği olmalıdır.
- Turizmin gerçekleşmesi için kişilerde olması gereken en önemli özelliklerden birisi boş zaman kavramıdır. Bu sebeple turizm, boş zaman değerlendirme etkinliğidir.
- Turizmde pazar tersine çalıştığı için kişiler turistik ürünün yani üretilen mal ve hizmetin bulunduğu yere gitmek zorundadırlar. Bu da turist çeken ülkeler için ihracat oluşturmaktadır.
- Turizm sektörü mevsimsel bir özellik taşımaktadır.
- Turizm sektörü emek yoğun bir sektördür. Sektörde hizmet, insan iş gücü ile oluşmaktadır. Bu nedenle istihdam oranı oldukça yüksektir. Ülkeye ve bölgeye ekonomik olarak büyük girdiler sağlar.

Bunların dışında turizm sektörel ve de endüstriyel bir faaliyet kapsamında değerlendirildiği için bu belirtilen özelliklerin dışında turizmin başka özelliklerine de değinilmiştir. Bunlar şu şekildedir (Araboğa, 2018:7-8);

- Turizm unsuru statik ve dinamik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Statik unsur, konaklama ve bu sektöre hizmet eden tesisleri kapsamaktadır. Dinamik unsur ise, ulaşımı sağlayacak araç ve sistemler ile birlikte seyahat olayının tamamını kapsamaktadır.
- Turizm faaliyetleri gerçekleştirilirken kişilerin bireysel ihtiyaca yönelmesi ve tüketim niteliği taşıması gerekmektedir.
- Turizm sektörü çok yönlü bir olgu ve olaylar bütünüdür. Turizm merkezlerinin turistlerin yararlanması için alt ve üst yapıların düzenlenmiş olması bu destinasyon merkezinin ağır endüstri niteliğinde turizm faaliyetlerinin varlığını göstermektedir. Turizmde bir turistik ürünün oluşturulması için doğa, girişimci, emek sermaye gibi faktörlerin bir arada olması gerekmektedir. Bu nedenle turizm

endüstriyel bir faaliyettir. Turizmde bütünleşik endüstriyi oluşturan, ulaşım, konaklama, eğlenme, dinlenme, diğer tesislerin ortak ve uyumlu çalışması gerekmektedir. Turizm bütün bu özellikleri ile hizmetler sektörüdür.

- Turizm toplum içerisinde nitel ve nicel gerçekleştirdiği olaylar ile sosyal bir nitelik kazanmaktadır.

1.4. Turizm ve Diğer Bilim Dalları

1.4.1. Turizm ve Ekonomi

İkinci Dünya Savaşından sonra 1920'lerden itibaren savaşın ülkelere vermiş olduğu zarardan olayı ülkeler gelir getirici özelliği ile turizm sektörüne yönelmişlerdir. Turizm görünmeyen bir dışsattım olma özelliği ile ödemeler dengesi üzerinde etkisi oldukça büyüktür.

Turizm, boş zamanın nasıl değerlendirileceğiyle ilgili ekonomik bir karar ile başlayan tüketim, yatırım, dışsattım, istihdam ve kamu gelirleri gibi ekonomik yönü ağır basan sosyo-ekonomik bir olaylar bütünüdür. Bireylerin, turizm hareketlerine katılmalarına etki eden bir unsur da ekonomik değişkenlerdir (Kozak, 2014:7).

Turizm ekonomisi makro ve mikro ekonomi olarak ikiye ayrılmıştır. Ekonominin, insan, aile, tüketici, işletme, firma gibi birimlerin davranışlarını ele alan ekonomiye mikro ekonomi denir. Makro ekonomi ise, ulusal gelir, toplam üretim, tüketim ve yatırım, büyüme ve kalkınma gibi toplum davranışlarını incelemektedir (Emir, 2015:12).

Günümüz dünyasının gayrisafi hasıllarının önemli bir bölümünü turizm sektörü oluşturmaktadır. Daha çok turizm sektörünü geliştirmiş ve geliştirmekte olan ülkeler ülke ekonomisine olan katkıları nedeniyle tercih etmektedirler. Turizm sektörü, gelir getirici ve istihdam artırıcı özelliği, ödemeler dengesi üzerindeki etkisi, bölgesel, ulusal ve uluslararası ekonomik alanda önemli bir katkı sağlaması bakımından ülkelerin tercih sebebi olmuştur (Akıncı ve Yüzbaşıoğlu, 2015:46).

1.4.2. Turizm ve Coğrafya

Bir bilim dalı olan coğrafya ülkelerin, iklim, doğal güzellikler ve coğrafik özellikleri incelemektedir. Bir ülkenin turizm sektöründe bir yer sahibi

olabilmesi coğrafik özellikleriyle ilgilidir. Turizm bölgenin turist çekebilmesi, turizmin oluşması ve çevreye etkisi, arazinin yapısı gibi nedenler destinasyon bölgesinin coğrafyası ile bütünleşiktir. Bu sebeple turizm ve coğrafya ayrılmaz bir ikilidir (Öztaş, 2002:20).

Coğrafya ile ilgili daha basit ve sade bir tanım yapılacak olursa, insan ve mekan arasındaki ilişkileri inceleyen bir bilim dalıdır. Coğrafya bilimi, bir yerin doğal güzelliklerini, tarihi ve kültürel yapısını, toplumsal ortam, olgu ve olaylardan oluşan karmaşık soruları, kendine ait yöntemlerle çözümlemesidir. İnsan ve mekan birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğu için turizm içinde coğrafya bu denli önemlidir (Emekli, 2006:52).

1.4.3. Turizm ve Sosyoloji

Turizm toplumsal bir olgudur. Bu nedenle turizm ekonomik boyutu ele alırken aynı zamanda sosyal ve toplumsal boyutları da incelemektedir. Turizm sosyolojisi, turizm kavramını sosyolojik olarak düşünüp bu bakış açısı ile turizmi incelemektedir. Turizm sosyolojisi, 1930'lu yıllarda Almanya'da turizmin kitleler halinde olmaya başlaması ile ortaya çıkmıştır. 1980 yılında ise Dünya Turizm Örgütü tarafından turizm sosyal bir olgu olarak kabul görmüştür (<https://www.kolayaof.com>).

Turizm farklı kültür ve sosyal yaşam içinde bulunan toplumları bir araya getirerek birbirleri ile iletişim ve etkileşim içerisine girmektedirler. Kişiler gitmiş oldukları ülkelerdeki yerel halkın yaşam şartlarını birebir görmekte ve deneyimlemektedirler. Aynı şekilde bölge halkı da o yöreye gelen turistlerin kültürlerinden etkilenmektedirler (Kozak, 2001:9-10).

1.4.4. Turizm ve Psikoloji

Bir turizm faaliyetinin gerçekleşmesi gerekli olan asıl özne insandır. İnsanların birçoğunun tatil sebebi ruhen dinlenmektir. Bu olgu turizm ile ilgili bilgilerin incelenmesi ve analiz edilmesi için psikoloji bilim dalına ihtiyaç duyulmaktadır (Akat, 2008:13). İnsanların turizmi gerçekleştirme olay ve olgusunun, bellek altında mutlaka psikolojik bir neden yatmaktadır. Mutlu olmak, dinlenmek, unutmak, öğrenmek, kaçmak gibi duygular psikoloji bilimine dayanmaktadır.

Psikoloji insanların seyahat etme isteklerinde önemli bir etkidir. İnsanlar genellikle şehir hayatının vermiş olduğu üzüntü, stres, manevi olarak dinlenmek, beyin yorgunluğunu atmak, uzaklaşmak istemesinden dolayı, psikolojik sebeplerle seyahat etmektedirler. Bu da insanların psikolojilerinin turizme olan ilişkisini ve turizme etkisini göstermektedir.

1.4.5. Turizm ve Tıp

İnsanların alışmış oldukları ortamdan turizm nedeniyle ayrılmaları, gittikleri ülke ve bölgenin iklim şartlarından ve fiziksel ortamdan dolayı, tıp bilimini ilgilendiren sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sebeptendir ki turizm ve tıp bilimi sürekli ilişki içerisindedirler (Akat, 2000:12).

Kişiler sürekli ikamet ettikleri yerden turizm amaçlı seyahat etmeleri nedeni ile gittikleri yerin iklim özellikleri, beslenme şekilleri veya fiziki şartları nedeniyle karşılaştığı problemler için turizmin bünyesinde sağlık sektörünü barındırması gerekmektedir.

Diğer yandan, insanlar dinlenme, stres atma, eğlenme gibi daha çok rahatlatıcı nedenlerden dolayı seyahat etmektedirler. Yapılan bu seyahatler sonucunda, bireylerin seyahat sonrası daha dinç oldukları saptanmıştır. Yapılan bir araştırmada kalp hastası erkeklerin seyahat edenlerin etmeyenlere oranla ömürlerinin uzadığı sonucuna ulaşılmıştır (Akat, 2000:13).

1.4.6. Turizm ve Hukuk

Hukuk bilimi, bir toplumun düzeni için getirdiği toplum kuralları ile birlikte ülkenin, bölgenin ve yerel haklın turizmden dolayı olumsuz etkilenmemesi için sürekli turizm ve hukuk bilimi ilişki içerisinde bulunmaktadır. Bölgeye gelen turistlerin konaklama ve seyahatlerinden doğan sorunlar için yasal düzenlemeler gerekmektedir (Kozak, 2001:10).

Kişiler seyahat olgusunu gerçekleştirirken, yaşadıkları ülkedeki davranış şekillerini gittikleri bölge de sergilediklerinden, destinasyon bölgesindeki yerel halkın yaşam biçimine ve toplumsal davranış şekillerine aykırı olması durumunda arada yaşanabilecek sorunların çözümü ve gerekli önlemlerin alınması için turizm ve hukuk bir aradadırlar. Kişilerin turizmden doğan seyahat haklarının korunması için turizm hukuku oluşturulmuştur.

1.4.7. Turizm ve Arkeoloji

Arkeoloji geçmişin ortaya çıkarılmasını amaç eden bir bilim dalıdır. Bilimsel kazı yöntemleri ile kaybolan tarihi belgelerin ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. Arkeoloji bilim dalı ile turizm sektörü birbirleri ile yakın ilişki içerisindeyler. Bunun sebebi arkeolojik çalışmalar sonucunda ortaya çıkan tarihi yapı ve kalıntıların kişilerde merak duygusunu uyandırarak görme isteği oluşturmaktadır. Arkeoloji bilim dalı, ilk insandan itibaren insanların yaşam ve sanat adına yapmış oldukları değerleri arayıp bulan ve onu gün yüzüne çıkaran bir bilim dalıdır (Öztaş, 2002:21).

Tarihte birçok uygarlığın yok olması sebebiyle, arkeoloji bilim dalı kazı çalışmaları yaparak, bu gizli tarihi gün yüzüne çıkartarak bir bilgi, bir tarihi değer, bir kültür, bir miras, bir inanç mabedi olarak insanlara sunmaktadır. O bölge veya ülke gün yüzüne çıkarılan bu eserler veya değerler bütünü turizme açarak insanların hizmetine sunmaktadırlar. Bu nedenle turizm ve arkeoloji ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır.

1.4.8. Turizm ve Siyasal Bilimler

Turizme katılan insanların, yapmış oldukları seyahatlerde kısa süreli olsa gidilen ülkede yaşaması, uluslararası siyasal ilişkileri birçok yönden etkilemektedir. Turizm, karşılıklı olarak toplumların anlayış, güven ve işbirliği çerçevesinde birbirleri ile çeşitli alanlarda yakınlaşmalarını sağlamaktadır (Akat, 2000:13).

1.5. Turizmin Türleri

Turizm kelimesi Latince, “tornus” dönme hareketi olarak ifade edilen kelimedenden gelmektedir. Turizm kavramının kökü “tour” sözcüğünden gelerek, İbranicede “öğrenme, araştırma” anlamlarına gelen “torah” kelimesinden türemiştir. İbraniler buldukları yerlerin dışındaki uzak yerleri görmek, gidilen bölgede ikamet eden yerel halkın sosyal ve ekonomik durumlarını incelemek için gönderilen kimseler turist, bu yapılan eylemlere ise turlamak adını vermişlerdir. Bu turları gerçekleştiren kimseler gittikleri ülke veya bölgenin kaynaklarını öğrenerek, doğal güzellikleri, tarım, hayvancılık gibi durumları inceleyerek demografik özelliklerini saptamaya çalışmışlardır. Turu gerçekleştiren kişiler bu işi gizli yapmak zorunda

oldukları için birçok zorluk ve sıkıntı çekmişlerdir. Bu nedenle çektikleri zorluk, acı ve sıkıntıları “travail” sözü ile ifade etmişlerdir (<http://turizmcionline.blogcu.com>).

Turizm hareketleri yapısal olarak çeşitli şekillerde sınıflandırılmışlardır. Ülkelerin ve bölgelerin hedef kitleleri tanımlamak amacıyla ve bu grupların özelliklerine uygun düzenlemeler yapılması için mutlak bir gerekliliktir (<http://megep.meb.gov.tr>). Turizm kendi içerisinde çeşitlere ayrılmıştır. Bunlar;

- Katılanların geldiği yere göre
- Katılanların kişi sayılarına göre
- Katılanların yaşına göre
- Katılanların sosyo-ekonomik gücüne göre
- Katılanların amacına göre

1.5.1. Katılanların Geldiği Yere Göre Turizm Çeşitleri

1.5.1.1. İç Turizm

Bir ülke sınırları içerisinde yaşayan bireylerin, kendi ülke sınırları içerisinde yapmış oldukları turizm faaliyetlerine iç turizm denir. Yapılan bu iç turizm sayesinde, bölgeler arası iletişim ve sosyal etkileşim, kültür alış-verişi olmaktadır. İç turizm milli gelirin bölgeler arası dengeli bir şekilde dağılımını gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda iç turizmin gelişmesi ülke ve bölge halkının yabancı turistlere karşı düşünce, davranış ve tutumları üzerinde olumlu etkisi olmaktadır. Bir ülke dış turizme bağlı kalmayarak, iç turizmi de geliştirmelidir. Ülke ekonomisi ve kriz zamanlarının az hasarla atlatılmasında oldukça büyük etkisi vardır. İç turizmin gelişmesiyle birlikte, ülke içerisindeki sektörlerin gelişmesini de etkilemektedir. İç turizm, hem ülke ekonomisine hem de bölgeler arası sosyo-kültürel etkileşimi üzerinde etkisi oldukça yüksektir (Özdemir, 1999:160).

1.5.1.2. Dış Turizm

Başka ülke vatandaşlarının, o ülke sınırları içerisinde yapmış olduğu seyahatlere dış turizm denir. İç turizmde, pasaport, vize, döviz gibi maliyet ve zaman gerektirecek işlemler gerekmezken, dış turizmde bunlar yapılası zorunlu işlemlerdir. Dış turizmi iç turizminden ayıran en belirgin özellik, döviz getirici etkisinin olmasıdır. Dış turizmde kendi içerisinde”dış aktif turizm” ve “dış pasif turizm” olarak ikiye ayrılmaktadır. Dış aktif turizm, diğer ülke vatandaşlarının o ülkeye yapmış oldukları seyahatlerde ülkeye getirdikleri döviz girdisi dış aktif turizmi

oluşturmaktadır. Dış pasif turizmde, ülke içindeki vatandaşların diğer ülkelere yapmış oldukları seyahatleri ifade etmektedir. Ödemeler dengesi üzerinde yapılan bu seyahatler döviz çıktısı olarak tanımlanır.

Türkiye'nin yapmış olduğu beş yıllık kalkınma planlarında dış aktif turizme oldukça büyük önem verilmiştir. Dış turizm, bir ülkenin ekonomik kalkınmasında en önemli etkidir. Özellikle ülkeler ikinci dünya savaşından sonra, ülke ekonomilerini dış turizm ile düzelmeye çalışmışlar ve bu çalışmalarda oldukça etkili olmuştur. Dış turizm ayrıca ülkeler arasındaki etkileşimi artırdığı gibi olumsuz düşüncelerinde giderilmesinde katkısı fazladır (Maviş ve diğ., 2012:16).

1.5.2. Katılanların Kişi Sayılarına Göre Turizm Çeşitleri

1.5.2.1. Bireysel (Ferdî) Turizm

Bu turizm çeşidinde kişilerin turizm faaliyetlerine bireysel olarak katılımı ifade etmektedir. Bireysel turizm çeşidinde katılım gösteren kişilerin daha çok, genç, bekar, öğrenci veya gelir seviyesi yüksek olan kişiler olduğu belirlenmiştir. Kişilerin, macera, bilgi edinme, yeni yerler keşfetme gibi nedenlerden dolayı bireysel olarak katılım göstermektedirler. Batı Avrupa ülke vatandaşlarının daha çok bireysel turizmi gerçekleştirdiği görülmüştür (Kozak, 2001:13).

Kişilerin eğitim seviyesi arttıkça ve gelir düzeyi yükseldikçe bireysel turizme olan talep de doğru oranda artmıştır. Son zamanlarda kişilerin merak, öğrenme ve sosyal deneyimler için bu turizm çeşidinin arttığı görülmüştür (Kozak, 2001:13).

1.5.2.2. Kitle Turizmi

Kişilerin büyük kitleler halinde katıldıkları turizm faaliyetlerine “kitle turizmi” denmektedir. İkinci Dünya Savaşından sonra 1950’lerde görülmeye başlanmış ve günümüz turizm hareketlerini belirlemiştir. Günümüzde oluşturulan paket turlar, kişilerin kitle turizmini tercih etme sebeplerinin başında gelmektedir. Kitle turizmi, turizm ülkelerinin en çok tercih ettiği turizm şekli olmuştur. Bunun en büyük sebebi ekonomik anlamda ülkeye döviz girdisidir. Ancak kitle turizmi, destinasyon merkezine gelen kişilerin ve bölge halkının bilinçsiz olması o bölgeye büyük ölçüde tahribata sebebiyet vermektedir. Bu nedenle kitle turizminin getirisinden daha çok hasar verici hatta yok edici özelliği vardır (Kozak, 2014:12).

1.5.2.3. Grup (Kollektif) Turizmi

Grup turizmi, kişilerin gruplar halinde aynı turizm ürününü istemeleri sonucunda birlikte katılımın gerçekleştiği turizm türüdür. Grup turizminde turistik bir ürüne yapılan arzın yanı sıra, grubu oluşturan kişilerin aynı meslekte veya aynı dernek üyeleri olarak da düzenlenen turizm aktivitelerini de kapsamaktadır (Tunç ve Saç, 1998:38). Grup turizmini kitle turizminden ayıran en önemli özellik ise, gruba katılan kişi sayısının 11 ile 16 arasında sınırlandırılmış olmasıdır.

1.5.3. Katılanların Yaşına Göre Turizm Çeşitleri

1.5.3.1. Gençlik Turizmi

15 ile 25 yaş grubundaki kişilerin bireysel olarak katıldıkları turizm çeşidi gençlik turizmi olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde toplumun bilinçlenmesi nedeniyle genç yaş grubunun bilgi düzeylerini arttırmaları için devlet veya işletmeler tarafından bu turizm çeşidine rağbet fazla olmaktadır. Özellikle üniversite öğrencilerinin en fazla katılım gösterdikleri turizm çeşididir. Gençlik turizmine katılan bireylerin başlıca nedenleri, yeni yerler görme, değişik kültürleri tanıma ve etkileşime girme, yabancı dil geliştirmektir (Hazar, 2014:85).

1.5.3.2. Yetişkin (Orta Yaş) Turizmi

25 ile 60 yaş arasında bulunan bireylerin katılmış oldukları turizm çeşidine orta yaş veya yetişkin turizmi denilmektedir. Bu grupta bulunan kişiler yoğun bir çalışma dönemindeyler. Bu grup içerisinde bulunan bireyler genellikle evli ve bir aile düzenine sahiptirler. Bireylerin içinde buldukları sorumluluk ve yoğun iş durumu, yetişkin turizmini diğer turizm çeşitlerinden ayıran en önemli özelliktir. Bireyler tatil zamanlarını işten arta kalan zamanlarda veya çocuk sahibi olan kimseler de yaz tatillerinde turizm faaliyetlerine katılım gösterebilmektedirler. Bu turizm çeşidinde daha çok eş ve çocukların uygunluk durumuna göre tatile çıkmaları ve eş ile çocukların rahat seyahat edebilecekleri araçlar tercih edilmektedir. Bu grupta bulunan kimseler genellikle kendi araçları ile seyahat etmektedirler (Öztaş, 2002:30-31).

1.5.3.3. Üçüncü Yaş Turizmi

60 yaş ve üzeri olan bireylerin gerçekleştirdiği turizm etkinliklerine üçüncü yaş turizmi denilmektedir. Daha çok gelişmiş ülkelerde yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve teknolojinin gelişimiyle birlikte insan ömrü uzamış, 60 yaş ve üzeri

bireylerin nüfus içerisindeki oranları da artmıştır. Üçüncü yaş grubunun yeterli gelir ve boş zamana sahip olması bireyleri turizme itmektedir. Üçüncü yaş grubu içerisinde bulunan bireylerin seyahatleri daha çok dinlenme, sağlık, kültür ve dini amaçlı olmaktadır. Yaşın getirmiş olduğu sağlık problemleri sebebiyle termal ve sağlık turizmine talep bu yaş grubunda oldukça fazladır. Sağlık turizminin yanı sıra en çok tercih edilen diğer turizm çeşidi kültür ve inanç turizmidir (Kozak, 2001:16-17).

1.5.4. Katılanların Sosyo-Ekonomik Durumuna Göre Turizm Çeşitleri

1.5.4.1. Sosyal Turizm

Ekonomik durumu zayıf olan bireylerin teşvik ve kolaylaştırıcı uygulamalar ile turizm etkinliklerine katılımını sağlayan bir turizm çeşididir. Tanımda da belirtildiği gibi bu turizm çeşidinin esas nedeni ekonomik güç ölçü alınmıştır. Buna örnek olarak devletin kamuda çalışan dar gelirli bireyleri, kamu kurumlarına ait dinlenme tesislerinde kalmalarına olanak sağlaması sosyal turizmi oluşturmaktadır.

Sosyal turizmin bir diğer özelliği, dar gelirli kişilerin tatile çıkmalarına teşvik amaçlı işletmelerin ücretli izin imkanı sunmasıdır. Sosyal turizm, sadece ekonomik gücün yanında bedensel engelli kişileri de kapsamına almaktadır (Hazar, 2010:82).

Sosyal turizm 1936 yılından sonra dünyada önem kazanmaya başlamıştır. Sosyal turizmin temel özellikleri arasında toplu tüketim, düşük fiyat ve kar amacının olmaması bulunmaktadır. Sosyal turizm amacıyla dünyada birçok sosyal tesis halkın hizmetine sunulmuştur. Türkiye’de de sosyal turizm alanında çalışmalar yapılmıştır. 1975-1984 yılları arasında T.C. Turizm Bankası tarafından tatil kredisi uygulanmıştır. Türkiye’de sosyal kamu kampları da bulunmaktadır (Kozak, 2001:18-19).

1.5.4.2. Lüks (Selektif) Turizm

Gelir durumu yüksek olan bireylere özgü olan turizm türüne lüks turizm denilmektedir. Bu turizm çeşidi toplum içerisinde saygın, gelir düzeyi yüksek, ekonomik gücü olan kimselerin yapmış oldukları turizm türüdür. Lüks turizmini oluşturan bireylerin turizm anlayışı, diğer gruplara göre farklı yönlere sahiptir. Bireyler turizm faaliyetlerinde her daim konforu amaç etmektedirler. Lüks turizmde

bireyler, paket turlarla değil, bireysel olarak özel araçları ile yolculuk yapmaktadırlar. Bu bireylerin en fazla tercih ettikleri turizm çeşitleri av turizmi, kruvaziyer turizm, golf turizmi ve kumar turizmidir. Lüks turizmini gerçekleştiren kişilerin tatil bölgelerinde kendilerine ait villaları olduğu için konaklama tesislerinde geceleme sayısı oldukça düşüktür (Kozak, 2014:17).

1.5.5. Katılanların Amacına Göre Turizm Çeşitleri

Kişiler birçok sebepten dolayı turizm faaliyetlerine katılmaktadırlar. Günümüzde alternatif turizm çeşidi olarak da adlandırılan bu turizm çeşitleri, kişilerin özel istek ve beklentilerine göre şekillenmektedir. Sürekli olarak kendini yenileme, değiştirme, geliştirme ve farklılaştırma içerisinde olan turizm, her geçen gün kendini farklı bir konuma getirmektedir.

1.5.5.1. Deniz Turizmi

En fazla talebin olduğu turizm çeşidi deniz turizmidir. Turizm denince ilk akla deniz, kum, güneş üçlüsü gelmektedir. Turizm ilk olarak deniz, kum, güneş üçlüsü ile bilinmiş ve turizm sektörünün gelişmesine büyük etkisi olmuştur.

Alternatif turizm türleri ortaya çıkması ile birlikte deniz turizmine olan talepte azalma olmuştur. Kitle turizmi ve sanayi atıkları ile birlikte sahillerin kirlenmesi de deniz turizmine olan talebin düşmesinde etkisi büyüktür. Türkiye’de Mavi Bayrak olan sahiller hala çok fazla rağbet görmektedir.

1.5.5.2. Kültür Turizmi

Kültür turizmi, doğal, tarihi ve kültürel varlıkların, sosyo-ekonomik olgular ve sanat eserleri gibi turistik ürünlerin, turistlerin hizmetine sunulduğu bir turizm çeşididir. Kültür turizmini diğer turizm çeşitlerinden ayıran özelliği ise, tatil amaçlı olmamasıdır. Bu turizm çeşiti öğrenme, görme ve hissetme amaçlı yapılmaktadır. Kültür turizmi, bölge veya yerel halkın nasıl bir yaşam tarzı olduğunu, gelenek ve görenekleri en iyi şekilde anlatan turizm türüdür. Bir başka tanımda ise kültür turizmi, bir ülke, bölge veya yerel halka özgü soyut ve somut özelliklerin, turistin özel ilgi alanına göre gerçek ortamda deneyimleyerek yapılan seyahatlere denir (Yıldırım, Saçılık ve Toptaş, 2017:109).

Kültür turizmi sadece kültür ve tarihle ilgili değil inanç turizmi içerisine de girmektedir. Kişiler inandıkları dinin nerede doğduğu, ne şartlar altında geliştiği,

neler olduğunu öğrenmek ve görmek amacıyla kültür turizmi ile birlikte inanç turizmini de gerçekleştirmiş olmaktadır. Buna örnek olarak, Isparta Yalvaç Pisidia Antiocheia Antik Kenti hem kültür turizmi hem tarih turizmi hem de inanç turizmi içerisine girmektedir. Kişiler o bölgeyi ziyaret ettiklerinde bu üç turizm çeşidini de gerçekleştirmiş olmaktadır.

1.5.5.3. Kongre Turizmi

Aynı veya farklı meslek gruplarındaki kişilerin kısa ve sınırlandırılmış kesin bir program çerçevesinde belirli bir bilimsel veya mesleki alanda bilgi alış-verişinde bulunmak için ikamet ettikleri ve çalıştıkları yerden ayrılarak, seyahat ve konaklamalardan doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür (<https://kuto.org.tr>).

Kongre turizmi çok yönlü bir turizm çeşidi olması nedeniyle diğer turizm çeşitlerinden bazı konularda ayrılmaktadır. Kongre turizminin özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (<https://kuto.org.tr>);

- Turizm sektörü mevsimsellik özellik taşıdığı için, yüksek sezon ve düşük sezon olarak ayrılmaktadır. Kongre turizmi de düşük sezon olarak adlandırılan dönemlerde yapılarak otel doluluk oranını artırarak sektöre büyük bir etkisi vardır.
- Kongre organizasyonlarında toplantının yapılacak olan işletme veya konaklama tesislerine varıncaya kadar ki süre zarfında ulaşımı gerçekleştirecek araç ve organizasyon en iyi şekilde ayarlanmalıdır.
- Toplantının yapılacak olan toplantı salonunu her türlü teknik imkanı sunması gerekmektedir. Örneğin; ses sistemi, kulaklık, tepegöz vb. teknolojik araç ve gereçlerin eksiksiz karşılanması gerekmektedir.
- Kongre turizmi büyük organizasyonlar gerektirdiği için istihdam artırıcı özelliğine de sahiptir. Birden fazla sektörün organizasyon içerisinde yer almaktadır. Kongre eğer birkaç gün sürecekse, konaklama, yeme, içme, alış-veriş, araç kiralama gibi nedenlerle diğer sektörlerle katkı sağlamaktadır.
- Kongre turizmi diğer turizm çeşitlerine göre gelir getirici etkisi oldukça yüksektir.

- Ulusal ve uluslararası kongre toplantıları olarak ikiye ayrılmaktadır. Uluslararası toplantılarda ülkeye, bölgeye ve işletmeye ekonomik etkisi oldukça yüksektir.
- Kongre turizminde toplantının yapılacak olan yeri organizatörler tarafından gelişmiş şehirler tercih edilmektedir. Kongre şehri olabilmek için; alt yapı, ulaşım, konaklama, toplantı salonu ve salon içerisindeki teknik araç ve gereçler, personelin eğitim durumu, çevre ve kültürel zenginlikler, yan hizmetler gibi konularda belirli bir kalite ve kapasitede olması gerekmektedir.
- Kongre turizminde bazen kişiler kongre süresinin uzun olması nedeniyle aileleri ile birlikte gelmektedirler. Bu nedenle konaklama işletmesinin kalitesi ve merkeze olan uzaklığı büyük önem arz etmektedir.
- Kongrenin süresi kongrenin amacına, katılanlara ve türüne göre değişiklik göstermektedir. Kongre süreleri genellikle 4 ile 5 gün arasında olmakla birlikte kongrenin yapısına ve konusuna göre 6 ile 14 güne kadar bu süre uzayabilir.

1.5.5.4. Sağlık/Termal Turizmi

Sağlık turizmi kendi içerisinde gruplara ayrılmaktadır. Bunlar;

- Termal Sağlık Turizmi
- Medikal Turizm
- Yaşlı Turizmi
- Engelli Turizmi

Sağlık turizmi, kişilerin tedavi olma, rehabilite merkezleri ve sağlık geliştirme amacı ile ikamet ettiği yerden ayrılarak sağlık kazanmak amacıyla yaptıkları tüm seyahatlere sağlık turizmi denilmektedir (<http://www.satirk.gov.tr>).

Termal sağlık turizmi, termal suların bulunduğu bölgedeki çevre ve iklim faktörleri ile birlikte bireylerin sağlıklarını kazanmaları için doktor gözetimi, denetimi ve programı altında; cilt, diyet, egzersiz, rehabilitasyon, psikoterapi, fizik tedavi gibi faaliyetlerle sunulan daha çok rehabilite edici olan sağlık hizmetlerine denir (<http://www.satirk.gov.tr>).

Medikal turizm, insanların fiziksel ve zihinsel tedavileri için geliştirilmesi ve çoğaltılması içeren sağlık nedenlerinden dolayı yapmış oldukları seyahatlere medikal turizm denilmiştir. Bu tanıma ek olarak estetik cerrahi, kaplıcalar, bağımlılık tedavileri ve alternatif tıp olarak adlandırılan bazı sağlık hizmetlerini de kapsamaktadır (Arsezen ve diğ., 2015:168).

Yaşlı turizmi, bireylerin yaşının verdiği rahatsızlıkları kas iskelet sistemi, solunum sistemi, sinir ve sindirim sistemi gibi hastalıkların tedavisi için yapmış oldukları seyahatleridir (<https://hthayat.haberturk.com>).

Engelli turizmi ise, bireylerin biyolojik veya sosyal bir olgu olmasından çok sağlık amaçlı, bedensel veya zihinsel engellerinin tedavileri için yapmış oldukları seyahatleri kapsamaktadır.

1.5.5.5. Spor Turizmi

Spor turizmi, kişilerin ilgi duydukları sporla ilişkili su, dağ, olimpiyat yarışları, sportif karşılaşmalar vb. nedenlerle yapmış oldukları seyahatleri ifade etmektedir. Spor turizmi geçmişte seyahatin ilk üç ayağından birisini oluşturmaktaydı. Günümüzde de hızını hiç kaybetmemiş, bireylerin sportif faaliyetleri ile çokça seyahat etme nedenleri arasındadır. Spor turizmi, tenis, golf, yüzme, kayak, rafting, futbol, voleybol, basketbol gibi sportif aktivitelerden oluşmaktadır (İçöz, 2007:12).

Spor turizmi yeni literatürlere girdiği için bilim adamları üç türde tanımlamış ve değerlendirmişlerdir. Yapılan spor aktivitelerinde spor ve sporcuyu izlemek için yapılan seyahatler tabanlı spor turizmi, spor aktivitelerine katılmak amacı ile yapılan aktif spor turizmi, ünlü stadyum, spor salonları ve spor terminali gibi gezi yerlerine yapılan ziyaretler sonucunda spor turizminde üç ayrı kavram ortaya çıkmıştır (Akın, Akın, Öztürk, 2016:1934).

1.5.5.6. Av Turizmi

Av turizmi alternatif turizm ve lüks turizm çeşitlerinin de içeriğini giren kişilerin özel istek ve ihtiyaçlarına göre şekillenmiş bir turizm türüdür. Av turizmi, av ve yaban hayatı kaynaklarının denetimli bir şekilde yerli ve yabancı avcılarının kullanımına açılması ve bu kaynakların turistik ve rekreasyonel olayların

değerlendirilmesi, ulusal ekonomi ve turizme gelir getirmesi amaçlanan bir turizm çeşididir. Av turizmi 1960'lı yılların başlarında ortaya çıkmıştır (Şafak, 2003:135).

Ekonomik anlamda gelir getirici etkisi olmasına rağmen düzensiz ve dengesiz bir avlanma doğal yaşamda bir felakete neden olur. Doğal yaşam zincirinin halkasından birinin yok olması, dengenin yok olması demektir. Bu nedenle çok dikkatli yapılması gereken bir turizm türüdür.

1.5.5.7. Yayla Turizmi

Yayla turizmi, alternatif turizm çeşitleri içerisinde yer alan ekolojik bir turizm çeşididir. Türkiye kendine has kültürü, coğrafyası ve iklimi ile yayla yaşantısında çok önemli bir yer tutmaktadır. Yaylalar, temiz havası, soğuk suları, yazın serinliği, manzarası, taze bitkileri ve organik hayvansal gıdaları ile bam başka bir yaşam sunmaktadır (<http://yigm.ktb.gov.tr/>).

Türkiye yaylaları, geçmişten gelen ve günümüz modern yaşama göre Doğulu ve egzotik, otantik bir yaşam şekli sunan, binlerce çeşit flora ve faunasıyla kuşatıcı ve faklı yaylalardır (<http://yigm.ktb.gov.tr/>).

Bireylerin, günümüz yaşam şartlarının zorluğundan, streten uzak, temiz hava ve hem ruhen hem de bedenen dinlenmek amacıyla yayla turizmini tercih etme sebeplerini artırmaktadır.

1.5.5.8. Dağ ve Kış Turizmi

Türkiye coğrafi konumu itibariyle ortalama yükseltisi 1100 metrenin üzerindedir. Türkiye'nin Batı'sında 500 metre olan ortalama yükseklik, orta kesimde 1000, Doğu'da ise yükseklik 2000 metreyi bulmaktadır. Ege bölgesinde yükseltisi 2000 metrenin üzerinde dağlar sıralanmıştır. Dağların sıralanışı, Marmara ve Ege'de 2000 metre ile başlayan bu yükselti, en Doğu'da Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı'nın 5137 metre yükseltisi ile son bulmaktadır (Öztaş, 2002:26-27). Kişilerin, grup veya bireysel olarak dağların üzerinde yapmış oldukları aktivitelere dağ turizmi denir.

Kış turizmi, iklim şartlarına bağlı olarak dağların yoğun kar alabilen bölgelerinde ağırlık kazanan turizm çeşididir. Kış turizmin en önemli aktivitelerinden birisi olan kayak sporu, kişilerin kış turizmine olan ilgisini artırmaktadır (Altaş,

Çavuş ve Zaman, 2015:346). Türkiye’de kış ve dağ turizmine oldukça elverişli kaynaklara sahiptir.

1.5.5.9. İnanç Turizmi

İnanma kavramı kişilerin var olmaları ile birlikte bireylerin içlerinde bulunan doğuştan gelen öğrenilmiş davranışlardır. İnanma kavramı kişinin varlığını esas alır. Kişi doğumundan ölümüne kadar geçen süre içerisinde yaşamını devam ettirebilmesinin temelinde inanma ve güvenme bulunmaktadır. Kişinin bir şeye güvенеbilmesi için ilk şart inanması gerekmektedir.

İnanç turizmi, insanlığın en eski seyahat nedenlerinin başında gelen bir turizm çeşididir. Hem dünyada hem de Türkiye’de küresel bir boyut kazanan inanç turizmi, insanların devamlı ikamet ettikleri yerden ayrılarak inanç çekim merkezlerine dini inançlarını gerçekleştirmek amacı ile yapılan turistik gezilerdir.

İnsanlar inançları gereği yerine getirmekle görevli oldukları yapmak ve inandıkları liderin yaşadığı yerleri görmek istemeleri sonucunda kutsal yerlerin ve ibadethanelerin ziyaret edilmesine neden olmaktadır (Şahiner, 2012:11).

Çoğu dinlerde yılın belirli dönemlerinde yapılan ibadetler bulunmaktadır. İslam dininde Mekke ve Medine de yapılan hac ibadeti, Hristiyanların christmas da St. Nichalous’ı (Noel Baba) ziyaret etmeleri, Hinduların Ganj nehrinde yapmış oldukları toplu ibadetler inanç turizmine verilecek örneklerdir.

Din, insanların yaşamlarını şekillendiren, kişiliklerini oluşturan, insanın insanca yaşamasını öğreten insanın hayatında önemli bir yere sahip olgudur. İnsanın yaradılış amacını gerçekleştirmesinde, doğuştan gelen yeteneklerini kullanıp geliştirmesinde, özgür iradesini ve aklını kullanabilmesinde, yaratıcısı ile arasında köprü görevi görmesinde, din katkı sağlamaktadır. Bu nedenle insanlar ibadetlerini yapmak için seyahat etmektedirler.

1.5.5.10. Akarsu Turizmi

Bireylerin akarsu kaynaklarını çeşitli aktivitelerce kullanmalarına akarsu turizmi denir. Akarsu turizm çeşitleri rafting, trekking, av turizmi, yüzme gibi faaliyetleri kapsamaktadır (Kozak, 2014:24).

İnsanlar teknolojinin gelişimiyle birlikte yaşamda zaman kavramı hızlanmıştır. Buna bağlı olarak kişiler hayatta sürekli bir şeylere yetişme çabası içerisine girmişlerdir. Bu koşuşturmacadan ve şehir hayatının yoğun ve yorgunluğundan uzaklaşmak, doğa ile iç içe olmak isteyenler akarsu turizmini tercih etmektedirler.

Üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye oldukça zengin akarsu kaynaklarına sahiptir. Ortalama yüksekliği 1000-1500 olması nedeniyle denizlere kaynaklık eden birçok akarsu kolu bulunmaktadır. Bu akarsuların hepsi denizlere ulaşmamaktadır. Bazı akarsular barajlara, göllere ve bataklıklara dökülerek kapalı havza akarsularını oluşturmaktadırlar. Akarsu turizminin devamlı olması akarsuyun rejimine bağlı olmaktadır. Yaz ve kış aylarındaki yağışlara göre akarsu debilerinde önemli değişimler olmaktadır. Bu sebeple akarsu turizmi, debinin yüksek olduğu ve yağışın fazla olduğu yer ve zamanlara göre şekillenmektedir (Kozak, 2014:25).

1.5.5.11. Kruvaziyer Turizmi

Kruvaziyer turizm, deniz temelli olması nedeniyle, liman ziyaretleri, limana yakın yerlere ziyaret ve alış-verişlerden oluşan aktivitelere kruvaziyer turizm denir. Kruvaziyer kelimesi uluslararası literatürde “cruise” olarak adlandırılmış, destinasyon merkezlerinin deniz yolculuğu ile ziyaret edilmesi kruvaziyer turizmin esas amacını oluşturmaktadır (Deniz, 2017:1).

Kruvaziyer turizm, yer ve şekil bakımından seyahatin deniz içerisinde gerçekleşmesinden dolayı, konaklama, yeme, içme, ulaşım gibi hizmetleri bünyesinde toplamıştır. Kruvaziyer turizm turistlere farklı bir ulaşım ve deneyim sunması sebebiyle son zamanlarda en çok tercih edilen turizm çeşitleri arasına girmiştir (Deniz, 2017:1).

1.6. Turizm Sektörü

Turizm sektörü, ulusal ve uluslararası olarak turizm açısından değerlendirildiğinde, üretici ve tüketici arasındaki ilişkileri ve tüketicinin tatil deneyimlerinin başarılı bir şekilde tamamlayabilmesini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Turizm sektörü, kendi bünyesinde toplamış olduğu bu unsurları paket halinde tüketiciye sunmaktır. Örnek verilecek olursa, paket tur satın alan bir turistin hizmetinin tamamlanabilmesi için minimum 100 değişik birimin (meslek türünün)

etkin bir şekilde görev alması gerekmektedir. Paketin ilk ayağı olarak acente ve sigorta sorumluları, pilot, hostes, gümrük görevlisi, şoför ve rehber gibi unsurlar turizm sisteminin sadece bir halkasını oluşturmaktadırlar. Bütün bu unsurların toplamının turizm sektörünü oluşturduğu düşünülür ise, turizm sektörünün boyutunu, özelliklerini ve kendisini oluşturan maddi ve manevi temel unsurların neler olduğunu bu bölüm kapsamında görmek mümkün olacaktır (Kozak, 2014:37).

Dünya Ticaret Örgütü'nün Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'na göre turizm sektörü, seyahat gemileri, bilgisayarlı rezervasyon sistemleri ve birçok ulaşım hizmetleri, otel inşası gibi çok sayıda hizmetin birbirleriyle ilişki içerisinde olmasıdır. Turizm sektörü, istihdam ve iş yasaları, yatırım ve ticaret politikaları, kamu ve özel sektör iş birliği, Teşebbüslerin gelişimi, kültürel varlıkların ve biyolojik farklılığın korunması, kırsal planlama, doğal kaynakların yönetimi, güvenlik, eğitim ve insan gücü gelişimi gibi konularla yakından ilgilenmektedir (Sezer, 2010:11).

Turizm sektörü, dünyada otomotiv, bilgisayar, petro-kimya, iletişim gibi büyük sektörlerin önüne geçerek son 40-50 yıl içerisinde en önemli sektör haline gelmiştir. Turizm sektörü, ülke içinde GSMH'ya olan etkisinden dolayı ülkelerin bu sektöre olan bağlılığı fazladır (Sezer, 2010:11-12).

Turizm sektöründe gerçekleştirilen faaliyetlere göre turizm, ülke ekonomisine döviz kazandırmak, ödemeler dengesini azaltmak, istihdam yaratmak gibi olumlu etkileri ile bu sektör ülkelere oldukça büyük katkılar sağlamaktadır. Dünya Turizm Örgütü istatistiklerine göre, küresel ölçekte geliştirilen turizm hareketleri 2015 yılında 1,2 trilyon dolar gelir getirmiştir. Dünya Turizm Örgütü'nün 2020 yılı beklentileri ise 2 trilyon dolar olması beklenmektedir (<https://auzefalmsstorage.blob.core.windows.net>).

Turizm sektörü; üç temel unsurdan meydana gelmektedir. Bunlar; turist gönderen bölge, ulaşım ve turist kabul eden bölge olarak adlandırılmıştır.

Turist gönderen bölge, turistlerin sürekli olarak yaşadığı yerleşim yerinde seyahatin başladığı ve bittiği yer olan, aktif ve potansiyel turistlerin olduğu yerleşim alanını ifade edilmektedir. Daha çok turistlerin seyahat kararlarını verdikleri, motivasyonun olduğu ve seyahat planının yapıldığı yerlerdir.

Ulaşım, kişilerin buldukları bölgeden ayrılıp geri dönünceye kadar ki geçen sürede ulaştırma araçları ve ulaşım süresi içerisindeki edimlerini kapsamaktadır (Kozak, 2014:37).

Turist kabul eden bölge, giriş yerlerince istatistiklerde ve bölge halkı tarafından “turist” olarak adlandırılan ve turistlerin tatil deneyimi kazandıkları bölgeye turist kabul eden bölge denmektedir. Turizm ile ilgili bütün planlama ve çalışmalar bu bölgede edinilen deneyimler üzerine yapılmaktadır.

1.6.1. Turizm Sektörünün Temel Özellikleri

- Yüksek yatırım gerektirir,
- Bütün faaliyet sunar,
- Genellikle hizmet üretilir ve sunulur,
- Kalite kontrol sorunu görülür
- Tüketici tercihleri sürekli değişim göstermektedir,
- Turizm ürünü heterojen bir özelliğe sahiptir,
- Turizm ürünü soyuttur,
- Üretim ve tüketim eşzamanlıdır,
- Turizm arzı sürekli değişkenlik gösterir,
- Turizm arzı kısa dönemde arttırılamaz,
- Turizm ürünlerinin pazarlanması fiziksel ürünlerden farklıdır (Kozak, Akoğlan Kozak, 2012:51-52-53).

1.6.2. Dünyada Turizm Sektörünün Mevcut Durumu

Turizm sektörü, insanların bazı nedenlerden dolayı seyahat etme olgusunun zamanla özel istek ve beklentilere dönüşerek turizm faaliyetlerini oluşturmuştur. 20. Yüzyılın ikinci çeyreğinde hem sosyal hem de ekonomik açıdan gelişme turizm sektörü ile olmuştur. 1950 yılında turizm hareketlerine katılan kişi sayısı 25 milyona ulaşmıştır (Önen, 2008:2). 1950 ve 1990 yılları arasında turizm sektörü hareketlerinin en fazla olduğu yer Avrupa ve Amerika kıtasıdır. 2002 yılından sonra ise Asya ve Pasifik bölgesi, Avrupa'dan sonra ikinci önemli bölge haline gelmiştir (Önen, 2008:2).

Turizm sektörü asıl büyümeyi İkinci Dünya Savaşından sonra büyük bir patlama göstermiş, turist sayısı yılda ortalama %10, gelirleri ise %12 artmıştır.

Turizm sektöründeki ikinci 20 yıllık dönemde ekonomik büyüme ve zenginleşme turizme büyük oranda yansımıştır. 1950 ve 1970 yıllarında turist sayısı her yıl ortalama %5 artış gösterirken, gelirleri %15 oranında artmıştır (Budak, 2000:92).

UNWTO; 2017 yılında Uluslararası seyahat %7'lik artışla 1,322 milyon seviyesine ulaşmıştır. Bu oran 2010 yılından bu yana son yedi yılda elde edilen en yüksek büyüme rakamı olmuştur (<http://www.turob.com>). Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) son yayımlanan Turizm Barometre'sine göre 2018 yılında dünyayı gezen turist sayısı 1,4 milyar kişiye ulaşmıştır (<https://www.turizmgunlugu.com>).

Bu büyümenin en büyük nedenlerinden biri Akdeniz destinasyon merkezleri önemli rol oynamıştır. 2016 yılına göre Avrupa destinasyonlarına yönelik ziyaretçi sayısı, %8 oranında artmıştır. 2016 yılında bir başka artış gösteren ülke Afrika ülkesi olmuş ve bu artış % 8 oranında olmuştur. Diğer bölgedeki artış rakamları şu şekilde kaydedilmiştir. Amerika %3, Ortadoğu %5, Asya-Pasifik %6 oranında artış göstermişlerdir (<http://www.turob.com>).

2017 yılından önceki yıllarda destinasyon bölgeleri büyük kayıplar yaşamıştır. 2017 yılında ise uluslararası seyahat sektöründe önemli gelişmeler olmuştur. Bu gelişmede rol oynayan yan etkenler “global ekonomide yaşanan kısmi iyileşme” ve “geleneksel gelişmekte olan pazarlar arasında yer alan Rusya ve Brezilya gibi ülkelerden yurt dışına çıkanlarda” artış görülmüştür (<http://www.turob.com>).

BM Dünya Turizm Örgütü'nün 2018 yılı öngörülerine göre seyahat sektöründe %4 -5 oranında büyüme olması beklentiler içerisinde bulunmaktadır. 2018 yılında öngörülen bu rakam, BM Dünya Turizm Örgütü'nün 2010-2020 yılı periyodu için öngörülen ortalama rakam %3,8 üzerinde olması beklenmiştir (<http://www.turob.com>).

2018 yılı diğer ülkeler için öngörülen büyüme oranı Avrupa ve Amerika'da %3,5 - %4,5 oranında, Asya – Pasifik ülkelerinde %5 - %6, Afrika'nın % - %7, Ortadoğu ülkelerinin ise %4 - %6 oranında büyüme kaydetmesi öngörülmüştür. 2017 yılında Avrupa ülkelerine seyahat eden ziyaretçilerin sayısı %8'lik artışla 671 milyon ziyaretçi seviyesine ulaşmıştır. 2017 yılında Asya-Pasifik bölgesi ülkelerinde ise %6'luk büyüme ile 324 milyon turist seviyesinde tamamlanmıştır. Amerika kıtası ise

2017 yılında %3'lük oranla 207 milyon turist ağırlamıştır. Afrika kıtası 2017 verilerine göre %8 oranında artış göstererek 62 milyon ziyaretçi seviyesine ulaşmıştır. Ortadoğu ülkeleri 2017 yılında %5'lik bir artışla 58 milyon turist ağırlamıştır (<http://www.turob.com>).

Uluslararası 2017 yılında reel olarak turizm gelirleri %4,9 oranında artarak (döviz kuru dalgalanmalarına ve enflasyona göre düzeltilmiş) 1,340 milyar ABD doları olmuştur (<http://www.turob.com>).

Dünyada ihracat kategorisinde turizm, yakıtlar ve kimyasallardan sonra, otomotiv sanayisinden önce üçüncü sırada yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde en çok turizm sektörü ihracat yapan kategoride yer almaktadır (<http://www.turob.com>).

Tablo 1: Ülkelere Göre Turist Sayısı (2016-2017-2018)

Ülkelere Göre Turist Sayısı					
	Ülkeler	2018 (Milyon)	2018 % Pay	2017 (Milyon)	2016 (Milyon)
1	Fransa	93.6	6.7	86.9	82.7
2	İspanya	82.6	5.9	81.8	75.3
3	ABD	82.2	5.9	75.9	75.8
4	Çin (Anakara)	62.1	4.4	60.7	59.2
5	İtalya	61.2	4.4	58.3	52.3
6	Meksika	41.7	3.0	39.3	35.0
7	Birleşik Krallık	35.7	2.5	37.7	35.8
8	Türkiye	46.7	3.3	37.6	30.2
9	Almanya	39.0	2.8	37.5	35.5
10	Tayland	38.2	2.7	35.4	35.2

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü, <https://www.wikizero.com> (Erişim: 14.10.2019)

Unwto'nun (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü) 2018 yılında açıklamış olduğu rapora göre, en fazla ziyaret edilen ülke 93.6 milyon kişi ile Fransa olmuştur. İspanya, 2018 yılında 82.6 milyon kişiyi ülkesinde ağırlayarak Fransa'dan sonra en çok turist çeken ülke olmuştur. ABD %82.2 ile en çok turist çeken üçüncü ülke olmuştur.

Türkiye 2017 yılı baz alındığında %22 oranında bir artış göstererek en çok yüzdeler oranda en çok artış sağlayan ülke olmuştur. Ancak en çok artışı Türkiye yapmasına rağmen %46.7 ile en çok turist çeken ülkeler sıralamasında 8. Sırada yer almaktadır.

2018 yılında %22 oranında en çok artış yapan ülke Türkiye olmuş, %8 artış ile Tayland ve %7 ile İtalya artış göstermiştir (<https://tr.euronews.com>).

2016 yılı istatistik bilgileri değerlendirildiğinde, uluslararası gelen turist sayısında büyük oranda değişim olmuştur. Fransa her üç dönemde de uluslararası alanda en çok turist çeken bölge olmuştur.

Tablo 2: Ülkelere Göre Turizm Gelirleri (2018)

Ülkelere Göre Turizm Geliri					
	Ülkeler	2018 (Milyar)	2018 % Pay	2017 (Milyar)	2016 (Milyar)
1	ABD	215.5	16.1	210.7	206.9
2	İspanya	70.3	5.2	68.0	60.5
3	Fransa	64.7	4.8	60.7	54.5
4	Tayland	62.0	4.6	57.5	48.7
5	Birleşik Krallık	47.9	3.6	51.2	47.9
6	İtalya	46.7	3.5	44.2	40.2
7	Avustralya	46.5	3.5	41.7	37.0
8	Almanya	41.0	3.1	39.8	37.4
9	Macao	41.3	3.1	35.6	30.3
10	Japonya	40.6	3.0	34.1	30.6
11	Hong Kong	37.5	2.8	33.3	32.8
12	Çin	42.4	3.2	35.6	-
13	Hindistan	30.3	2.3	27.3	22.4
14	Türkiye	25.7	1.9	26.3	-

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü, <https://www.wikiwand.com/tr/> (Erişim: 14.10.2019)

Dünya Turizm Örgütünün açıklamış olduğu 2018 yılı raporlarına göre, 2017 yılına göre %4 oranında uluslararası gelirden artış sağlanmıştır. Unwto'nun 2018 yılı raporunda uluslararası turizm geliri, 1.448 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Uluslararası turizm gelirleri dünyada mal ve hizmet ihracatının %7'sini oluşturmaktadır (<https://www.turizm>).

2018 yılı uluslararası turizm gelirlerinde, Asya ve Pasifik bölgesinde %7, Avrupa'da %5, Orta Doğu'da %3 oranında büyüme gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün açıklamış olduğu rapora göre, dünya turizm gelirlerinin %20'sine yakın bir pay ile Çin oluşturmaktadır (<https://www.turizm>). Ancak istatistiklere bakıldığında ise birinci sırada 215.5 milyar dolar gelir ile ABD bulunmaktadır. Turizm gelirleri en çok ikinci ülke 70.3 milyar dolar gelir ile İspanya, üçüncü sırada ise 64.7 milyar dolar gelir ile Fransa yer almaktadır.

Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin deniz, kum, güneş turizminden yararlanarak turizm sektöründe en çok gelir getiren ülkeler yer aldığı görülmektedir. Akdeniz'e en çok kıyısı olan ülkelere biri olan Türkiye, 2018 yılında 25 milyar dolar ile 15. Sırada yer almaktadır (<https://finans.tercihini>).

Tablo 3: Uluslararası Turizm Harcamaları (2017)

Uluslararası Turizm Harcamaları		
	Ülkeler	(Milyar USD)
1	Çin	257.7
2	ABD	135
3	Almanya	89.1
4	İngiltere	71.4
5	Fransa	41.4
6	Avustralya	34.2
7	Kanada	31.8
8	Rusya	31.1
9	Kore	30.6
10	İtalya	27.7

Kaynak: <http://www.turob.com/tr/istatistikler/unwto-2017-turizm-barometresi>
(Erişim: 12.10.2019)

Dünya Turizm Örgütü'nün 2018 yılı için yayınlamış olduğu raporda uluslararası turizm harcamaları 1,7 trilyon dolara ulaşarak, 2017 yılı baz alınarak %4 artış görülmüştür. Turizm ihracatı, ekonomik ortamda uluslararası seyahatlere olan güçlü yansıtılarak arka arkaya yedi yıl, mal ihracatından (+3) istatistiklere göre daha hızlı büyüdüğü görülmüştür. Uluslararası turizm pazarından elde edilen gelirler, küresel hizmet ihracatının %29'unu, mal ve hizmet ihracatının toplamda %7'sini oluşturmaktadır. Bu verilere göre, uluslararası turizm ihracatı, kimyasal üretimin ve akaryakıt endüstrisinden sonra, gıda ve otomotiv endüstrisinden önce gelerek dünyadaki ilk beş ekonomik sektör içerisinde yer almaktadır (<http://www.turob.com>).

Birçok destinasyon için turizm, ihracat çeşitlendirmesi ve döviz kaynağı için önemli bir araç oluşturmaktadır. Uluslararası turizm gelirlerinde, uluslararası yapılan toplam ihracat, 1.448 milyar ABD doları (destinasyon yerlerinde ziyaretçi

harcaması) ve uluslararası yolcu taşımacılığı hizmetlerinde 256 milyar dolar olmuştur (<http://www.turob.com>).

Uluslararası turizm gelirleri %4 oranında artmıştır. 2017 yılına göre 2018 yılında 1,448 milyar ABD dolarına çıkararak 100 milyar ABD doları artış görülmüştür. Dünyanın en çok harcama yapan ilk beş ülkesi 2018 yılındaki harcamaları şu şekildedir; uluslararası turizm harcamalarında Çin 277 milyar dolar, ABD 144 milyar dolar harcama yaptıkları kaydedilmiştir. 2018 yılında İngiltere'nin yapmış olduğu uluslararası harcamalar %3, İtalya'nın %4, İspanya'nın %12 oranında harcamalarında artış olduğu kaydedilmiştir (<http://www.turob.com>).

1.6.3. Türkiye’de Turizm Sektörünün Mevcut Durumu

Anadolu’da seyahatin tarihi, paleolitik, meselotik, neolitik, kalkeolitik ve bronz çağına kadar gitmektedir. Anadolu’nun ilk çağlardan gelen köklü bir geçmişi olması, birçok uygarlığın doğuşu, varoluşu ve çöküşüne sahne olması, ülkeler arası ticari konumu ve tarihi sebebi ile de medeniyetler beşiği adını almıştır (Budak, 2000:60).

Türkiye’de ilk turizm hareketi, Osmanlı döneminde İstanbul’da 1846 yılında Aya İrini adlı Kilisesi’nin askeri müzeye dönüştürülmesi, İstanbul’da Osmani adı altında 1863 yılında ulusal fuar açılması, İstanbul’da yine aynı yıl içerisinde seyahat acentesinin kurulması ve de 1890 yılında “Seyyahine tercümanlık edenler” hakkında tatbik edilecek 190 Sayılı Nizamname’nin çıkartılması Türkiye’de turizm ilk önemli olayları olarak kabul edilmiştir. İstanbul 20. Yüzyılın başlarında yabancılar için önemli bir almaya başlamıştır. Orient Express (Doğu Expressi) adı altında seyahatler düzenlenmiş ve aynı yıl içerisinde konaklama işletmeleri açısından önemli ve ilk modern otel olan Pera Palas oteli hizmete sunulmuştur (Budak, 2000:61).

Osmanlı Devletinin 1890 yılında parçalanma dönemine girmesi ve Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile turizmin duraklamasına neden olmuştur. I. Dünya Savaşı’nın etkisi ile seyahat güvenliği azalmış, yabancılara karşı güvensizlik duygusu ortaya çıkmıştır. Bu sebepler turizmin gelişmesini engellemiştir (<https://auzefalmsstorage.blob>).

Turizm sektöründe asıl gelişme 2. Dünya Savaşından sonra olmuştur. Türkiye’de 1923-1962 yılları arası turizmde planlı döneme geçilerek, bir grup aydın

ile birlikte Raşit Saffet Atabinen tarafından ilk organizasyon “Seyyahin Cemiyeti” kurulmuştur. Seyyahin Cemiyeti daha sonra “Türkiye Turing Kulübü” ve bir zaman sonra da “Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü” olarak yeniden adlandırılmıştır. Bu kurumun yapmış olduğu çalışmalar sonucunda turizm ile ilgili birçok ilk gerçekleşmiştir. Bunlar, Türkiye’nin ilk turizm prospektüleri, ilk turizm ile ilgili incelemeler, ilk tercümanlık rehberlik sınavları, ilk karayolu haritaları, ilk afişlerdir. Türkiye’nin 1934 yılında yapmış olduğu turizm ile ilgili ilk yasal çalışma “İktisat Vekaleti Teşkilat ve Vazifeleri” hakkında 2450 Sayılı Kanun’u çıkarmıştır (Yıldız, 2011:57-58).

Türkiye’de 1934 yılında “Matbuat Umum Müdürlüğü’nün” görevlendirilmesiyle birlikte turizm anlamında dış tanıtıma başlanmıştır. Yine 1934 yılı içerisinde “Türk Ofisi” ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde “Turizm Müdürlüğü” kurulmuş ülkenin turizm faaliyetleri ve turizmde dış tanıtım bu kurumlar tarafından yürütülmüştür. “Matbuat Umum Müdürlüğü” 1943 yılında “Basın Yayın Umum Müdürlüğü” olarak değiştirilmiştir. Turizm ve tanıtmanın oldukça önemli olduğu düşünülerek ve bu faaliyetlerin bir kurum tarafından yürütülmesi gerektiği düşünülerek 1963 yılında “Turizm ve Tanıtma Bakanlığı” kurulmuştur. Turizmin hızla gelişmesi ve diğer bilimlerle olan ilişkileri özellikle kültür ile olan bağlantısı sebebiyle 1982 yılında “Tanıtma ve Genel Müdürlüğü” kurulmuş daha sonraki yıllarda ‘Kültür ve Turizm Bakanlığı’ olarak değiştirilmiştir (Şen ve Demir, 2014:13).

1950 yılına kadar olan süreçte, planlı dönem öncesi (1923-1962) turizm ile ilgili yapılmış olan politikalar analiz edildiğinde turizm alanında önemli atılımların yapılmadığı görülmüştür. Bunun sebebinin ise, 2. Dünya Savaşına Türkiye’nin girmese de savaştan kendi payına düşen krizi yaşamıştır. Bununla beraber diğer ülkelerin hala savaş halinde olması ve siyasal konjonktürün inişli-çıkışlı hareketleri ile bir sonuca varamaması, diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti’nin ülke içinde ve dışında çözülmesi gereken siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlar nedeniyle turizmle ilgili çalışmalar gerçekleştirilememiştir. 1950-1960 yılları içerisinde yerine getirilememiş plan ve projelerin, devlet teşkilatının vermiş olduğu destek ile turizmin gelişmesi için bu yıllar arasında yapılan çalışmalar planlı kalkınma döneminin alt yapısını oluşturmuştur (Büyükşalvarcı ve diğ., 2016).

1950 yılında Turizm Müesseselerini Teşvik Kanunu ile turizm alanında oluşturulacak yatırımlar ilk olarak ele alınmıştır. Turizmde uygulanacak bu yatırımlar için Türkiye Emlak Kredi Bankasından bir milyon TL tutarında fon oluşturulmuştur. Turizm politikalarını saptamak ve yerel ekonomi içerisinde girişimlerini hızlandırmak amacıyla 1953 yılında 6086 sayılı Turizm Endüstrisi Teşvik Kanunu çıkarılmıştır. 1955 yılında bankaların yardımı ile 10 Milyon TL sermayeye sahip Turizm Bankası kurulmuştur. Turizm Bankası 1962 yılında sermayesi 300 Milyon TL'ye ulaşmıştır. Bu banka Türkiye turizmi için önem arz Uludağ, Marmaris, Çeşme, Abant, Kilyos, Akçay, Yeniköy, İstinye gibi bölgelerde tesislerin kurulmasını sağlamıştır. Türkiye'de 1960 yılında yapılan ihtilal nedeniyle turizm sektörü tamamen durmuştur. İhtilal sonucunda, yıkılan iktidarın turizme yönelik çalışmaları ve yatırımları inceleme altına alınmış, devam etmekte olan projeler ve krediler iptal edilmiş ve birçok yatırımda durdurulmuştur. İhtilalin neden olduğu mevcut durum iki yıl sonra esnetilerek 1962 yılında bir kısım çalışmaların ve yatırımların devam edilmesine olanak sağlanmıştır (Köseoğlu, 2019:14).

Tablo 4: Planlı Dönem Öncesi Türkiye Turizmi Verileri

Yıllar	Gelen Turist Sayısı	Turizm Gelirleri (1000\$)
1950	28.625	-
1951	31.377	4.317
1952	38.837	2.287
1953	70.055	2.350
1954	71.331	1.171
1955	79.369	1.979
1956	99.414	2.495
1957	100.803	1.041
1958	114.744	1.535
1959	126.610	4.756
1960	94.077	5.460
1961	129.104	6.880
1962	172.867	7.316

Kaynak: Büyüker İşler, 2008:68 (Erişim: 12.10.2019)

1950-1962 yılları arasındaki istatistiklerde Türkiye'ye gelen turist sayısında sürekli bir artış görülmüştür. Ancak 1960 yılında ülkenin yaşamış olduğu siyasal kriz nedeni ile ülkeye gelen turist sayısında bir düşüş görülmüştür.

Türkiye'de turizmin gelişmesi asıl 1963 yılından sonra planlı döneme geçilmesi ile birlikte gerçekleşmiştir. Bu dönemde orta dönem planlama olarak kabul görmüş Beş Yıllık Kalkınma Planları uygulamaya konulmuştur. Beş Yıllık Kalkınma Planlarının uygulanmadığı dönemlerde ise kısa dönem kalkınma planları uygulanmıştır. Kısa dönem kalkınma planlarının 1978, 1984, 1995 ve 2006 yıllarında uygulandığı görülmüştür. Özel sektörde ulaşılmak istenen hedef için teşvik edici yaptırımlar uygulanmıştır. 1961 Anayasasıyla anayasal hale gelen "Devlet Planlama Teşkilatı" kimin hangi teşviği alacağına karar veren bir kurum olmuştur. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında turizm sektörü içinde ön görülen ekonomi politikası, karma ekonomi ve teşebbüs özgürlüğü prensibi planlama konularını oluşturmuştur (Büyüksalvarcı ve diğ., 2016).

Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte ilk kez turizm örgün olarak turizm eğitim kurumlarında yer almaya başlamıştır. 1961 yılında eğitime açılan Ankara Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Otelcilik ve Turizm alanında lise düzeyinde ilk meslek lisesi olmuştur. 1963 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kurulmuştur (Kozak, 2012: 128).

1963-1977 yılları arasında Beş Yıllık Kalkınma Planında uygulanan ilk üç yıllık kalkınma planında istenilen sonuca ulaşılamamış ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ülkenin ekonomik koşulları sebebiyle yatırımlar zayıf kalmış, fiziki planlar ve alt yapı yatırımları ve turizm eğitimine yeterince önem verilmemesi nedeniyle istenilen sonuca ulaşılamamıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planından sonra 1979- 1983 yılları arasında turizm hizmetler sektörünün önemi anlaşılacak şekilde turizme gereken değer vermeye başlanmıştır. Turizm alanında daha çok, özel sektör, alt yapı, kitle turizmine dikkat edilmesi, sahil bölgesine önem verilmesi, kültür ve tarihi yapının korunması ve eğitim alanında turizme gereken önem verilmiştir. İlk zamanlarda kalkınma planlarında daha çok yatak kapasitesi artırılması konularına önem verilirken, sonraki dönemlerde turizmin ile ilgili her türlü konuya yer verilmiştir (Dalgın ve diğ., 2015:177).

Tablo 5: Planlı Dönemde Hedeflenen ve Gelen Yabancı Misafir Sayısı

Yıllar	Planlanan Hedef	Gelen Yabancı Misafir	Gerçekleşme Oranı (2/1x1000)
1963	200.000	198.841	99.4
1964	240.000	229.347	95.6
1965	288.000	361.758	125.6
1966	345.000	440.534	126.7
1967	415.000	574.055	138.3
1.BYKP Top.	1.488.000	1.804.535	121.3
1968	588.000	602.996	102.6
1969	735.000	694.229	94.5
1970	920.000	724.784	78.8
1971	1.150.000	926.019	80.5
1972	1.435.000	1.034.995	72.1
2.BYKP Top.	4.828.000	3.982.983	82.5
1973	1.243.000	1.341.527	107.9
1974	1.404.000	1.110.298	79.1
1975	1.586.000	1.540.904	97.2
1976	1.792.000	1.675.846	93.5
1977	2.026.000	1.661.416	82.0
3.BYKP Top.	8.051.000	7.329.991	91.0
1978	1.910.000	1.644.177	86.1
1979	2.178.100	1.523.628	70.0
1980	2.461.300	1.288.060	52.3
1981	2.756.600	1.405.311	51.3
1982	3.087.700	1.391.717	45.0
1983	3.458.300	1.625.099	46.9
4.BYKP Top.	13.942.000	8.877.992	63.6

Kaynak: Köseoğlu, 2019:17 (Erişim: 15.10.2019)

Türkiye’de 1963 ve 1980 yılları arasında yapılmış olan kalkınma planları turizmde istenilen sonucu vermemiştir. Beş Yıllık Kalkınma Planında turizmde

beklenen ÷lkeye gelen kişi sayısı, yapılan harcamalar ve turizm gelirleri istenilen düzeye ulaşmayarak beklenenin altında kalmıştır.

1980'den sonra Türkiye turizm sektörüne katkı sağlayacak olan 1982 yılında Turizm Teşvik Kanunu oluşturulmuştur. 1980 sonrası kabul edilen kanunlar sebebi ile turizm sektörü üzerinde bir düzen oluşturulmuş, tarihi ve kitlesel turizm alanında da büyük gelişmeler yaşanmıştır. Yine 1980 dönemi sonrasında kurulan Teşvik Kanunları ile turizm sektörünün sermaye sahipleri tarafından dikkati çekilerek turizme yönelik yatırımlarda artış sağlanmıştır (Dalgın ve diğ., 2015:178).

1980 yılı sonrasında Türkiye'de turizm sektörü hareketleri incelendiğinde üzerinde durulması ve dikkatle incelenmesi gereken bir dönemi oluşturmaktadır. Türkiye turizm tarihinde turizm sektörü en çok bu dönemde gelişme göstermiştir. Ülkeye döviz girdisi, ÷lkeye gelen yabancı turist ve turistik arz kapasitesinde büyük gelişmeler yaşanmıştır (Kozak, 2012:130). Turizmin gelişmesinde en büyük rolü olan Teşvik Kanunlarını şu şekilde sıralamak mümkün olacaktır;

- Uzun vadede düşük faizli krediler,
- İletişim imkanları,
- Yabancı uyruklu uzman personel ve sanatkar çalıştırılması,
- Kamuya ait arazi mülkünün hizmet sektörünün yatırımlarına tahsisi,
- Elektrik havagazı ve su ödemelerinde indirim uygulaması,
- KDV istisnası,
- Vergi, resim ve harç ödeme muafiyeti,
- Kredi temini,
- Yatırımlarda gerçekleştirilecek yatırım indirimi,
- Teşvik primi, (Toker, 2007:87-88-89)

Devlet 1972 yılında turizm sektöründe önemli bir kuruluş olan Türkiye Seyahat Acenteler Birliği'ni (TÜRSAB) kurmuştur. Bu kuruluşun devamında devlet özelleştirme faaliyetlerine önem vererek 1983 yılında TÜRSAB, Turizmi Geliştirme Vakfı (TUGEV), Türkiye Otelciler Birliği (TÜROB), Turizm Yatırımcıları Derneği (TTYD) gibi kurumlar açılmıştır (Yıldız, 2011:58-59). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönem sonunda hedeflenen gelir 3.888,2 iken gerçekleşen rakam ise %275.3 oran ile 9.329,9 milyon dolardır. Ülkeye gelmesi beklenen turist sayısında

hedeflenmiş olan rakam 12.300 iken, gerçekleşen rakam 16.493,433 olmuştur. İnşa halinde olan konaklama belgeli turizm tesislerinin yatak kapasitesi 100.000 olarak hedeflenmişken, dönem sonunda bu rakam 146.086'ya ulaşılmıştır (Budak, 2000:73-74).

1980 ve 2000 yılına kadar olan sürede kısa ve uzun vadeli planlar yapılmış ve uygulanmıştır. 1990 ve 1995 yılları arasında daha çok destinasyon bölgesine ağırlık verilmiş ve alt yapı, kültürel ve tarihi yapılar, turizm yatırımlarına teşvik ve özendirme çalışmaları yapılmıştır.

2000 yılından sonra turizm sektörü mal ve hizmetler sektörü halini almıştır. Turizm ekonomik anlamda ülkelerin ödemeler dengesine olan etkisi, istihdam yaratıcı özelliği ve ülkeler arasında insanların birbirleriyle iletişime geçerek bilgi, yaşam ve kültürel etkileşime neden olması ile turizm sektörü Türkiye'de olduğu gibi dünya genelinde de en çok tercih edilen sektör haline gelmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler turizm sektörüne ekonomik olarak büyük anlamlar yüklemektedirler.

1998 ve 2018 yılları arasında Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi ve turizm gelirinin yıllara göre değişimi aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 6: Yabancı Ziyaretçi ve Turizm Gelirinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Yabancı Ziyaretçi	Yıllık Değişim %	Turizm Geliri (Milyon)	Yıllık Değişim
1998	9,752,697	0.7	7,177	2.5
1999	7,487,285	-23.2	5,203	-33.4
2000	10,428,153	39.3	7,636	46.8
2001	11,618,969	11.4	10,450	36.8
2002	13,256,028	14.1	12,420	18.8
2003	13,701,419	3.4	13,854	11.5
2004	17,202,996	25.6	17,076	23.3
2005	20,522,621	19.3	20,322	19
2006	19,275,948	-6.0	18,593	-8.5
2007	23,017,081	19.4	20,942	12.6
2008	26,431,124	14.8	25,415	21.4
2009	27,347,977	3.5	25,064	-1.4
2010	28,510,852	4.3	24,930	-0.5
2011	31,324,528	9.9	28,116	12.7
2012	31,782,832	1.5	29,007	3.2
2013	34,910,098	9.8	32,309	11.4
2014	36,837,900	5.5	34,306	6.2
2015	36,244,632	-1.6	31,465	-8.3
2016	25,352,213	-30.0	22,107	-29.7
2017	32,410,034	27.8	26,284	18.8
2018	39,488,401	21.8	29,513	12.3

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı TÜİK (Erişim: 16.10.2019)

Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı 21. Yüzyıldan itibaren sürekli olarak artış göstermiştir. Yabancı ziyaretçilerin kalış sürelerine bağlı olarak yapmış oldukları harcamalarda yıllara göre sürekli değişim göstermiştir. Yine 2015 ve 2016 yılında ülke içerisinde yaşanan bir takım olaylar sebebi ile gelen turist sayısında ve turizm gelirlerinde çok büyük bir düşüş olmuştur. 2016 yılında gelen turist sayısına göre 4 basamak gerileyerek dünyada sıralamasında 6. sıradan 10. sıraya gerilemiştir. En çok gelen yabancı turist sayısı Türkiye İstatistik Kurumu'nun raporuna göre 2018 yılında

39,488,401 kişi ile yine en çok 29,513 milyon dolar ile gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün 2018 yılı raporlarına göre bir önceki yıla göre turist sayısını en çok arttıran ülke %22 oranla Türkiye olmuştur. 2018 yılı en çok turist çeken ülkeler arasında dünyada 6. sırada yer almıştır (<https://tr.euronews.com>).

Tablo 7: Türk Turizminin Geçmiş 10 Yıldaki Gelişimi

	2008	2018	Değişim %		2008	2018	Değişim %
Yabancı Ziyaretçi Sayısı	26,431,124	39,488,401	49.4	Uçak Koltuğu	43,524	97,351	123.7
Turizm Geliri	25,415	29,513	16.1	Yat Yatağı Sayısı	9,512	21,130	151.3
Turizm Bakanlığı Belgeli Konaklama Kapasitesi	567,470	935,286	64.8	Seyahat Acentası	5,799	10,299	77.6
Komple Yeni Yatırım Teşvik Belgesi Tutarı (1000 TL)	422,569	4,243,802	904.3	Turizm Gelirinin GSYH'a Göre Oranı	2.6%	3.9%	
Türkiye'nin Dünya Turizmindeki Yeri				Turist Sayısı	3.5%	3.3%	
				Turizm Geliri	3.0%	1.9%	

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK); Dünya Turizm Örgütü (Erişim: 18.10.2019)

2008 ve 2018 yılları arasında Türkiye dünya genelinde adını duyurmuş ve insanların kafasında belirli bir imaj oluşturmuştur. Türkiye'de turizm alanında yapılan yenilikler, ülkeler tarafından tercih edilmesini sağlamıştır. Türkiye konumu

ve köklü tarihi ile kişilerin özel istek ve beklentilerini karşılayarak destinasyon merkezi haline gelmiştir.

Alternatif turizm çeşitleri ile birlikte değişimden daha çok turizm alanında farklılaşmaya gidilmiştir. Bunlar daha çok, yine alternatif turizm çeşitlerinin içinde yer alan, gastronomi turizmi, hüzün turizmi, arkadaş akraba ziyareti, gönüllü turizm, çiftlik turizmi, yavaş turizm ve diaspora turizmi gibi turizm çeşitleridir (Arslaner ve Erol, 2017:425-430).

Türkiye’de turizm sektörünün gelişim sürecinde 1950 yılından sonra gelişmesini etkileyen olumsuz birçok olay gerçekleşmiştir. Bu olaylar sırası ile şu şekildedir;

- 1982, 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu
- 1986, Çernobil Faciası
- 1991, Körfez Savaşı ve Terör Eylemleri
- 1994, Türkiye Ekonomik Krizi ve 5 Nisan Ekonomik Kararları, Türk Lirası’nın Devalüe Edilmesi
- 1997, Güney Asya Finansal Krizi
- 1999, 17 Ağustos Marmara Depremi (Gölcük Depremi)
- 2001, Türkiye’nin Kara Çarşamba’sı Ekonomik Kriz
- 2003, İkinci Körfez Savaşı
- 2009, ABD’nin Finansal Mortgage Krizi
- 2010, ‘Arap Baharı’ ve Türkiye’ye Sınır Ülkelerde Yaşanan İç Karışıklıklar
- 2013, Taksim Gezi Parkı Eylemleri
- 2015, Terör Olayları ve Rusya Krizi
- 2016, Askeri Darbe Girişimi, (<https://harmonigd.com.tr>)

Türkiye turizm sektöründe yaşanan ve gerçekleşen önemli olay ve turizm sektörüne olumlu etkileri;

- Dünya Turizm Örgütü’nün yayınlamış olduğu rapora göre, 2016 yılında Türkiye dünya sıralamasında en çok tercih edilen ülke olarak 10. Sırada yer almıştır.

- 2017 yılı Kültür ve Turizm Bakanlığı raporuna göre, Türkiye gelen yabancı ziyaretçi sayısı ile 38,6 milyona ulaşmış ve turizm sektöründen 26 milyar ABD doları elde etmiştir.
- Türkiye'nin son yıllarda turizm sektöründeki yeri küresel anlamda hız kazanmış ve de gelişmiş, 2017 yılında cari açığın kapatılmasındaki etkisi %36 olmuştur.
- Türkiye'de 2017 yılında kayıtlı konaklama tesis sayısı 12.856'ya ulaşmıştır. Bu tesislerin 9.186' Belediye İşletme Belgeli, 3.670'i ise turizm işletme belgeli konaklama tesisleridir. Bu işletmelerin toplam yatak kapasiteleri 1.482.492 sayısını geçmiştir.
-  lke ihtiyacı olduğu yatak kapasitesini belirleyerek 74.130 adet eksik olduğu  n görülen yatak sayısına, aktif olan 281 proje ile gerçekleştirmeye çalışılmaktadır.
- Ülkenin inanç turizmi alanında bulunduğu coğrafi konum ve köklü bir tarihi ile birçok dine mensup kutsal mekanlar bulunmaktadır. 167'si İşlam dinine, 129'u Hristiyanlık dinine, 20'side Musevilik dinine aittir. Ülkede toplamda 316 adet kutsal mekan bulunmaktadır.
- Ülkenin Akdeniz'e kıyısı olan, ülkeye gelen yabancı turistin en çok tercih ettiği yer Antalya olmuştur. 2017 yılı verilerinde %25 oranı ile en çok gelen yabancı turistin tercih yeri olan Antalya bölgesinde 4 ve 5 yıldıızlı toplamda 500 adet turizm işletmesi bulunmaktadır.
- Türkiye'de zincir otel ve grup otel sayısı günümüzde 165 sayısına ulaşmıştır. Ülkede toplamla 824 adet zincir otel bulunmaktadır. Bu otellerin %15'i yabancı, %82'si yerli, %3 ise yerli ve yabancı ortaklığından oluşmaktadır.
- Türkiye 7.200 km uzunluğunda kıyı şeridine sahip olarak, 579 adet mavi bayraklı plaja sahip İşpanya'nın hemen arkasından, 454 adet mavi bayraklı plajları ile 38 ülke içerisinde 2. sırada yer almıştır. Ayrıca ülkede 22 adet mavi bayraklı yat limanı bulunmaktadır.
- Türkiye konumu itibariyle yer altından fay hattı geçmesinden dolayı, jeotermal turizmde dünyada ilk yedi ülke arasında bulunmaktadır. 1.500 adet kaplıcaya sahip olarak Avrupa'da ilk sırada yer

almaktadır. Kaplıca turizminde termal tesislerin yatak kapasitesi 55.140'a ulaşmıştır.

- Alternatif turizm çeşitlerinden golf turizminde Türkiye Belek bölgesi ile öne çıkmaktadır. Belek, 15 adet golf sahası, 50.000 yatak kapasitesi ve 2 milyon gelen ziyaretçi sayısı ile dünyanın en önemli turizm merkezleri arasında yer almaktadır. 2008 yılında Belek, Uluslararası Golf Tur Operatörleri Birliği (IAGTO) tarafından Avrupa'nın en iyi Golf Destinasyon bölgesi seçilmiştir.
- 2017 turizm istatistiklerine göre Forbes Travel tarafından hazırlanan dünyanın en çok ziyaret edilen ilk 10 şehri sıralamasında İstanbul 6. sırada yer almıştır.
- Türkiye turizm sektöründe 2023 yılı stratejisi hedeflerinde, yılda 50 milyon turist sayısı ve 50 milyar ABD doları gelir elde etmeyi amaç edinilmiştir (<http://www.invest.gov.tr>).

2. BÖLÜM

DİN, FOBİ VE İSLAMOFOBİ

Araştırmanın ikinci bölümde din, fobi ve İslamofobi kavramları açıklanmıştır. İslamofobinin başlangıcı, İslamofobik olaylar, İslamofobinin geçmişten günümüze gelen değişimi ve bugünkü durumu bu bölümde incelenmiştir. İslamofobinin en çok nerelerde yapıldığı ve nasıl olaylarla karşılaştığı tespit edilmiştir.

2.1. Din ve Dinler Tarihi

Din insanların inançları doğrultusunda ortaya çıkan bir olgudur. Din, insanların yaşamlarını şekillendiren, kişiliklerini oluşturan, insanın insanca yaşamasını öğreten insanların varoluş sebebidir. İnsanlar var oldukları andan itibaren hep bir şeye inanmak istemişlerdir. İnanç ise insanların aklen ve kalben bir şeye bağlanmaları, kabul etmeleri güvenmeleri anlamına gelmektedir. Din de inanç ile aynı doğrultudadır. Bir kişinin bir şeye inanma dürtüsü oluştuğunda beraberinde din olgusu gelmektedir.

Din ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Whitehead'ın yapmış olduğu tanıma göre din, insanların içtenlikle ve samimiyetle tüm benlikleri ile benimsedikleri, insanı maddi ve manevi olarak temizleyen inanma olgusudur. Yine başka bir tanımda din, yalnızlıktır ve yalnızlıkta kişinin özünü biçimlendirmesi ve kendini bulmasıdır. Kişinin yalnız kalması, ilahi bir varlık ile birlikte olmak istemesinden gelmektedir. Bu noktada Tanrı inancı ortaya çıkmaktadır. (Whitehead, 2001:17-21). Din de tam bu noktada ilahi varlığın insanların yararına ve de zararına olacak olan emir ve yasaklar bütünüdür. Bu emir ve yasaklar ile kişi dünyevi ve manevi olarak kendine bir yol çizerek kendi benliğini ortaya çıkartır. Din hayatın dışında ayrı bir şey değil hayatın tam olarak kendisidir. İnsanların yaşamlarını şekillendiren, yol gösteren, yapılması veya yapılmaması gerekenleri söylemesi, bilinmeyeni öğretmesi, hem maddi hem de manevi olarak insanın kendisini tamamlamasına yardımcı olan bir olgudur.

Bir başka tanıma göre din, insanlık tarihinde ne kadar geriye gidilirse gidilsin, insanlığın var olduğu andan itibaren varlığını göstermiş ve insan varlığı devam ettiği sürece de asla varlığı yok olmayacak bir olgudur. Din, bir insanı veya

bir toplumu ayakta tutan temel esastır. Her şeyin başlangıcı inanma, inanç ve dine bağlı olarak ahlak, felsefe, hukuk gibi ilimlerin kaynağı din olarak kabul edilmiştir (Tümer ve Küçük, 1997:1).

Başka bir tanımda ise din, olgusal bir gerçeklik olarak insanların eğitimli-eğitimsiz, genç-yaşlı, güçlü-güçsüz, ekonomik gücü iyi veya kötü fark etmeden herkes tarafından benimsenen temel bir esastır (Aydın, 2016:3).

Din kelimesi bize Arapçadan gelmiştir. İslam dininin kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'de bu kelime, menzil, yaşam tarzı, kural, hüküm, hesap günü gibi anlamlara gelmektedir. Din, insanların toplum içerisinde ve bireysel olarak davranış, duygu ve düşüncelerini biçimlendiren, bünyesinde yapıcılık özelliği barındıran bir kaynaktır (Özbay ve diğ., 2014:23).

İslam'da din kelimesi Arapçadan gelerek, tarik, şariat, kanun, mükafat, hesap, hüküm, teslimiyet, itaat, taat, ibadet, üstün gelme, hakimiyet, zelil olma, ceza gibi anlamlarında kullanılmaktadır (Tümer ve Küçük, 1997:2-3). Din kelimesinin tanımında din bilimcileri tek bir kaniya varamadıkları için, birçok tanım bulunmaktadır. Bunun nedeni insanların kişisel olarak din kelimesini yaşadıkları ve algıladıkları gibi aktarmalarından ortaya çıkmaktadır.

Dinler tarihi, dinleri karşılaştırmalı olarak mekan ve zaman göstererek inceleyen bilim dalıdır. Dinler tarihinin tanımı iki farklı şekilde yapılmaktadır. Birincisi tarihi incelemelere göre, ikincisi karşılaştırmalı incelemelere göre yapılmaktadır. Dinler tarihinin tanımı tarih incelemelerine göre, dinlerin var olduğu andan itibaren gelişme döneminde de ahlak, ibadet ve inanç konularında tarih ve filoloji metotları kullanarak inceleyen bir bilim dalıdır. Karşılaştırmalı incelemelere göre ise, dinlerin benzer ve farklı yönlerini birbirleriyle karşılaştırmalı olarak incelemesidir (<http://www.divinity.ankara.edu.tr>).

Dinler tarihini konusu bakımından bazı bilimciler ikiye bazıları üçe ayırmışlardır. Yoakim Vah; dinleri kurucu ve geleneksel dinler olarak iki kısma ayırmıştır. Güstav Menşing; milli ve evrensel dinler olarak iki kısma ayırmıştır. A Şimmel ise; milli dinler, evrensel dinler, ilkel kabile dinleri olmak üzere üç bölüme ayırmıştır. İslam bilimcileri ise dinler tarihi konusunu, hak ve batıl olarak tanımlamışlardır (Tümer ve Küçük, 1997:11).

2.1.1. Batıl Dinler

Batıl dinler hak dinlerin tersi olarak vahiy yoluyla gelmemiş, insanların kendi oluşturdukları gerçek olmayan şeylere inanmalarıdır. Hak dinler ilahi bir yaratıcıya, tevhide ve vahye dayanmaktadır. Batıl dinlerde bu özelliklerin hiçbirisi bulunmamaktadır (<https://sorularl/aislamiyet.comkaynak>).

2.1.1.1. Budizm

Buda inancı, “Guatama veya Gotama” tarafından M.Ö. 5. Yüzyılda Hindistan sınırları içerisinde kurulmuştur. Budizm’in başlangıcı doktrinin temeli olan Brahmanizm’e dayanmaktadır. Budizm’i en çok benimseyen Çin, Bhutan, Japonya ülkeleri buda dinini tercih etmişlerdir (Moran, 1968:14).

Rivayetlere göre, Buda doğumundan önce annesi rüyasında bir erkek çocuğun olacağını ve çocuğun dini anlamda yüksek makamlara ulaşacağını söylemiştir. Buda’nın babası bir beylik hükümdarıdır. Buda 29 yaşında manevi tatminsizliği sebebi ile saray hayatını terk ederek bir süre ormanlarda yalnız yaşamış, daha sonra insanlar arasına karışmıştır (<http://www.dinimizislam.com>).

Buda’nın asıl ismi Guatama’dır. Daha sonra Buda adını almıştır. Buda “aydınlanmış” anlamına gelmektedir. Buda Bodli (bilgi ağacı) ağacının altında tefekküre daldığı bir vakitte, kendisine ilham geldiğini ve de aydınlandığı söyleyerek ulaşabildiği tüm insanlara görüşlerini aktarmaya çalışmıştır. Buda’nın konularında ilah, tapınma veya dua etmek gibi ritüeller ve inançlar yoktur. Buda’nın asıl amacı, insanların güzel ahlak üzere olmaları, adaleti korumaları temel düşünceler içerisinde yer alsa da asıl maksat ve gayesi “Nirvana’ya” ulaşmak olmuştur. Hiçbir zaman kendisinin ilah olmadığını, herkes gibi normal bir insan olduğunu söylemiştir ve de putperestliği ortadan kaldırma çabasında olmuştur. Ancak Buda’nın vefatından sonra insanlar, Buda’nın heykellerini yaparak onu ilahlaştırmışlar ve yine putlara tapınmaya başlamışlardır. Buda’ya sığınma, Dhamma’ya sığınma, Sangha’ya sığınma gibi cümleler Budizm’in temelini oluşturmaktadır. Bir kişinin Budist olabilmesi için önce bu sözleri söylemesi gerekmektedir. Budizm’de Buda inancı yani Buda’ya iman vardır. Budist’lerin kutsal mekanlarına Vihara denilmektedir. Budizm’de ibadetler, Stupa denilen mabetlerde, kişilerin Buda heykeline saygı göstermesi, arkasından tütsü ve çiçek sunması ile başlamaktadır. Belirli bir söz veya dua yoktur. (Cilalı, 1995:132-134).

2.1.1.2. Hinduizm

Hinduizm günümüz çok tanrılı dinler arasında en renkli olanını temsil etmektedir. Hindu ismi, Müslümanların Hindistan'ın fethi sonrasında İndus Nehri'nin kenarında yaşayan yerel halka verilen Farsça bir isimdir. Hinduizm ise yerel halkın inanç sistemlerinin tümüne verilen bir tanımlamadır. Hinduizm'in kökü Brahmanizm'e ve Vedalara dayanmaktadır. Ancak tanrı Brahman değil, Hint rahipleri sınıfını temsil eden Brahman'dan gelmektedir (Sarıkcıoğlu, 2002:166).

Sanskritçede Hinduizm inancı, soylu yol, ezeli ebedi din anlamlarına gelmektedir. Vedalardan günümüze kadar Hinduların yaşamlarını şekillendiren düşünce, inanç, kural, gelenek ve göreneklerini belirleyen, Hindular tarafından "Sanata Dharma" olarak tanımlanmıştır. Hinduizm'in etnik kökenini "Arya Dharma" ile ifade edilmektedir. Günümüzde Hinduizm, Brahmanizm, Budizm, Paganizm ve Jainizm gibi inançlardan etkilenmiş, kısmen de olsa İslam dininden de etkilenerek Hinduizm inancına yansımıştır. Hinduizm'de homojen bir inanç sistemi yoktur. Hinduizm geleneksel ve modern din olarak ikiye ayrılmış, geleneksel inanca sahip bir kimse ilahi kökenli bir inanç varken, modern Hinduizm'e inancı olan bir kimse ise dinin gereklilik ve sınırlarını yoktur (<https://islamansiklopedisi.org.tr>).

2.1.1.3. Mecusilik (Zerdüştilik)

Tek tanrı inancından dolayı İran dinleri arasında en dikkat çekici din Zerdüştilik'tir. Mecusilik dinin kurucusu Zerdüş'tür. Din ismini kurucusu Zerdüş'ten almıştır. Tek tanrı inancından dolayı, Zerdüş kelimesinden "Zoroastrianism" ve Ahura Mazdah'dan "Mazdeizm" olarak da adlandırılmaktadır. Mazdeizm daha sonra Mecusi olarak değişmiştir. Zerdüş kelimesi Yunanca Zarath doğru, güzel anlamlarında güzel develere sahip olan kimse anlamına gelmektedir. Zerdüş'ün M.Ö. 570 yıllarında doğduğu tahmin edilmektedir. Zerdüş insanlara tek tanrılı bir din tebliğ ettiği için ona inananlar Zerdüş'ü peygamber ilan etmiş, bazı yerlerde şaman veya hakim olarak da tanınmaktadır. Gatha'lar adında kutsal metinleri bulunmaktadır (Tümer ve Küçük, 1997:118).

2.1.2. İlahi (Hak) Dinler

Günümüze kadar gelen üç hak din bulunmaktadır. Bunlar sırası ile Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'tir. İlahi din, yüce Allah tarafından peygamber

aracılığı ile insanları doğru yola ulaştırmak için gönderdiği uyulması gerekli olan bir takım ilim ve kurallar bütünü oluşturmuştur. İlahi din, Allah'a inanma, insanların davranışlarını şekillendirme, ibadetleri, uymamız gereken Allah'ın emir ve yasaklarının tamamını içeren bir hayat şekli yaşam felsefesidir (<https://www.dinlertarihi.net>).

2.1.2.1. Yahudilik

Kitap verilen ilahi dinlerin birincisi Yahudiliktir. Her ilahi dinde olduğu gibi Yahudilik dinini tebliğ eden peygamber Hz. Musa'dır (Aydın, 2002:106). İlahi dinler tebliğlerini kutsal kitaplara göre yapmaktadırlar. Yahudilik dinin kutsal kitabı da Tevrat'tır. Bu kitap Musa peygambere o zamanın ilahi dini olan Yahudiliği yayması için gönderilmiştir. Bu kitap insanlar tarafından değiştirilerek ilk indirilmiş halini tamamı ile kaybetmiş ve din bozulmalara uğramıştır.

Filistin toprakları üzerinde yaşamış olan ve Sami soyundan gelen Hz Yakup peygamberin bir diğer adı da İsrail'dir. İsrail kelimesi kutsal kitap olan Tevrat'ta geçmekle birlikte, üstün gelme, güreşte kazanma, Tanrı'ya karşı gelme anlamlarını taşımaktadır. Yahudilerin diğer bir adı da İbrani'dir. Yahudilerin Filistin'e göçe sırasında, Filistin'li yerel halk tarafından İbrani (Nehiri Geçen) denilmiştir (Aydın, 2002:106).

Yahudi ismi Hz Yakup peygamberin dördüncü oğlu olan "Yuda ve Yehuda'dan" gelmiştir. İnsanların Yehuda'nın peşinden gitmesi sebebi ile bir millet olarak onun ismine almışlardır (Challege, 1960:122). Yahudilik dini millet olarak İbrani ve İsrailoğullarına ait bir din olarak kalmıştır.

İsrailoğulları kutsal kitaplarında Tanrı ile aralarındaki Ahd'e büyük ve önemli bir yer verilmiş, Ahit dini olarak kabul edilmiştir. Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'de bildirildiği üzere İsrailoğulları verdikleri sözleri tutmayarak Ahit'lerini tutmamış ve bozmuşlardır. Babil sürgününden sonra Yahudilik milli bir din olarak benimsenmiştir. Yahudilik tek Tanrı inancına sahip vahye dayalı kutsal bir kitap ve peygamberlerinin olması nedeniyle, milli din adı altında bir ırka verilmiştir. Yahudilik bugün din mi, millet mi, Yoksa bir ırk mı, olduğu tam olarak belli değildir (Tümer ve Küçük, 1997:204-205).

Günümüzde Yahudilik dininin benimseyenlerin sayısı Siyonist İsrail İstatistik Kurumu 2018 verilerine göre dünyada Yahudi sayısı, İsrail’de 6 milyon 500 bin, Amerika’da 5,7 milyon, Fransa’da 456 bin, Kanada’da 390 bin, İngiltere’de 290 bin, Arjantin’de 181 bin, Rusya’da 176 bin, Almanya’da 117 bin, Avustralya’da 113 bin sayı ile toplamda dünyada 14 milyon 511 bin kişi Yahudi dinine bağlı bulunmaktadır (<https://www.milligazete.com.tr>).

2.1.2.2. Hristiyanlık

Yahudiliğin Ahd’e uymayıp sözlerinin tutmadıkları ve Yahudilik dininin bozulması sonucunda yerine hak dinin devamı olan İlahi bir güç ve kuvvetle, vahiy ve peygamber ve havarileri ile Hristiyanlık dini tebliğ edilmiştir.

Hristiyanlık bugün dünyanın her bir bölgesinde var olan, temelde tek tanrıcılık, kutsal kitap ve vahiy olmasına rağmen Yahudilik gibi zamanla bozulmuş, “teslis” (üçleme) inancı benimsenmiş bir dindir. Hristiyan anlam bakımından Yunancada “Khristianos” kelimesinden gelmektedir. Bu kelime Mesih’e bağlı, Hz. İsa’yı takip edenler anlamına gelmektedir (Cilalı, 1995:75-76).

Hz. İsa M.Ö. IV. veya V. yüzyılda, Filistin topraklarında bir Yahudi olarak dünyaya gelmiştir. Hz. İsa’nın dünyaya gelişi miladi takvimin başlangıcı olarak kabul edilmiştir (Kurt ve Aykıt, 2018:66).

Hz. İsa doğduğu zamanda Filistin Roma hakimiyetinde idi. Yahudilik iyiden iyiye bozulmuş, Yahudiler kendi aralarında mezheplere ayrılmış, Kudüs’teki Mescidi Aksa ticaret merkezine dönmüş, din sadece şeklen kalmıştır. Yine de tek tanrı inancını benimsemeye devam eden az bir kesim, putperest olan Romalılardan kurtulma yolları aramışlardır. Hz. İsa tam olarak böyle karışık ve bozuk bir millete gelmiştir (Özbay ve diğ., 2014:51).

Hz. İsa İlahi bir kuvvet ve kudretle kendisine gönderilen Hristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil ile Yahudilere hak dini tebliğ etmeye başlamıştır. Hz. İsa’nın tebliğ ettiği din, Hz. İbrahim Peygamberin dini Hanif’liktir. Hristiyanlığın temeli Hz. İbrahim’e dayandığı ve Hz. İbrahim’e verilen kutsal kitap Tevrat’a eski Ahit, Hz. İsa’ya verilen İncil’e ise Yeni Ahit denilmiştir. Gerçekte hiçbir ilahi kitapta Hz. İsa’nın tebliğ ettiği dinin adı Hristiyanlık olarak geçmemektedir. Hz. İsa’nın vefatından sonra Hz. İsa’ya inanların koymuş oldukları bir isimdir.

Hz. İsa hak dini tebliğ etmeye başladığı zaman etrafında sadece birkaç Yahudi bulunmaktaydı. Hz. İsa'nın Yahudilikle ilgili yanlışları söylemesi inanmayanları bu durum rahatsız etmiştir. Hz. İsa'nın dini tebliğ etmesi Romalı idarecileri korkutmuş, Yahudilerin ise kendi çıkarları doğrultusunda kendilerine benimsedikleri dinin dışında gerçek bir din onları kızdırmıştır (Özbay ve diğ., 2014:51). Hz. İsa dini tebliğ aşamasında kendisine 12 Havarî yemin ederek onun yanında olmuşlardır. Ancak Havarilerden bir tanesi yeminini bozarak Hz. İsa'nın yerini Yahudi ve Romalılara söylemiştir. Bu hadiseden sonra Hz. İsa çarmıha gerilmiştir.

Hristiyanlık Hz. İsa ve Pavlus dönemi olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Hz. İsa dini tebliği tamamlayamamış bu nedenle Pavlus yarım kalan dini tebliğe devam etmiştir. Bazı kaynaklara göre Pavlus Hz. İsa'nın 12 Havarisinden birisi, bazı kaynaklara göre de 13. Havarî olarak geçse de ikisi de değildir.

Yapılan araştırmalara göre günümüzde dünya nüfusunun %32'sini Hristiyanlar oluşturmakta ve Hristiyanlık dünyada birinci sırada yer almaktadır. İstatistiklere göre Hristiyanların sayısı 2.2 milyara ulaşmıştır (<https://www.yenisafak.com>).

2.1.2.3. İslamiyet

İlk insanın yaratılışından bu yana dini tebliğ eden tüm peygamberler tek bir dini tebliğ etmişlerdir. Bu din İslamiyet'tir. Hz. Adem de dahil olmak üzere bu güne kadar toplamda 125 bin peygamber dünyaya gelmiş, bu peygamberler aracılığı ile Allah Azimmüşşan insanlar için tek bir din İslamiyet'i göndermiştir. 125 bin peygamber farklı din isimleri ile hep aynı şeyi, yani Allah'ın varlığını ve birliğini, din adı altında gelen hükümlerini, emir ve yasakların yerine getirilmesi, ibadeti, insanların davranışlarını şekillendiren bütün bu olayları kapsayan dinin adıdır İslam. İlk peygamberden son peygambere kadar olan tüm peygamberler aynı şeyi istemişlerdir.

İslam'ın kelime anlamı, barış, sevgi, bağlanmak, teslim olmak, ihlaslı ve samimi olmak, boyun eğmek, itaat etmek terim anlamı ise, Kelimeyi Tevhidi anlayıp yaratıcıya teslim olmak, peygamberin tebliğ ettiği her şeyi şeksiz şüphesiz kabul edip

bütün varlığında bunu yaşantısında göstermesi anlamına gelmektedir (Özbay, ve diğ., 2014:69).

Arapçada İslam “Eslime ve selem” kökünden gelmiştir. İslam Kur’an Kerim’de, teslimiyet, itaat etmek, inkıyat anlamlarına gelmektedir. İslam’ı kabul eden ve inanan kimselere Müslüman denir. Nasıl ki Yahudilikte inananlara Yahudi, Hristiyanlıkta inananlara Hristiyan, İslam dinine inananlara da Müslüman denilmektedir. Müslümanlarda inançları bakımından “mümin veya mümine” olarak da kendi içerisinde ayrılmaktadır. Müslümanlık batını olarak dil ile ikrar etmek, müslim veya mü’min’lik kalp ile tatbik ve tastik etmektir. Allah Azimüşşan Kur’an-ı Kerim’de bir ayetinde şöyle açıklamaktadır. Hucurat Suresi 14. Ayette; “Bedeviler “iman ettik” dediler. Şunu söyle; “henüz iman gönüllerinize yerleşmediğine göre, sadece boyun eğdiniz. Bununla beraber Allah’a ve Resulüne itaat ederseniz yaptığımız hiçbir şeyi boşa çıkarmaz; Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir”. Bu ayetten de anlaşıldığı gibi İman etmek hem dil ile batını hem de kalp ile zahiri olarak kabul etmektir (<https://sorularlaislamiyet.com>).

Hz. İsa Peygamber çarmıha gerilmesi üzerine dinini tebliğ edememiş, yarım kalmıştır. İnsanlar kendi uydurdıkları dinler doğrultusunda sapkınlık içerisinde yaşamlarını idame ettirmeye devam etmişlerdir. Ancak hak dine inanan az bir kimse kalmış ve Tevrat, Zebur ve İncil’de adı geçen son peygamber gelmesini onların içinde buldukları bu durumdan kurtarmasını istemişlerdir.

Son hak din ve son uyarıcı gelmeden önce, Yahudilik, Hristiyanlık, Sabiilik ve Müşrikler türemiştir (<http://dergiler.ankara.edu.tr>). Dünya o dönemde tam anlamıyla cahiliye devrini yaşamıştır. İnsanlar köleleştirilmiş, bitmek bilmeyen savaşlar, zulüm ve haksızlıklar insanlığın neredeyse yok olduğu bir dönemdir. Çok az bir kimse kendi halinde ilahi dinini yaşamaya çalışsa da etrafında inançsız insanlar buna müsaade etmemişlerdir. Tamda böyle bir zamanda son peygamber olan Hz Muhammed Mustafa (s.a.v) M.S. 571 yılında Arabistan yarım adasının Mekke şehrinde dünyaya gelmiştir (Tümer ve Küçük, 1997:328).

Babası Haşim oğullarının ileri gelenlerinden Abdullah, annesi Kureyş kabilesinin Beni Zühre kolundan gelen Amine hatundur. Hz. Muhammed (s.a.v) daha doğmadan babası hicret ettiği bir zamanda vefat etmiş, annesi ise Hz. Muhammed (s.a.v) altı yaşında iken vefat etmiştir. Allah Resulünü dedesi Abdülmuttalip on

yaşına kadar yanında büyütülmüştür. On yaşında dedesi de vefat edince amcası Ebu Talip Allah Resulünü yanına alarak bütün sorumluluğu üstlenmiştir.

Hiz. Peygamber dürüstlüğü, doğruluğu, adaleti ve yumuşak huyluluğu sebebiyle Mekke halkı tarafından çok sevilmiş ve sayılmıştır. Herkes tarafından Muhammed'ül Emin (Güvenilir Muhammed) olarak isim takılmıştır. Hiz. Peygamber insanlığın ve dinin bu denli bozuk zamanında yalnız kalmak amacıyla sık sık Hira Mağarası'na tefekkür için gitmiştir. Yine Hiz. Peygamberin tefekkürde olduğu bir vakit dört büyük melekten olan Cebrail (a.s.) yanına gelerek "OKU" emri ile ilk vahiy getirmiştir. Hiz. Peygamber'e peygamberlik kırk yaşında gelmiştir.

Hiz. Peygambere gelen vahiyler Kur'an-ı Kerim'i oluşturmuştur. Vahiy kelimesi işaret etmek anlamında Arapça bir kelimedir. Kalbe ilham olması, saklı bir şekilde anlatma, mesaj verme anlamlarında da kullanılmaktadır (Asrar, 2017:78). Kur'an-ı Kerim Allah'ın (c.c) kelimeleridir. İçerisinde Allah'ın tüm insanlığa gönderdiği emir ve neyihleri bulunmaktadır. Allah Azimüşşan Kur'an-ı Kerimi tek bir seferde değil hikmet ve sebeplerle kısım kısım indirmiştir. Kur'an-ı Kerim tam 23 yılda indirilmiş ve de tamamlanmıştır. Kur'an-ı'nın ilk 13 yılı Mekke'de kalan 10 yılı ise Medine'de tamamlanmıştır.

Hiz. Muhammed (s.a.v) dini tebliğ etmeye başladığı ilk anda eşi Hiz. Hatice iman etmiş ve de ilk iman eden kadın olmuştur. Hiz. Hatice Hiz. Peygamberin, peygamberlik hayatında hem eşi hem de dini tebliğde yardımcısı, koruyucusu ve her zaman yanında olarak destekleyicisi olmuştur. İlk iman eden erkek Hiz. Ebu Bekir, ilk iman eden çocuk Hiz. Ali, ilk iman eden köle de Hiz. Zeyd olmuştur. Hiz. Muhammed, insanları dine üç yıl gizliden davet etmiş, daha sonra açıktan davet etmeye başlamıştır.

Her dönem ve her toplumda olduğu gibi dini tebliğ eden peygambere karşı çıkan bir topluluk mutlaka olmuştur. Hiz. Peygamber insanları Müslümanlığa davet ederken putlara ve başka dine inanan müşrikler Hiz. Peygambere karşı çıkmış, çeşitli eziyet ve işgencelere maruz kalmıştır. Müşrik, "Tanrıya ortak koşan" anlamına gelmektedir. Mekke'li müşrikler İslam'ı kabul etmemişler ve Müslüman olan herkese çeşitli eziyetler yapmışlardır. Mekke'de zorlu geçen bu süre sonucunda Müslümanlar daha fazla eziyet ve işgencelere dayanamayarak Hicret (göç) etmişlerdir. Hicret bir kerede toplu halde değil birkaç seferde gerçekleşmiştir. Son olarak geride sadece

Allah Resulü ve ailesi, Hz. Ebu Bekir ve ailesi, Hz. Ali ve annesi ve Mekkeli müşriklerin engellemesi sonucunda gidemeyen veya gitmeye gücü yetmeyen birkaç Müslüman aile kalmıştır (<http://www.sonpeygamber.info>). İlk hicret Habeşistan'a yapılmıştır. Habeşistan kralı Necaşi gayrimüslimlerden kaçan Müslümanları kabul etmiştir.

Müslümanlar inançları ve davaları uğruna hiç düşünmeden mal, mülk, aile bütün her şeylerini geride bırakarak hicret etmişlerdir. Mekkeli müşrikler Hz. Muhammed'in de hicret edip ona inananlarla birlikte müşriklere karşı bir tehdit olacağını düşünerek Hz. Peygamberi öldürmeye kalkmışlardır. Ancak Hz. Peygamber Kureyşli müşriklerin saldırısından hemen önce yol arkadaşı Hz. Ebu Bekir ile Yesrib'e (Medine) Hicret etmiştir (<http://www.sonpeygamber.info>).

Medine'ye Hicret eden Müslümanlara "Muhacir", Medine'deki bu Hicreti kabul edip Mekkeli Müslümanlara ev sahipliği yapan Medine halkına da "Ensar" denilmiştir. Medine'de yeni bir dönem başlamıştır. Vahiy gelmeye devam etmiş ve Allah Resulünün davetine insanlar bir bir gelerek Müslümanların sayısı günbegün artmıştır. Medine'ye hicret eden her bir muhacir aile, Medineli ailelerle birleşerek ekonomik anlamda karşılıklı destek olamaya çalışmışlardır. Ancak Medine'de zengin bir şehir olamaması sebebi ile yaşam şartları zorlaşmıştır (Hamidullah ve Aşkar, 1995:5).

Müslümanların gayrimüslimlerle yapılan dini nedenlerden dolayı ilk savaşı Bedir Savaşı ile başlamış ve günümüze kadar gelmiştir. Bu savaşların asıl sebebi Müslümanları ve İslamiyet'i kabul etmek istememelerinden kaynaklanmalarıdır. Allah Resulü ise yapılan bu savaşları Cihad olarak tanımlamıştır. Cihad kendi içerisinde ikiye ayrılmıştır. Birincisi Cihad, "Ce-he-de" kökünden gelmiş, "gayret göstermek, Allah yolunda din için savaş yapmak, üstünlük" anlamlarında kullanılmaktadır. İkincisi, kişinin nefsi ile yaptığı çekişme, savaş anlamlarında kullanılmaktadır. İbn Kayyum ise Cihadı dörde ayırmış, birincisi nefis ile yapılan, ikincisi şeytan ile yapılan, üçüncüsü inanmayanlarla yapılan, dördüncüsü ise münafıklara karşı yapılan Cihad'dan bahsetmektedir (Kaval, 2015:4). Cihad kelimesini Müslümanları kötülemek amaçlı farklı anlamlarda kullanmışlardır.

Mekkeli müşrikler, Medine ve Habeşistan'a hicret eden Müslümanların buldukları yerde dini yaymaları ve çoğalmaları düşüncesi ile Hz. Peygamber ve

beraberinde bulunan ashabını öldürmek isteyerek savaş hazırlıkları yapmaya başlamışlardır. Ebu Süfyan önderliğinde Şam diyarına savaş hazırlıkları için ticaret kervanları gönderilmiştir. Bu kervanlar ile elde edilen gelirlerle Müslümanlarla savaşmak için bir ordu kurmak amaçlanmıştır. Hz. Peygamber, Mekkeli müşriklerin planlarını ve ticaret kervanını öğrenerek, Muhacir ve Ensar'dan oluşan üç yüz beş kişilik bir ordu kurarak Bedir bölgesine gelmiştir. Miladi 624, Hicri'nin 2. yılında yapılan bu savaşı Müslümanlar kazanmışlardır. Allah'ın dinini korumak için yapılan Bedir Savaşı Müslümanların ilk zaferidir (Alioğlu, 2009:140).

Bedir Savaşının hemen arkasından gayrimüslimler (Müslüman olmayan) kaybettikleri savaşın intikamını almak, Arap yarımadasındaki itibarlarını kurtarmak için, Müslümanlara ikinci defa savaş hazırlıklarına başlamışlardır. Miladi 625 Şevval ayı 7'yi gösterirken Uhud'da Müslümanlar ve gayrimüslimler savaş yapmışlardır. Savaş Müslümanların lehine ilerlerken Hz. Peygamberin sözünü dinlemeyen okçular yerlerini terk ettikleri için Müslümanlar yenilgiye uğramışlardır (Yapıcı ve diğ., 2015:22).

Üçüncü bir diğer savaş Hendek veya Ahzap Gazasıdır. Hicretin 5. yılında Şevval ayında yapılmıştır. Bu savaş Müslümanların son savunma, gayrimüslimlerinde son taarruz savaşı olmuştur. Ebu Süfyan'ın önderliğinde 10.000 kişilik bir orduya karşı, Hz. Muhammed (s.a.v.) önderliğinde 3.000 kişilik bir ordu karşı karşıya gelmiştir. Müslümanlar için çok zor bir savaş olması ve bir ay sürmesine rağmen savaşı Müslümanlar kazanmıştır. Savaşa Hendek Savaşı denilmesinin nedeni ise, savaş meydanına savunma amaçlı hendeklerin kazılmasından dolayıdır (Kahraman, 1992:96-97).

Hendek savaşından bir müddet sonra Rasulallah, Mekke'de bulunan, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail tarafından inşa edilen Kabe'yi ziyaret edip, tavaf etmek istemiştir. Ashabı Kiramı ile Mekke'ye doğru yola çıkmıştır. Ancak Hudeybiye yakınlarında Allah Resulünün devesi Kasva'nın yere çökerek bir daha kalkmaması üzerine, Allah Resulü Mekkeli müşriklere elçi ile haber göndererek ibadet için izin istemiştir. Ancak müşrikler buna izin vermemişlerdir. Bunun üzerine müşriklerle bir antlaşma yapılmıştır. Hudeybiye antlaşması ile güven, barış ve huzurlu ortam oluşturulmak istenmiştir (Yapıcı ve diğ., 2015:24).

Hudeybiye antlaşmasına uymayan Kureyşliler Müslümanların müttefiki olan Huzaalılara saldırmışlardır. Hz. Peygamber bunun üzerine hemen büyük bir ordu toplamış ve Mekke Fethi için hazırlık yapmıştır. Mekkelilerin hiçbir şekilde haberlerinin olmasını istemiyordu. Bunun sebebi savaş yapılmadan Mekke'nin müşriklerden alınması idi. Allah Resulü ordu büyük bir ordu ile Mekke'ye gelmiş, müşriklerin içeriye girmemeleri ve antlaşmayı yenilemek istediklerini söylemelerine rağmen, Resulallah ordusuyla birlikte Mekke'ye girmiştir. Savaş yapılmadan 11 Ocak 630 tarihinde Mekke Feth edilmiştir. Hz. Peygamber direk olarak Kabe'ye gitmiş ve bütün putları yıktırıştır (Azimli, 2010:194-197).

Allah'ın elçisi hiç durmadan insanlara bir yandan iyiliği, doğruluğu, dürüstlüğü, adaleti anlatıyor, bir yandan Allah'ın dinine davete devam ediyor, diğer bir yandan da vahiy gelerek İslamiyet dini tamamlanmaya devam ediyordu. Nasr Suresi(1-3), "Ey Muhammed; Allah'ın yardımı ve fetih günü gelip, insanların bölük bölük Allah'ın dinine girerlerken gördüğünde, hemen Rabbini hamd ile teşbih et ve bağışlamasını dile. Muhakkak ki 'O' çok bağışlayandır", Ayeti indirildiğinde, Allah Resulü vefat edeceğini anlamıştır. Bu nedenle son kez Hac ibadetini yapmak için 100 bine yakın ümmeti ile Medine'den Veda Haccı için Mekke'ye gidilmiştir. Hac vazifesini yerine getirmeye devam ederken 124 bin Müslümanı etrafında toplayarak, Arafat Vadisi'nin ortasında meşhur Veda Hutbesini gerçekleştirmiştir. Veda hutbesinde, insanların cahiliye devrine geri dönmemelerini, güçlünün zayıfı ezmemesi gerektiğini, üstünlüğün yalnızca Allah katında takva ile olduğunu, Allah'ın emir ve yasaklarına uyulması gerektiğini, haksızlık ve zulüm yapılmamasını ve de son olarak kendisinin Allah'ın gönderdiği bir Resul olduğunu ve bu dini tamamladığını söylemiştir. Müslümanlar kardeşler diyerek Hutbesini tamamlamıştır. Bu konuşmanın veda olduğunu sadece can dostu Hz. Ebu Bekir anlamış ve hıçkırıklara boğularak ağlamıştır. Arafat'tan ayrılmadan önce; "Bugün kafirler dininizi yok etmekten ümitlerini kestiler. Artık onlardan korkmayın, Benden korkun. Bugün, sizin dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetlerimi tamamladım ve size din olarak İslam'ı seçip ondan hoşnut oldum". Maide Suresi, 5/3 ayetleri inmiştir. Bakara suresi 281. Ayet son inen ayet olmuş ve de Kur'an-ı Kerim tamamlanmıştır. Allah Resulü son kez Veda Tavafını yaparak Zilhicce ayınının 14. günü Mekke'den ayrılmıştır (Balcan, 2015:31-32).

Allah Resulü Veda Haccından döndükten 68 gün sonra Umma hastalığına yakalanmıştır. Son kez ashabı ile vedalaşmak isteyen Allah'ın elçisi Hz. Ali ve Abbas'ın oğlu Fazl'ın kollarında Mescidi Nebeviye getirilmiş ve de kul hakkının en önemli şey olduğundan bahsederek ashabını peygamberliğini yaptığını ve tamamladığını şahit tutmuştur. Hastalığı iyice ağırlaşan Allah Resulü Rabiülevvel ayının 1. Günü Pazartesi öğleden sonra vefat etmiştir (Balcan, 2015:32).

Allah'ın elçisi, Resulü, Nebi'si ve en sevgili kulu olan Hz. Muhammed (s.a.v.) bu dünyadan ayrılmış ancak tüm insanlığa çok büyük bir şey bırakmıştır İslam'ı. Günümüze kadar gelen tüm dinler İslamiyet'i anlatmış ama insanlar onlara gönderilen Kutsal Kitapları kendi çıkarları doğrultusunda değiştirerek inandıkları dini bozmuşlardır. Günümüze kadar gelen ve tek bozulmamış olan din İslamiyet'tir. Bunu Allah Azimüşşan'ın Hier Suresi 15/9 Ayetinden anlamaktayız. "Kesin olarak bilirsiniz ki bu zikri / vahyi kuşkusuz biz indirdik ve onu mutlaka koruyan da yine biziz" ayetinde Allah (c.c.) açıkça dini ve gönderdiği kutsal kitabı direkt olarak kendisinin koruyacağını bildirmiştir (Yazır, 1942: 263). Onun içindir ki tek gerçek din İslamiyet'tir.

Resulü Ekrem'in vefatından sonra 4 Büyük Halife Dönemi başlamıştır. Resulallah vefatından hemen önce Hz. Ebu Bekir'i Müslümanların başına yönetici olarak tayin etmiştir. Sırası ile daha sonra Hz. Ömer Bin Hattab, Hz. Osman Bin Affan ve son halife Hz. Ali olmuştur. Bütün halifelerin hepsi de Resulallahın getirdiği dini ve Müslümanları korumak, adaleti ve barışı sağlamak için tüm hayatlarını dine adanmışlardır. Varlarını yoklarını Allah yolunda harcamışlardır.

Hz. Ebu Bekir ile birlikte Hilafet Dönemi başlamıştır. Hz. Peygamber tarafından halifelğe getirilen ilk ve tek kişi Hz. Ebu Bekir'dir. 632-634 yılları arasında halifelik yapmıştır. Hz. Ebu Bekir'in halifelik yıllarında, Arap yarımadasında siyasi ve dini düzen sağlanmış, Müslümanların birlik ve beraberlik ortamı oluşturulmuş ve de korunmuştur. Bu dönemde Kur'an-ı Kerim'in ayetleri toplanarak Hz. Ebu Bekir gözetiminde kitap haline getirilmiştir. Irak ve Suriye feth edilerek Arap yarımadası topraklarına dahil edilmiştir. Hz. Ebu Bekir iki yıl gibi kısa bir süre halifeliğin ardından hastalanarak 634 yılında vefat etmiştir. Vefat sebebi ise, Hz. Muhammed (s.a.v) ile 622 yılında Medine'ye Hicret sırasında, dinlemek için girdikleri Sevr Mağarasında Hz. Ebu Bekir'i zehirli bir yılan sokmuş, tam oniki yıl

sonra yılanın zehri bedenini hastalandırarak vefatına sebep olmuştur. Kabri şerifi Hz. Peygamberin yanında Ravza-i Mutahhara'dadır.

Hz. Ebu Bekir'in vefatından sonra halifelğe seçimle Hz. Ömer Bin Hattab gelmiştir. Hz. Ömer döneminde fetihler ve devletin yapılanması dönemin en belirgin özellikleridir. Kurulan bu İslam devletini adaleti, idari şekli, mali düzenlemesi, siyasi ve askeri yönetimi ile İslam devletini yeniden yapılandırmıştır. Tüm dünyada gelmiş geçmiş yönetici dönemlerinde tek bir suç dahi işlenmemiş ve haksızlığa uğratılmayan dönem Hz. Ömer dönemidir. Hz. Ömer tüm dünyada adaleti ile bilinmektedir. Hz. Ömer'in yapmış olduğu devlet yapılanması devlet teşkilatını oluşturmuş, günümüzde de dünyaca benimsenmiş bir idari şekli oluşturmuştur (Hizmetli, 1999:36-37). Hz. Ömer'in halifeliği 10 yıl sürmüştür. 644 yılında vefat etmiştir.

III. dönem Hz. Osman Bin Affan dönemidir. Edebi ve Kur'an-ı Kerim ile olan ilişkisiyle dünyaya kendisini tanıtmış üçüncü halifedir. Kur'an-ı Kerime olan bağlılığı sebebiyle Kur'an-ı Kerim bu dönemde çoğaltılmaya başlanmıştır. İslam tarihçileri Hz. Osman dönemini ikiye ayırmışlardır. Birinci dönem Sükut Dönemi, ikinci dönem Karışıklık Dönemi olarak ele alınmıştır. 650-655 yıllarındaki karışıklık döneminin nedeni, Hz. Osman'ının siyasal konularda almış olduğu bazı kararların kabul görmemesinden kaynaklanmaktadır (Apak, 2005:158). Hz. Osman evinde iken yapılan saldırı sonucunda şehit edilmiştir.

Son dönem halifesi dördüncü halife Hz. Ali'dir. 656-661 yılları arasında halifelik yapmıştır. Halifeliği dört yıl sürmüştür. Hz. Ali dönemi siyasi ve mezhepsel sorunlar nedeniyle sürekli bir karışıklık içerisinde geçmiştir. Hz. Ali döneminde Müslümanlar ile Müslümanlar arasında çıkarılan fitneler sonucunda karşı karşıya gelmişlerdir. Müslümanlar arasında yapılan ilk iç savaş olarak da bilinen Cemel (Deve) Vakası ortaya çıkmıştır. Halifelik sorunu da bu dönemde ortaya çıkmıştır. Hz. Ali halife olarak istenmediği için Siffin Savaşı ve Hakem Olayı gerçekleşmiştir. Savaşı Hz. Ali'nin kaybetmesi ve Hakem Olayında hile yapılması nedeni ile Hz. Ali'nin halifeliği ele geçirilerek Dört Büyük Halife Dönemi sona ermiştir. Böylece bir dönem bitmiş yeni bir dönem başlamıştır.(Öztürk, 2013:86-89).

661 yılında Hz. Muaviye tarafından Müslüman devleti Emeviler kurulmuştur. Orta Doğuda Emeviler ve Selçuklular, sonra da Osmanlı Devleti büyük

İslam devletlerini oluşturmaktadır. Günümüze kadar yüzlerce İslam devleti kurulmuş ve de dağılmıştır.

İslamiyet, Allah'a iman, Resulüne itaat, ahirete inanma, emir ve yasaklara uyma, inananların teslimiyetini içeren ilahi bir dindir. İslam dininin de kendine ait yerine getirilmesi gereken belirli şartları vardır. Müslüman olmadan önceki şartlar, Müslüman olduktan sonraki şartlar ve insanların yaşarken yerine getirmesi gereken şartlar olmak üzere üç sınıfta toplanılmaktadır. Müslüman bir kimsenin yerine getirmekle zorunlu olduğu birçok dini gereklilik bulunmaktadır. Ancak bu şartların yerine getirilmesindeki en önemli gereklilik "İmandır."

İman; güvenmek, güven içinde olmak, emin olmak, güvenilir ve inanılır anlamındaki iman, "eman, emn" kökünden türemiştir. Arapça da ise; inanmak, güven duygusu içinde olmak, tasdik etmek anlamlarına gelmektedir (Esen, 2008:79). Kur'an-ı Kerim'de bir ayette imandan şu şekilde bahsedilmektedir; "Ey Rabbimiz! Gerçekten bizler "Rabbimize iman edin!" diyerek, imana çağıran bir münadi, (çağırıcı-davetçi) işittik; onu dinledik ve iman ettik! Ey Rabbimiz! Mağfiretinle artık günahlarımızı bağışla, kabahatlerimizi ört, bizleri sana ermiş kullarınla beraber yanına al" (3/Âl-i İmran 193). Bir başka ayette ise; Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin. Sizden olan ulu'l-emr'e de (emir sahibi yöneticilere de). Sonra birkonuda nizaya (anlaşmazlığa) düştünüz mü hemen onu Allah'a ve Rasulü'ne arz edin, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanır mı'minlerseniz! O hem hayırlı hem de netice itibariyle daha güzeldir (4/Nîsa 59) (Yazır, 1942:76-88)

İslam nedir? İlk olarak bu sorunun cevabını bulalım. İslam, her dinin olduğu gibi Allah Azze ve Celle'nin vahiy yoluyla son peygamber olan Hz. Muhammed (s.a.v) aracılığıyla insanlara gönderilen son Hak (ilahi) dindir. 1400 yıl öncesinden gelen herkesin bildiği Resullullah, tüm insanlara gönderilen bir rehberdir. Allah Resulü, peygamberlik gelmeden önce de herkes tarafından sevilen ve sayılan bir kimsedir. Peygamberlik geldikten sonra da her zaman alçak gönüllü olmuş, insanlarla birlikte iş yapar, sohbet eder, asla kendisini kimseden üstün görmemiştir. Ailesinin ihtiyaçlarını karşılar, kendi işini kendisi görür, ev işinde hanımına yardımcı olur, misafirlerle bizzat kendisi hizmet eder ikramlarda bulunurdu. Yapılan savaşlarda kazanılan zafer ve fetihler sonucunda da asla tevazusunu kaybetmemiştir. Mekke feth edildiğinde dahi şehre devesinin üzerinde başı yere eğik bir vaziyette

girmiştir. Resulullah, dünyanın en nazik insanıdır. Karşısındaki kişi kim olursa olsun hiç fark etmeksizin herkese değer vermiştir. Yolda veya bir ortamda karşılaştığı kimseleri ilk “O” selamlar ve yanlarından gülümseyerek ayrılırdı. Konuştuğu insanların yüzüne bakarak konuşur, sabırla ve sükutla onları dinler, bir işi var ise elindeki işi bırakarak vücudunu ve zihnini tam anlamıyla konuşan kişiye dönerdi. Konuşurken asla sesini yükseltmeden tane tane anlaşılır bir şekilde konuşurdu. Yanlış davranışta bulunan insanları asla yargılamaz nazikçe ve hoşgörü ile kimsenin olmadığı yerde imalarla o kimseleri uyarırdı. Allah Resulü çok merhametli aynı zamanda çokta cömert idi. Kendisine yapılan olaylar karşısında her zaman hoşgörülü ve affedici olan Allah Resulü, başkalarının olaylarına karşı hep adil ve ilahi kurallar çerçevesinde çözümler sunardı. İçinde bulunduğu koşullara göre adaletini değiştirmez, hak ne ise ona göre davranırdı. Hz. Muhammed, Muhammed-ül Emin yani “Güvenilir Muhammed” olarak bilinirdi. Öyle ki, Peygamberlik geldikten sonra dahi ona inanmayan müşrikler bile ona eşyalarını gözü kapalı emanet ederlerdi. Amcası Ebu Cehil sürekli olarak Hz. Peygamberle uğraşıp ona kötülükler yapmasına hatta öldürmeye dahi çalışmasına rağmen, bir şey emanet edeceği zaman ilk Allah Resulüne gidip emanet ederdi. Çünkü Allah Resulü bu derece güvenilir ve vakarlı bir kimse idi. Tevrat, Zebur, İncil ve Kur’an-ı Kerim’de övgü ile bahsedilen tek kimse Allah Resulü Hz. Muhammed Mustafa’dır. Hz. Peygamber kendisinden yardım isteyen herkese yardım eder, kendisinde olmasa dahi borç bularak ihtiyaç sahiplerinin sıkıntılarını kendisi borç altına girerek giderirdi. Öyle ki yine kendisi bir Yahudi’ye borçlanarak, Müslüman bir kimseyi sıkıntıdan kurtarmış, Yahudi’ye ödeyeceğini bildirdiği tarihten birkaç gün önce Yahudi Rasulü Ekrem’in evine gelerek borcunu ödemesini istemiştir. Allah Resulü ise, borcunu ödeyeceğini söylediği sürenin dolmasına birkaç gün daha olduğunu söylemiştir. Ancak Yahudi’ye eğer kabul ederse borcuna karşılık bahçedeki en iyi hurmalardan alacağına karşılık olacak kadar almasını ve dahi üzerine bir ölçek daha fazla koyarak tamamlamasını istemiştir. Yahudi ise Allah Resulüne şu cevabı vererek; “Tevrat’ta son peygamberin sözünü tuttuğunu ve borcunu tam vaktinde ödeyeceği yazıyordu. Bende senin gerçekten Tevrat’ta yazan son Peygamber olup olmadığını öğrenmek için bu şekilde bir oyun oynadım. Anladım ki; sen gerçekten Tevrat’ta ve İncil’de bildirilen ahir zaman Peygamberisin” diyerek orada Müslüman olmuştur. Ol sebeptendir ki, alemlere Rahmet olarak gönderilen Peygamberdir Allah Resulü (Yurtgezen, 2013:22-28).

İman kalpte bulunur. Kalp ise, Allah'ı Zülcelalin evidir. Kalpte ise yalnız sevgi ve aşk bulunur. Buradaki aşk beşeri değil ilahi aşktır. İslam kalpte başlar ve de kalpte biter. İnandım iman ettim sözü de buradan gelmektedir. İman var ise, İslam vardır, Müslüman vardır, Mümin ce Mümine kimseler vardır. İman yok ise bu saydığımız özelliklerin hiçbirisi yoktur. Allah Azze ve Cellenin emir ve nehiyelerine “Şeriat” denir. Allah'ın emir ve yasaklarına tam manasıyla uyan itaat eden kimse gerçek Müslüman olmuş demektir. İşte tüm sıkıntı da bu noktada başlamaktadır. Kişiler Allah'ın emir ve yasaklarına uymadıkları için gerçek İslam ve Müslümanlığı yaşamamaktadırlar.

İslam dininin üç gerekçesi vardır. Bunlar; “Şeriat, Tarikat ve Hakikattir.” Bu üç manayı yaşayan kimse tek gerçeğin kendisini yani Allah Azze ve Celleyi bulur ona ulaşır, sonsuz mutluluğa kavuşur. İslam dininin asıl maksat ve gayesi Allah'a ulaşmak, Allah'a Kavuşmaktır.

Şeriat; Allah'ın, dini ve dünyevi olarak kulları için emir ve yasaklarını ifade etmektedir. Bununla beraber şeriat; peygamber Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından tebliğ edilmiş Kur'an-ı Kerim, Hadis ve İcmaa'lara da tam manasıyla itaat etmek anlamlarına gelmektedir (<https://sorularlaislamiyet.com/>). Günümüzde şeriat; insanların kendilerince getirmiş oldukları kurallar ve yasaklar olarak algılsa da, gerçekte şeriat; Allah Azze ve Celle'nin emir ve nehiyelerini ifade etmektedir. Kişi bu emir ve yasaklar üzerine yaşar ise hem bu dünyada hem de ahirette kurtulandan, güzele ve iyiye kavuşanlardan olurlar.

Tarikat; Allah'a ulaşmada izlenen yol, usul, hal, gidiş anlamlarına gelmektedir. Tarikat bir başka tanımda ise; dinin zahiri ve batını halleri sonucunda şeriat ile başlanır, tarikat ile din üzerinde devam edilir ise hakikate ulaşılır denilmiştir. Tarikat kelimesi Kur'an-ı Kerim ve hadislerin birçok yerinde kelime manası ile “yol” anlamı ile kullanılmaktadır (<https://islamansiklopedisi.org.tr/tarikat>).

Hakikat kelimesi “hak” kökünden türemiş, “doğru olmak, gerçek, sabit ve bir şeyi gerçekleştirmek anlamına gelmektedir. Hakikat, Allah'ı bilme, Allah'a ulaşma, ene doğru, en mükemmel anlamlarında da kullanılmaktadır. Hakikat İslam dininde gelinebilecek son noktadır. Yani ilaha, yaratıcıya, Allah'a ulaşıldığı yerdir. Şeriat, tarikat ve hakikat ile ilgili şu şekilde benzetmeler yapılmıştır. Şeriat gemi, tarikat deniz, hakikat ise inciye benzetilmiştir. Başka betimlemelerde ise, şeriat

cevizin dış kabuğu, tarikat iç kabuğu, hakikat ise cevizin kendisini ifade etmektedir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/tarikat>).

Şeriat, tarikat ve hakikat bir bütünü yani İslam'ı oluşturmaktadır. İlki yani şeriat'i gerçekleştiren, kurtuluş yolunda ilk adımı gerçekleştirmiş olur. İkinci adımı tarikat'i şeriat'le harmanlayan doğru yola girmiş ve o yolda emin adımlarla yürüyor demektir. Son kısım yani şeriat ve tarikat birleşiminden, hakikat yeni gerçek ortaya çıkar. Bu üç güzel hasleti gerçekleştiren bir kişi mananın özüne yani yaratıcısına ulaşır. Gerçek Müslümanlık, şeriat'le başlar, tarikat ile yol alır ve sonunda hakikate ulaşılır.

İslam dini eşittir hoşgörü dini denilmiştir. Tasavvuf da yer alan kişiler; alim, evliya, enbiya, Allah dostları her daim İslam'da hoşgörüden bahsetmişlerdir. İnsanların birbirlerini sevmelerini, saygı duymalarını, kimsenin başka bir kimse üzerinde üstünlüğü olmadığını, üstünlüğün yalnızca takva ile olduğunu, insanların yanlış ve kusurlarının gizlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Tasavvuf ehlerinden Yunus Emre Hz.'leri şiirinde şunları dile getirmiştir; "Gönül Çalab'ın tahtı, Çalab gönle baktı, İki cihan bedbahtı, Kim gönül yıkar ise" dizelerinde kalp kırmamanın öneminden bahsetmiştir. Çalab kelimesi, burada yaratıcı (Allah) olarak ifade edilmiştir. Allah'ın dinde kalbe çok önem verdiğini kalbin kötü olması sonucunda her şeyin kötü olacağını görmekteyiz. Kalp kırmamanın, insanları Allah için sevmenin öneminden Allah Resulü hadisinde şöyle buyurmuştur; "İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız" buyurmuştur. Bir başka Hadis-i Kutsi ise; Sırf benim hatırım için birbirini seven, benim rızam için bir araya toplanan, benim rızam uğrunda birbirini ziyaret eden ve sadece benim rızam için sadaka verip iyilik edenler, benim sevgimi hak ederler" diye buyurmuştur. İki hadisi Şerif'te de görüldüğü üzere hep iyilik yapmaktan, sevgiden bahsedilmektedir. Allah Al-i İmran Suresinin 104. Ayeti Kerimesinde; "İçinizde hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten alıkoyan bir topluluk bulunsun. İşte bunlar kurtuluşa erenlerdir" buyurarak apaçık İslam'ın iyilik, sevgi, barış ve hoşgörü dini olduğunu göstermektedir. Bu sebeptir ki, İslam dinine ve Müslümanlara atfedilen kötü söz ve davranışlar asla kabul edilemez.

Yapılan bir araştırma sonucunda, “Müslümanlığı tam manası ile yaşamasalar da, Müslümanlar içinde en iyi ülke Türkiye’dir” sözü bazı gayrimüslimler tarafından Müslümanlar hakkındaki bu düşünceler tespit edilmiştir.

Günümüzde Müslümanlık en hızlı büyüyen din olarak belirlenmiştir. En son yapılan araştırmalarda 2015 verilerine göre, dünyada 1 milyar 800 milyon Müslüman olduğu tespit edilmiştir. Dünya nüfusuna göre bu sayı %24’ünü oluşturmaktadır. Ülkelere göre Müslüman nüfusuna bakıldığında 300 milyon nüfus ile dünyada en çok Müslümanın olduğu ülke Endonezya’dır. 3 milyon 450 bin Müslümanın ABD’de yaşadığı belirlenmiştir (<https://www.sozcu.com.tr>). Türkiye’de ise yapılan araştırmalara göre nüfusun %99,2’si Müslüman olduğu belirlenmiştir (<https://www.trthaber.com>).

2.2. Fobi

Fobi, bir obje, işlev veya bir duruma karşı oluşan korkuya denir. Antik Yunan’da korku, “olması gereken ve patolojik olan” olarak iki kısma ayrılmıştır. Olması gereken korkular, insanın yaratılışından gelen korku içgüdüleri ile oluşan korkular, bilinçaltı ve zihinselleşmiş korkulardır. Patolojik korku ise, akıldışı yoğun korkulardır. Olması gereken korkular, sınırlanabilir ve denetlenebilirler. Ancak patolojik korkular, denetlemez ve engellenemezler (Tözün ve Babaoğlu, 2016:24).

2.2.1. Fobi Türleri

2.2.1.1. Belirli Bir Nesne veya Durumdan Kaçınma

Kişide bir nesne, olay veya bir durumla ilgili fobi oluşa bilmektedir. Objeye alakalı geliştirilen tutumlar genellikle içgüdüsel olarak veya yaratılışında fitrat gereği olan korkular, doğa ile alakalı hayvanlar, doğal olaylar ve sosyal olaylar oluşturmaktadır. Örneğin; yılan, fare, örümcek gibi hayvanlarla alakalı fobiler, deprem, fırtına, şimşek çakması, yağmur yağarken gök gürlemesi gibi nedenlerden kaynaklanan fobiler ve birde diğer insanların yanında rezil olmak, yanlış yapmak, alay konusu olmak, yadırganmak, aşağılanmak gibi nedenlerle de sosyal fobiler ortaya çıkmaktadır (<http://www.aktuelpsikoloji.com>).

2.2.1.2. Kaçınılması Zor Olan Yer ve Durumlardan Kaçınma

Burada fobi, zihinsel ve bilinç dışı olarak panik ve kaygının ortaya çıkması sonucunda kişinin kendisini sıkışmış olarak hissetmesidir. Kapalı alan korkusu, bir yerin yoğunluğu, kalabalık gibi etkenler fobiyi oluşturmaktadır.

2.3. Din ve Korku İlişkisi

Din ve korku ilişkisi çok yönlü olmakla birlikte, iki kısma ayrılmıştır. “hagiobhobia” din veya kutsal objelerden ortaya çıkan korku, “telephobia” dini tören veya ritüeller nedeniyle oluşan korku olarak ikiye ayrılmıştır. Bu korkuların altında yatan, bilinçaltında oluşan travmatik nedenler, kişinin içinde bulunduğu toplumsal ortam ve ailesi, genetik yatkınlık gibi nedenlerin olmasından kaynaklanmaktadır. Kişinin geçmişte yaşadığı bir olay örneğin, kişinin dini gereklilik üzerine davranışlar sergilemesi, bulunduğu toplumdan tepki görerek kişinin o ortamda küçük düşmesi sonucunda ortaya çıkan bir korku oluşmasından kaynaklanmaktadır. Bir diğer obje kaynaklı korku ise, kişinin nesneyle olan ilişkisinde bir olay yaşaması gerekmeden, güven duyduğu bir kişinin düşüncesi veya gözleme dayalı oluşan korkuları ifade etmektedir. Örneğin; tehlikeli bir hayvanın kişiye zarar vermeden de onun tehlikeli olduğunu anlaması dışında gerçekleşen, sosyal ortamda bir kişinin örümceği gördüğündeki tepkisi, kişide örümcekten korkulması gerektiği olgusunu oluşturmaktadır. Din korku ilişkisindeki ortaya çıkarıcı bir diğer korku sebebi ise, kişinin inandığı dinin gereklerini yapmaması veya dinin yasaklayarak yapmaması gereken bir davranışta bulunduğu anadaki ortaya çıkan korkuyu ifade etmektedir (Karlı, 2013:79-80).

Din korku ilişkisinin bir diğer nedeni de medeniyet çatışması, köktencilik, kültürel ve ırkçılık olarak kabul edilmektedir. Avrupa da özellikle Osmanlı İmparatorluğu zamanında topraklarının büyük bir kısmını Osmanlı İmparatorluğunun feth etmesi batılılarda ve özellikle Hristiyanlarda korku oluşturmuştur. Osmanlı döneminde feth edilen topraklara yerleşen Müslümanlar, daha sonra batılıların eline geçmesi ile buldukları yerden inançlarından dolayı çıkarılmaya zorlanmaktadır. İslamofobinin asıl sebebinin din korku ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

2.4. İslamofobi

İslamofobi, fobi kelimesinin İslam ile birleştirilmesinden ortaya çıkmıştır. Yunan mitolojisinde korku ve dehşet tanrısının adı olarak bilinen “phobos” kelimesi ile ortaya çıkmış, fobi korkuyu ifade ederek eklendiği kelimeye ilk olarak korku anlamı, diğer yandan düşmanlık, kin, öfke, nefret gibi anlamlar yüklemektedir. Zenofobi, yabancı düşmanlığı anlamına gelen bu kelime İslamofobiye en güzel örnektir. İslamofobi, tam olarak İslam ve Müslüman karşıtı, bu dine veya kişilere kin, öfke, nefret, düşmanlık, şüphe, korku gibi duygu, tutum ve davranışların tümüne denilmektedir. İslamofobi, yeni ortaya çıkmış bir problem değil, tarihte geriye gidildiğinde Arapların İspanya’yı feth etmesi ve Osmanlı Devletinin Avrupa toprakları üzerinde ilerleyerek hakimiyet kurması Müslümanlara karşı korkunun başlangıç nedenlerinin başında gelmektedir. İslamofobi, akademisyenler tarafından kaleme alınarak, araştırma merkezleri ve bilimsel raporların İslamofobi hakkında, önyargı, şiddet, ayrımcılık ve dışlanma olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İslamofobinin, ortaya çıktığı zamanlarda xenofobi (Yabancı düşmanlığı) ırkçılığı akla getirmesi ve iyileştirilmesi gereken bir ruh hastalığı türü olarak tanımlanması sonucunda, Avrupalı yazarlar ve bazı akademisyen rahatsız olmuşlardır. Bu kavramın İranlı İslamcılar tarafında 1970’de İslamiyet’i eleştiren Amerikalı feministleri engellemek amaçlı ortaya çıktığı savunulmuştur (Aktaş, 2014:36-37).

İslamofobi kelimesinin altında, kültürel, tarihi, siyasi, ekonomik ve teknolojik nedenler yatmaktadır. Her ne kadar korku anlamında İslam’a ve Müslümanlara karşı fobi adı altında bir anlam atfedilse de, İslamofobinin oluşturulmasında birden fazla farklı sebepler bulunmaktadır. İslam’ın hızla yayılması ve Müslümanların çoğalması, İslam karşıtları tarafından istenilmemesi İslamofobinin doğuşunun en önemli sebeplerindendir. İslam dininin gereklilikleri, ibadetleri, davranış şekilleri diğer dinlere mensup kişilerin dini ve düşüncelerine ters düşmesi nedeni ile İslam’ı ortadan kaldırma çabalarını İslamofobi adı altında yapmaya çalışmaktadırlar.

İslamofobi, 1920’lerde ortaya çıkan, Fransızca da “İslamophobie” olarak kullanılan, genellikle Batı toplumlarında ve o topluma yakın kimselerde oluşan veya oluşturulan, olumsuz duygu ve düşüncelerin toplamına denir. 1970’lerde İslamofobi kavramı yeniden anlam kazanmış, modern ve gelenekçi İslam olarak eleştirel bir

yaklaşım ile ele alınmıştır. Günümüzde ise İslamofobi, bugünkü anlamı 2000'li yıllarda yapılan 11 Eylül saldırıları ile alakalı olarak, İslam'a ve Müslümanlara karşı geliştirilen nefret ve korku anlamlarına gelmektedir. 1997 yılında yayınlanan Runneymede raporuna göre İslamofobi, ağırlıklı olarak Birleşik Krallık için geçerli iken, 2002 yılından sonra hem siyasi olarak hem de batı toplumunun bir gerçeği haline gelmiştir. İslamofobinin yoğun bir şekilde gündemde olmasının bir diğer nedeni ırkçılık meselesine dayanmaktadır (Samur, 2017:151-152).

Batılı güçler Soğuk Savaş sonrasında, siyasi politikalarının meşrulaştırmak, gerçekleştirmek istemeleri sonucunda kendilerine yeni bir düşman olarak Müslümanları hedef almışlardır. İslamofobi kavramı her ne kadar ortaya çıkmış olsa da, 2001'de ikiz kulelere yapılan saldırılar sonucunda Müslümanlara karşı nefret, dışlama, ayrımcılık, saldırı ve protestolar büyük bir tehlike oluşturmuştur. Günümüzde islamofobinin tam anlam karşılığı, öfke, kin, nefret, korku, şüphe ve düşmanlık besleme anlamlarına gelmektedir (Aktaş, 2018:128).

Başka bir tanımda ise İslamofobi, terör, saldırı, korku, şiddet ve ayrımcılık gibi nedenlerle İslam'a ve Müslümanlara atfedilen karşıtlığı ifade etmektedir. Sonuç olarak bir dinin ve o dine bağlı olan kimselerin fobi adı altında bir korku objesi haline gelmesini ifade etmektedir. Daha çok İslamofobi düşüncesi Amerika ve Avrupa ülkelerinde gerçekleşmektedir. Korku adı altında geliştirilen bu tutum taraflara başka bir seçeneğin olmadığı baskıcı bir ilişki oluşturmaktadır. Bugün İslamofobi sadece sözde kalmayıp Müslümanlara, cami, iş yeri, okul, cadde ve sokaklar, toplu taşıma araçları, alışveriş alanları gibi birçok alanda fiziki saldırılara da geçilmiştir (Yemenici ve Güngör, 2018:297).

Avrupa'da yaşayan Müslümanlar, sosyal ve kamu alanında maruz kaldıkları bu olaylar karşısında, ülkeye ve topluma uyum problemi yaşamaktadırlar. Yaşanılan bu olaylar neticesinde Müslümanlar dışlandı ve bu ortamlara karşı kendisini soyutlamışlar, İslam'ın dinin yaşandığı bilinen yerlerde, yasaklayıcı uygulamalar getirilmektedir. Gerek medyada gerekse toplum içerisinde özgürlük adı altında İslami değerlere karşı saldırı ve hakaretler yapılarak, Müslümanların yapılan bu tutum ve davranışlara kendilerini ve İslam'ı koruma amaçlı cevap vermeleri ise, medya ve diğer basın-yayın organları tarafından İslamofobiyi oluşturacak şekilde aktarılmaktadır (Kepenek, 2016:1).

İslamofobinin tam bir tanımı olmamakla birlikte, İslam'a ve Müslümanlara karşı geliştirilen olumsuz tutum, davranış ve düşünceler, İslamiyet'in hızla çoğalması ve yayılması sonucu oluşan korku, İslam dinin varlığı kin ve nefreti, İslam dinin kutsal mekanları, ibadet şekilleri, yaşam biçimleri, davranış ve düşüncelerinin diğer dinlere ters düşmesi öfke ve şiddete, siyasi nedenlerden dolayı ırkçılık ve ayrımcılığa bütün bunların toplamında İslamofobi İslam düşmanlığını oluşturmaktadır. İslam düşmanlığının batılılar yaparak İslam'ı ve Müslümanları tüm dünya gözünde kötü göstermek amaç edinilmiştir.

2.4.1. İslamofobi Türleri

2.4.1.1. Ayrımcılık

Avrupa'da birçok dine ve millete mensup insan topluluğu yaşamasına rağmen, sadece Müslümanlara yönelik açıkça ayrımcılık hareketleri uygulanmaktadır. Yapılan bu ayrımcılıklara örnek olarak; Cardiff'te mültecilere yemek ve barınmadan yararlanabilmeleri için renkli bileklik zorunluluğu getirilmesi, Danimarka'nın Randers şehrinde bulunan okullarda çıkan yemeklerde domuz eti zorunluluğu getirilmesi, Avrupa Parlamentosu, AA'da (Anadolu Ajansı) muhabir olarak çalışan tesettürlü bir kadından başı açık bir şekilde çekilmiş fotoğraf istenmesi yapılan ayrımcılıkları göstermektedir. İngiltere başkanı olan David Cameron'un yapmış olduğu bir açıklamaya göre, iki buçuk yıl gibi bir süre zarfında iyi derecede İngilizce öğrenemeyen göçmenlerin sınır dışı edileceği, Almanya'da daha büyük bir olay yaşanarak mültecilerin değerli eşya ve paralarının devlet tarafında el konulması, AfD parti başkanı Frauke Petry'nin yapmış olduğu açıklamada ise, "yasadışı yollarla ülkeye girmeye çalışan mültecileri Polis gerekirse vurmali" sözü ayrımcılığa son noktayı koymaktadır (Kepenek, 2016:7).

2.4.1.2. Önyargı

Avrupa'da insanlar Müslüman denince hemen zihinlerinde Müslümanlara karşı oluşturdukları ön yargı imajı gelmektedir. Müslümanların Avrupa toplumunun benimsedikleri toplumsal, kültürel, demokratik, siyasi değerlere uyum sağlayamayacakları düşüncesinden doğan bir ön yargı oluşmuştur. Müslüman kadın ve erkeklerin peçe, çarşaf, cübbe, sarık gibi kıyafetleri ile dolaşmaları, demokrasi, sivil toplum anlayışı ve düşünce alışverişiyle uygun olmayacağını bir ön yargı ile

zihinlerine yerleştiren Avrupalıların aslında kendilerinde bulunan büyük bir eksiği ortaya çıkarmaktadır. Müslümanların giyim şekline göre; dini fanatizm, siyasi tehdit, terörizm, cinsiyetçi baskı, cehalet, zayıf sosyo-ekonomik koşullar olarak farklı algı ve yargılar ortaya çıkararak kafalarında şekillendirdikleri önyargı olarak kabul edilen hastalıklı düşüncelerdir. Bir Müslümanın hem Müslüman hem de yaşadığı ülkenin vatandaşı olması bile Avrupa'daki çok kültürcülük ve demokrasi anlayışının ne denli sıkıntıda olduğu görülmektedir. Müslümanlar toplumda bir yer edinebilme çabasına girerek, ellerinden geldiğince iyi niyetlerini ortaya koymalarına rağmen asla Avrupalıların kafalarında yarattıkları önyargı duvarını geçmeyi başaramamışlardır. Müslümanlar medyatik ve legal yollarla, toplumda oluşan önyargıyı yok etmek için çaba sarf etmişler, kendilerini buldukları ülke vatandaşı olarak ve Müslüman kimliklerini koruyarak sivil toplum İslam'ı adı altında birleşmişlerdir (Samur; 2017:162-163). Bütün bu uğraşlara rağmen Avrupalıların zihinlerinde yerleştirdikleri önyargı imajını kırmaya yetmemiş ve günümüzde daha da artmıştır.

2.4.1.3. Şiddet

Avrupa'da İslam düşmanlığı sadece düşüncede kalmayarak, fiziki ve sözlü olarak saldırılar gerçekleşmeye başlamıştır. Almanya'da 2014 yılı PEGIDA gösterileri tüm dünya tarafından bilinmektedir. Yine o yılda Müslüman sığınmacı ve göçmenlere karşı birbiri ardınca yapılan saldırılar 76'ya ulaşmıştır. Fransa ise Müslüman karşıtlığının en çok olduğu ülkelerden birisidir. 2011 yılında Charlie Hebdo Dergisi tarafından Müslümanlara karşı psikolojik bir saldırı yapılmış, dergide; Hz. Muhammad (s.a.v.) tasvir eden bir karikatür, Helal Apatif ve Madam Şeriat adlı yazılarla İslami değerlere saldırılarda bulunulmuştur. 2012 İslamofobi Karşıtı Topluluk tarafından yayınlanan raporda, 40 cami ve 418 bireye İslamofobik saldırılarda bulunulduğu bildirilmiştir. Saldırıların gerçekleştiği bir diğer ülke İngiltere'de, Tell Mama'nın yayınlamış olduğu rapora göre, 2013-2014 yılları arasında Müslümanlara yönelik İslamofobik saldırılar ciddi rakamlara ulaşmış, 734 İslamofobik, 36 adet fiziksel şiddet gerçekleşmiştir. Fiziksel şiddete maruz kalanların 13'ü aşırı şiddet olarak belirtilmiştir. 2013 yılında gerçekleştirilen Woolwich saldırısında hayatını kaybeden Lee Rigby'nin ölümünden sonra Müslümanlara saldırılarda %373 oranında bir artış olduğu tespit edilmiştir. ABD'de durum çokta farklı değildir. DAES'in ortaya çıkışı ile ABD'de İslamofobik olaylar üst düzeye çıkmıştır. Müslümanların DAES'i desteklediği düşüncesi ile Texas'ta bir cami

yakılmış, İslam'a karşı nefretin %14 oranında artış olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Floridalı Papaz Jerry Jones ve takipçileri ile birlikte, 11 Eylül 2010 yılını Kur'an-ı Kerimi yakma gününü ilan ederek Kur'an-ı Kerimi yakmışlardır (Yemenici ve Güngör, 2018:300-306). Yaşanan bütün bu olaylar neticesinde İslamofobinin ulaştığı noktayı göstermektedir.

2.4.1.4. Dışlama

İslamofobinin bir diğer etkisi Müslümanların dışlanması olmuştur. Dışlanma boyutunun ne denli yüksek olduğunun örneği, İtalya'nın Lambordiya bölgesinde bulunan bir kasaba yaşanmıştır. Kasaba girişinde bulunan tabelaya yazılanlar, geçmişte Yahudi azınlığına yapılan dışlayıcı ve ötekileştirici davranışları hatırlatmıştır. Tabelada; "Burası Batı kültürüne ve derin Hristiyan geleneklerine sahip bir kasabadır. Yerel kültür ve geleneklerine saygı göstermeyenlerin buradan gitmeleri rica olunur" yazısı ayrımcılık ve dışlamanın ortaya koyduğu bir olayı göstermektedir (Kepenek, 2016:8).

2.5.1. İslamofobinin Nedenleri

2.5.1.1. Kültürel Nedenler

Modern dönemde, gelenek, kültür ve dinin öne çıktığı yeni bir ırkçılık, ayrımcılık ortaya çıkmıştır. Yapılan bu ayrımcılıkta genetik özellikler yerine, kültürel ve etnik kökenden oluşmaktadır. Kişilerin benimsedikleri etnik, gelenek, kültür ve dini yeni ayrımcılığın belirleyici özelliği olmuştur. Bu değerler beraberinde yeni bir ayrımcılık türü olan modern ırkçılık veya kültürel ırkçılık ortaya çıkmıştır. Batı ülkelerinde Müslüman azınlıkların, uzun yıllar önce yaşadıkları ülkelere gelmeleri, ülkeye ve topluma önemli katkılar kazandırmalarına rağmen, "yabancı, öteki, göçmen" gibi ayrımcılık söylemleri ile karşılaşmaktadırlar. Günümüzde ise İslamofobi adı altında kültürel ayrımcılık belirgin bir özellik taşıyarak Müslümanlara atfedilmektedir. Müslümanların azınlık olarak yaşamalarının dezavantaj olarak, açıktan veya dolaylı yollarla kültürel ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadırlar (Hıdır, 2017:34-35).

2.5.1.2. Tarihi Nedenler

Hız. Peygamber (s.a.v.) İslam dini tebliğ ettikten sonra, Müslümanlar hızla çoğalmış ve gayrimüslimler Müslümanların çoğalmasını ve varlıklarını her daim kendi varlıkları için bir tehdit olarak görmüşlerdir. Müslüman olmayanlar, Müslümanların çoğalmaması ve buldukları topraklarda yaşamalarını istemedikleri için sürekli Müslümanlarla savaş yapmışlardır. İlk savaş Mekkeli müşrikler ile Müslümanlar arasında olmuştur. İlk Müslüman devleti olan Emevilerin kurulması ile birlikte Hristiyanların Müslümanları kendileri için ilk tehdit olarak görmeye başlamaları bu zamana dayanmaktadır. 717-718 yıllarında Müslümanlar Fransa topraklarına girerek, Fransızlarla Müslümanları karşı karşıya getirmiş ve birçok büyük savaşlar yapmışlardır. Daha sonra Müslümanlar Fransa topraklarında ilerleyerek Fransa'nın bazı şehirlerini almıştır. Ancak Frank kuvvetlerine yenilgiye uğrayarak Marsilya'ya yakın bir bölgeye yerleşmişlerdir. Fransa'da kalan Müslümanların bazıları başka yerlere göç etmiş bazıları ise Fransızlara karışarak Müslüman kimliğini kaybetmiştir (Aktaş, 2014:39-40).

12. ve 13. yüzyıllarda yapılan Haçlı Seferleri tarihte Hristiyan ve Müslümanların din için yaptıkları en büyük ve en önemli savaşlardan biridir. Osmanlı Devletinin kurulması ile Hristiyanlarla savaşlar daha da artarak, 1453 yılında İstanbul'un feth edilmesi, 1538' Preveze Savaşı, 1571 yılında yapılan İnebahtı Deniz Savaşları Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında büyük savaşlar gerçekleşmiştir. 1529-1683 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu çok sayıda kuşatma yaparak Viyana'ya kadar gelmiştir. Yapılan bu savaş ve fetihler, Hristiyanların algısında İslam onlar için bir tehdit bir korku olarak yerleşmiştir. 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılması ve komünizmin ortadan kaldırılması, Batı dünyasının siyasi anlamda ilerlemek istemeleri ve kendilerine yeni bir düşman aramaları sonucunda İslam'ı seçmişlerdir (Kar, 2017:202).

11 Eylül 2001 yılında ABD'nin New York şehrinde bulunan ikiz kulelere yapılan saldırı Müslümanların üzerine atılarak, Amerika Afganistan'a savaş açmıştır. Yapılan bu savaş batıların kendilerine Müslümanları kurban seçmelerinden dolaydır.

2.5.1.3. Siyasi Nedenler

II. Dünya Savaşından sonra Avrupa ülkeleri gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerden kendi ülkelerine sanayi sektöründe çalıştırmak için ucuz işgücü portföyünde diğer ülkelerle antlaşmalar imzalamışlardır. Ucuz işgücü henüz bölünmemiş Yugoslavya ve Türkiye'den sağlanmıştır. 1973 yılında sanayileşmiş Avrupa ülkelerinde yaşanan petrol krizi işsizlik ve enflasyon sorunlarını beraberinde getirmiştir. Avrupa ucuz işgücü alımlarını durdursa da yine de ucuz işgücü göçlerine engel olamamış, Türkiye ve Yugoslavya'dan Almanya, Hollanda, Avusturya gibi ülkelere evlilik yolu ile göçler devam etmiştir (Soytürk, 2018:1442). Ucuz işgücü ile yapılan bu göçler, zamanla Avrupa da Müslümanların yerleşmesi sonucunda, çifte vatandaş veya direk o ülkenin vatandaşı olmuşlardır. Ancak siyasiler bunu tehdit olarak görmüş ve de bunun için farklı politikalar uygulamışlardır.

Bugün yaşanan göçlerle birlikte Avrupa da Müslüman sayısı sürekli olarak artmakta ve Pew Formu raporlarına göre Batı Avrupa'da 17 milyon Müslümanın yaşadığı belirlenmiştir. Her yıl 1.7 milyon göçün arttığı bildirilmiştir. Batı Avrupa'da nüfus dağılımlarına göre demografik analizler sonucunda yaşlı nüfusun genç nüfustan fazla olduğu belirlenmiştir. Avrupa'da yaşayan Müslümanların doğurganlık oranının fazla olması sebebiyle, artan göçler ve Hristiyanların İslam'a geçmeleri Avrupa'da Müslüman nüfusunun hızla artış göstermesi, Hristiyanların kendi ülkelerinde azınlık haline düşme ve hakimiyeti kaybetme korkusu İslamofobiye oluşturmaktadır. Yaşanan bu olaylar "Eurobia" terimini ortaya çıkarmıştır. Eurobiya, Müslümanların Avrupa'ya göçleri ve aratan doğum oranları nedeniyle birkaç nesil sonra Müslümanların Avrupa'yı ele geçirme düşüncesi olarak ifade edilmiştir. Eurobiya fikrini halk için destek mahiyetinde olan korku taktiğini geliştirmişlerdir. Bütün bu olaylar bilinçli yapılarak Müslümanlara karşı İslamofobi'yi artırmak amaç edinilmiştir (Karşlı, 2013:83).

Batı Avrupa, Müslümanları demografik, medeni ve siyasi nedenlerle kendilerine bir tehdit olarak görmektedirler. Dini Fundemantalizm veya Köktendincilik siyasi bir tehdit olarak açıklanmaktadır. Batı dünyası Komünizm ile yaşadığı korkuları, Müslümanlığın köktendincilik ile dünyaya ihraç edilme korkusunu oluşturmaktadır (Safi, 2019:740).

2.5.1.4. Ekonomik Nedenler

Avrupa'nın yapmış olduğu İslamofobik olayların altında, ekonominin de etken olduğu bilinmektedir. Ekonomik sebeplerle Batılıların İslam devletlerine yapmış oldukları sömürgeler tarihte yerini almıştır. Bu devletler sömürü ülkelerini II. Dünya Savaşı sonrasında zorunlu olarak terk etmişlerdir. Terk etmek zorunda kaldıkları bu ülkelere yeniden sömürge oluşturabilmek için İslamofobi ile İslam'ı bir terör olarak göstererek sömürge sistemlerinin oluşturmayı hedeflemişlerdir. Buna en güzel örnek, yer altı zenginlikleri oldukça fazla olan Irak, Suriye ve Afganistan Müslüman devletlerine kendi kurguladıkları terör oluşumunun sonucunda bu ülkelere terörü yok etme bahanesi ile yerel halka saldırmışlardır. Günümüzde bu İslam ülkelerinde Irak ve Afganistan'ı sömürü altına almış, Suriye üzerinde hala savaş devam etmektedir. Müslüman ülke olan Türkiye bu olaya sessiz kalamayarak Suriye askerlerine ve halka birçok "Barış Harekatı" adı altında yardım yapılmış ve hala da yapılmaktadır. Ayrıca günümüzde Batılılar sosyo-ekonomik büyük bir sıkıntı yaşamaktadır. Ekonomilerinin küçülmesi ile ülkede yaşayan mültecileri sınır dışı politikaları oluşturmuşlardır. Göndermek istedikleri mültecilerin başında Müslümanlar gelmektedir (Safi, 2019: 739-740).

2.5.1.5. Teolojik Nedenler

Teoloji, bir din bilimi olarak tanımlanmaktadır. Toplumların kabul gördükleri, inandıkları dinlerin ortandan kaldırılması için Batılılar özellikle Müslümanlığı yok etmek için farklı çalışma ve arayışlar içerisine girmişler. Bir anlam çerçevesinde dini hoşgörüsüzlük olarak tanımlanmaktadır. İslam karşıtı olan yazarlar, İslam'ı kötülemek amaçlı Kur'an-ı Kerim'de yer alan "Cihad" kelimesini Müslümanların sürekli savaş çıkaracaklarını ve daha ileriye giderek İslam'ı bir terörizm dini olarak göstermektedirler (Karlı, 2013:84).

Cihad etmek her ne kadar kelime anlamı savaş ve mücadele etmek olsa da, "Cihad" dört kısma ayrılmış, kullanılmış ve de tanımlanmıştır. Birincisi, İslam dini eğer dine ve dini değerlere saldırı olursa aynı şekilde karşılık verilmesi ve de korunmasını emretmiştir. Görüyoruz ki, İslam ilk tebliğ edildiği andan itibaren Müslümanlara ve İslam'a karşı gayrimüslimler tarafından sürekli olarak saldırılar yapılmışlardır. Yine ilk olarak Müslümanların evlerini terk edip Hicret etmek zorunda kaldıklarını görmekteyiz. Tarihte yine ilk islamofobiyi Mekke'li müşrikler

yaparak İslam'ı kendileri için bir tehdit olarak görerek, Müslümanlarla gayrimüslimler arasında yapılan ilk savaş olan Bedir Savaşı yapılmıştır. Bu savaşı başlatanlar yine Müslüman karşıtı olan gayrimüslimlerdir. Her zaman İslam'ı bir tehdit olarak gören, ilk savaşı, ilk ayrımcılığı yapanlar kendileri olmalarına rağmen, yaptıkları her şey de olduğu gibi burada da İslam üzerine oyunlar oynanarak, İslam dinini yok etme çalışmalarını sürdürmektedirler.

İkinci kısımda Cihad; insanın kendi düşmanı şeytan ile olan savaştan bahsetmektedir. Kur'an'da Fatır Suresi 6. Ayette Allah Azimüşşan şöyle buyurmuştur; “Şüphe yok ki şeytan sizin düşmanınızdır, sizde onu düşman bilin. Çünkü o kendisine uyacaklara yakıcı ateşin mahkumlarından olsunlar diye çağrıda bulunur” diyerek, şeytanın insanlar için apaçık bir düşman olduğunu bildirmiştir (Yazır, 1942:436). Şeytan ile yapılan bu savaş da Cihad olarak tanımlanmaktadır.

Üçüncü bir diğer anlam ise, Allah Resulünün en büyük Cihad dediği nefis ile yapılan savaştır. Nefs, kalp, ruh, benlik, yücelik, can irade gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Ancak daha çok, kendi, benlik, bir şeyin özü, kişi anlamlarına gelmektedir. Allah'ı Zülcelal insanda üç şey yaratmış bunlar, akıl, kalp ve nefis'tir. Bu varlıklar görülemez ve madde gibi yer kaplamazlar. Akıl ve nefis insan vücudunda dimağda, kalp ise yürekte yer almaktadır. Nefs hayvani bir özelliğe sahiptir ve kafirdir. Kafir Allah'ın dinine inanmayan, itaat etmeyen anlamındadır (<http://www.dinimizislam.com>). O sebeptendir ki nefis Allah'a karşı gelebilen, emir ve yasaklarını çiğneyen bir varlıktır. İnsanla nefsi arasında bitmeyen mütemadiyen bir savaş vardır. Allah Resulü, “Sizin en büyük düşmanınız nefsinizdir” buyurmuştur. Peygamberlerin dışında bütün insanların nefisleri kötü nefistir. Nefsini terbiye eden ve sahîh bir nefse sahip olan birisi kurtuluşa ermiş demektir. O sebepten cihadın büyüğü nefis ile olandır.

Dördüncü ve son Cihad, cehaletle savaştır. İlim öğrenmek bir Cihaddır. Allah dostları, alimler sürekli bir ilim alma, öğrenme çabası içerisindeyler. İlim öğrenmede maksat ve gaye dini bilgilerini geliştirme, güzelleştirme, doğruyu ve hakikati yani gerçeği öğrenmedir. İslam dini ilim, amel ve ihlas çerçevesindedir. Bir Müslüman ilim öğrenmekle mükellef yani zorunludur. İlmi alan bir kimse aldığı ilmi şekle yani hayata geçirmek zorundadır. Yani bu hayata geçiş amel etmektir. İlmini ve amelini tamamlayan bir kimsede ihlas ortaya çıkar ki bu sonuncu şartta

gerçekleştğinde kişi gerçek bir mümin olur. İslamofobi adı altında Cihad kelimesine atfedilen gerçek İslam'da bu şekildedir.

2.5.1.6. Psikolojik Nedenler

Geçmişten günümüze kadar İslam ile ilgili kötü düşünce, olgu ve olaylar nedeniyle insanların zihinlerinde oluşmuş bir imajdır İslamofobi. İnsanlar İslam için zihinlerinde oluşturdukları bu imaj sonucunda İslamiyet veya Müslümanlıkla ilgili duydukları her şey onlara terör, savaş, korku, önyargı, şiddet gibi eylemleri oluşturmaktadır. İnsanların İslamofobi adı altında İslam'a önyargı ile yaklaşmaları, hiç bir şey bilmedikleri bir dine karşı sergiledikleri bu tavır ve davranışlar önyargının sonucudur.

İslam ile diğer dinlere mensup toplulukların, günümüze kadar yaşadıkları olaylar ve günümüzde özellikle 11 Eylül saldırıları sonucunda insanlara İslamiyet'i kötü bir şeymiş gibi enjekte etmeye çalışmaktadırlar. İslam'a ve Müslümanlara karşı kurgulanan bu oyunlar işe yaramış ve İslamofobi altında diğer dinlere mensup insanlarca zararlı bir şeymiş gibi görülmektedir.

2.5.1.7. Medyatik Nedenler

Medya, demokratik yapılarda legal bir sistem olan, yönetici ve yönetenler arasında ilişkiyi kuran ve yön veren bir sistemdir. Medya, siyasal, toplumsal, ekonomik ve bilgilendirici olarak çok yönlü bir sistemdir. Günümüzde ise medyanın toplum içindeki yeri tam merkezdedir. Medya olayları yöneten, yön veren ve kurgulayan bir sistem iken, artık hikayeleme ve kendisinden anlam yükleyen bir araç haline gelmiştir. Medya insanların zihinlerinde olayları farklı konumlandırmakta ve algılanmasını sağlamaktadır. Medya saldırı, şiddet, suikast, terör gibi olayları yönetip, yönlendirerek, batılıların İslam üzerindeki düşüncelerinin İslamofobik olaylarla topluma kurgulayarak sergilemektedir. İslamofobi üzerinde en çok etkisi olan toplumun merkezinde olan basın-yayın aracı olması ve de Batının İslam üzerine yaptığı oyunlar İslamofobiyi oluşturmakta ve de geliştirmektedir (Göksu ve Saygılı, 2011:93-94).

Medya'nın İslamofobinin yaygınlaşmasındaki rolü oldukça büyüktür. Küreselleşmiş kitle medyaları, belli bir çıkarı olan gruplar tarafından kontrollü olarak ve de ekonomik olarak da desteklenen, İslamofobinin yayılması, kabul ettirme,

bilinçaltına yerleştirme gibi amaçlarla medya ayağı tarafından gerçekleştirilmektedir. Batı medyası, yapmış oldukları ve hala da yapmakta oldukları İslamofobik olaylara “düşünce özgürlüğü” adını vererek basın-yayın organlarında meşrulaştırmışlardır. Belli bir kitle medyası tamamıyla İslamofobi üzerinde yoğunlaşarak tek bu alanla ilgilenmektedirler. Sadece islamofobi üzerinde yayın yapan medyalar, fundemantalist, siyasi ve militan olarak gösterme çabasına girmişlerdir. Geriye dönük medya yayınları incelendiğinde, Hristiyan, Yahudi, Budist ve Hindu dinlerine ait bir suç veya terörle ilgili medya ayağında yayınlanmış hiçbir olaya kolay kolay rastlanamaz. Çünkü diğer dinlere mensup insanların tek bir amacı, İslam dini kötüleyerek ortadan kaldırmaktır. Bütün bu uğraş ve çabanın gayesi bu sebeptendir. Diğer taraftan gerçekleşen bir saldırı, terörizm, savaş veya olayı gerçekleştirenler başka dinlere mensuplar ise sadece olay medyada yer alır ancak dinleri söylenmemektedir. Bu olaylardan herhangi birini bir Müslüman yapsa dünya ayağa kalmaktadır ki bu olayları Müslümanlar değil diğer din mensupları yaparak Müslümanların üzerine suç atılmaktadır. Son olarak medya ile şunu söylenebilir ki, tamamen İslam’ı kötüleme amaçlı bir kitle iletişim aracı haline gelmiştir (Buehler ve Atalay, 2014:131).

2.5.1.8. Felsefi Nedenler

Kiliseler Batı dünyası üzerinde bir otorite oluşturmuş, aydınlanma ve modern bilim felsefesi ise bu otoriteyi ortadan kaldırmaya çalışsa da, Batı düşüncesi üzerindeki etkisini kaldıramamıştır. Bu otorite ve düşünce etkisi ile Hristiyanlık, Avrupa kimliğinin kurucusu olarak zihinlerde yerini almıştır. İslamofobi, İslam ve Müslümanlara yönelik bir olgu olmasına rağmen, Avrupa merkezci Hristiyan teolojisinin Batı felsefesi ile iç içe geçmiş olması sebebiyle bu sorun her dönem de ortaya çıkmaktadır. İslamofobinin ortaya çıkması ile üç farklı başlangıç düzeyi oluşturulmuştur. Bunlar, zihniyet, zaman ve mekan düzeyleridir. Birinci düzeyde olan zihniyet düzeyinin potansiyel anlamda İslamofobik tutum ve davranışları ifade etmektedir. Zaman düzeyi olan ikinci düzey, İslamofobinin olgusal bir varlığa kavuşmuş olduğunu ifade etmektedir. Son düzey mekan düzeyi ise, aktüel bir gerçeklik olarak ifade edilmektedir. Felsefe, İslamofobi üzerinde etkiye sahip bir bilimdir (Kar, 2017:204).

2.6.1. İslamofobi'nin Mevcut Durumu

2.6.1.1. İslamofobi'nin Dünü

Hz. Adem'den bu yana getirilen tüm dinlerin hepsi tek bir dini yani İslamiyet'i tebliğ etmişlerdir. Allah Azimüşşan ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem ile birlikte hak din olan İslamiyet'i göndermiştir. Son peygamber olan Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar gelen bütün peygamberler ve yine gönderilen tüm kutsal kitaplar İslamiyet'i müjdelemektedir.

İslamofobi ise ilahi din olan İslamiyet'in ilk andan itibaren farklı din isimleri ile günümüze kadar gelmesi ve son peygamberden sonra İslam adını alarak bugünkü kimliğini olmuştur. Çeşitli dinlerin bu zamana kadar farklı isimlerle tebliğ edildiği gibi, İslamofobi de farklı isimle hak dinlere karşıtlığı devam etmiştir.

İnsanların yaşam felsefesi her zaman saygı, sevgi, hoşgörü ve anlayış çerçevesi içinde olmalıdır. Topluluklar benimsedikleri olgu ve değerlere hem içten hem de dıştan saygı duymalıdır ve bu bir zorunluluktur. Eğer ki hal böyle olmaz ise, topluluklar arasında anlaşmazlıklar, bölünmeler, kargaşalar ve savaşlar hakim olacaktır. İnsanların yaşayış ve düşüncelerini kendi arzu ve istekleri doğrultusunda olması gereken özgürlüğü ortaya koymaktadır. Bu sebeple insanlar istedikleri değer, olgu ve yaşamı seçmekte özgürdürler. İslamofobi ise özgürlüğü kısıtlayan hatta yok eden bir sistemdir.

İslamofobinin temelinde "kimlik diyalektiği" bulunmaktadır. Yani ötekileştirme, Doğu-Batı karşıtlığı, gelenek-modernlik olarak kültürel kimlik sorunu oluşmuştur. Bu oluşumun altında kültürel kimlik, korku, ön yargı, karşıtlık, ayrımcılık, dışlanma, şiddet gibi olgular bulunmaktadır (Yüksel, 2011:104).

1400 yıl önce son peygamber olan Hz. Muhammed (s.a.v) dini tebliğ ettiği sıralarda ilk Mekkeli müşriklerle birlikte Hristiyan ve Yahudi toplumu Hz. Peygambere karşı gelmişler ve hatta savaş açmışlardır. İslamofobinin asıl çıkış sebebi buradan başlayarak diğer topluluklarda korkuyu oluşturmuştur. Mekke döneminden sonra Müslümanlar hızla çoğalmışlar aynı zamanda dinlerini ve kendilerini korumak amaçlı Hristiyan ve Yahudilerle savaş yapmışlardır. Ortaçağda ise Müslümanlara karşı çeşitli komplo teorileri kurulmuştur.

İslamofobi Batı'da yeni ortaya çıkmış bir olgu değil köklü bir olaydır. İslamofobi İslam tarihi ve İslam medeniyetinin varlığı ile Batı hegemonyasına meydan okuması ile başlamıştır. Yapılan Haçlı seferleri, Müslümanlığın İspanya, İstanbul ve Balkanlar üzerinden Avrupa'ya ulaşması ve de orada da bir tarih ve medeniyet kurması ile İslam karşıtlığı en üst düzeylere ulaşmıştır. Batı'da İslam'a olan önyargı ve karşıtlığı tarihin yanı sıra kültürel ve siyasi kitaplar ve araştırmalarda görmek mümkündür. Batılıların İslam karşıtlığını ortaya koyan seyahatnameler, oryantalist çalışmalar, hatıra ve söyleşilere bakıldığı zaman Müslümanlara karşı oluşturulan tutum ve davranışların yaygın ve köklü olduğu görülmektedir. Bugün önümüze çıkan tüm İslamofobik olayların eski bir geçmişi vardır. Günümüzde ise yaşanan bu İslamofobik olaylar ise eskinin gün yüzüne tekrardan çıkmasından kaynaklanmaktadır (<https://insamer.com/>).

Asıl İslamofobi Soğuk Savaş dönemi sonrasında şiddetini iyice artırmış ve Müslümanlara yönelik eylemler, sözlü ve fiili saldırılar, medyatik, siyasal, ekonomik, kültürel, inanç ve özgürlük anlamında büyük planlar yapılmıştır. İkiz kule saldırıları gerçekleşikten sonra, 28 Şubat 1997 yılında ABD'nin ulusal kanalında "28 Şubat küreselleşti" haberi ile Batılı devletlerin planları, olayları, işgal ve sömürü yapacağı yerleri görünürde somut bir düşman oluşturması gerektiğinden, yapacağı tüm suçları bu düşmanın üzerine yıkması gerekliliği ile aradığı düşmanı bu olayla ortaya çıkarmış ve düşmanını açıkça belirlemiştir. Bu olaylar arkasından bir başka tez ortaya çıkartılmıştır, medeniyetler çatışması. Küçük medeniyetler, eğer iki büyük medeniyet çatışırsa kendilerini güvende hissedeceklerini düşünerek Hristiyan Müslüman çatışmasını oluşturmuşlardır. Diğer medeniyetler kendilerine güven ortamı kurabilmek için NATO'ya bir düşman verilmiştir "İslami Köktencilik". Müslümanların düşman olması içinde El Kaide örnek gösterilerek, Afganistan'da Rusya işgali üzerine El Kaide, eğitimi ve silahlanması dahil her şeyi Amerika'ya ait Amerikan askerleri tarafından bir grup terörist oluşturulmuş ve Afganistan halkı ile savaştırılmıştır. Yerel halkı ise de karşı tarafın dinsiz olduğu ileri sürerek teröristlerle savaş ortamı hazırlanmıştır. Soğuk savaşta bu durum kontrolden çıkarak Ortadoğu'da güç dengelerini kendisine çevirecek planlar yapılmış, ancak insanların bu savaşın altındaki gerçekleri öğrenmemesi için bir gerekçe olarak İslamofobi gösterilmiştir. Günümüzde Hristiyanlığın iyiden iyiye bozulmuş olması, sadece sözde Hristiyanlık kelime olarak kalması, dini hiçbir gerekçenin yerine getirilmemesi, hatta ve hatta

tanrıtanımazların çoğalması nedeniyle, Hristiyanlar güçlerini geri toplamak ve bir araya gelmek için İslamofobiye ortaya çıkarmışlardır. İslamofobinin oluşturulmasında birden fazla farklı neden bulunmaktadır. Somut olarak yaşanan olaylar İslamofobinin nedenlerinin sadece bir kısmını göstermektedir (<https://uskudar.edu.tr/>).

İslamofobi ilk olarak 17. yy da bir grup ateist tarafından, “Üç Monotheist” yani hak din olan üç dini hedef almışlardır. Yayınlanmış olan ilk ateist kitabı olan layiha, “Üç Sahtekar” başlığı ile Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed (s.a.v) hedef alınarak yazılmıştır. Bu grup 1995 yılından bu yana sürekli ateizmle ilgili ve diğer dinleri kötileyici kitaplar yayınlamışlardır. Son yıllarda İslam düşmanlığı üzerine kitaplar yayınlamaya büyük kitlelere ulaşmayı hedeflemişlerdir (Altındal, 2011:234).

11 Eylül saldırısı sonrası tamamen Müslümanlar hedef alınmış, İslam’a ve Müslümanlara karşı her anlamda saldırı başlamıştır. Burada asıl amaç hızla Müslüman nüfusunun artması, Batı Avrupa’nın II. Dünya Savaşı sonrası tekrardan sömürge arayışına girmesi ancak bu olayı başka topluluklara atfetmek istemesi, İslam’a ve Müslümanlara duyulan korku, öfke, kin, nefret söylemleri İslamofobinin temel sebeplerini oluşturmuştur.

2.6.1.2. İslamofobi’nin Bugünü

İslamofobi, hak ihlalleri araştırma enstitüsünün yapmış olduğu araştırmalara göre, hukuki, kamusal ve siyasi alanda insan haklarına karşı ihlallerin her geçen gün hızla arttığı bildirilmiştir. Hak ihlalleri araştırma enstitüsü, İslamofobinin yalnızca Batıya özgü olmadığı gibi, yapılan hak ihlallerinin de yalnızca Doğuya özgü olmadığını belirtmiştir. Şu anda dünyanın hemen hemen her yerinde toplumsal baskı, kamusal eşitsizlik ve dini inançlara saldırılar artarak devam etmektedir (<https://birsam.org/>).

Magid Magid Avrupa parlamento üyelerinden biri olarak, İslamofobi konulu düzenlenen parlamentoda, Avrupa’da bulunan aşırı sağ grubunun Müslümanlara yönelik yerel halktan destek topladığını ve gittikçe güçlendiğini, bunun sonucunda hem insan haklarına karşı hemde büyük güvenlik sorunu oluşturduklarını bildirmiştir. Magid Magid yapmış olduğu bildiriye arşiri sağ grubunun İslam’a ve

Müslümanlara karşı saplantılı olduklarını, ırkçılık, kin, nefret söylemlerinin şiddetlenerek arttığını ifade etmiştir (<https://www.aa.com.tr/>).

SETA, (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'nın 2018 yılı raporlarına göre; 21 Eylül'de dinsel hoşgörüsüzlük ve Avrupa'da İslamofobiye karşı mücadele haftası SETA tarafından incelenmiştir. 21 Eylül haftası her yıl Müslümanlara karşı ötekileştirme, ayarımıcılık ve de İslamofobiyi durdurmak için sivil toplum kuruluşları birçok etkinlik düzenleyerek İslamofobyaya dikkat çekmektedir. 2019 yılında Müslümanlara yönelik gerçekleştirilen terör saldırısı sonucunda 49 kişi yaralanmış 51 kişininde hayatını kaybettiği bu fiili saldırı sonucunda, İslamofobiyi yok etme çalışmalarının önemi göstermektedir. EUROPOL'un yayınlamış olduğu raporda, aşırı sağ terör grubunun İslamofobi ile ilgili aşırı yükselmesi tehlikeli bir hal aldığı bildirilmiştir. Avrupa'nın İslamofobi üzerine yayınlamış olduğu bir diğer rapora göre, ayırıcılık, ırkçılık ve hukuki alanda uzman 39 kişinin yapmış olduğu araştırmada, İslamofobyaya olayları Avrupa'da normal bir şeymiş gibi karşılandığı, İslam ve Müslüman düşmanlığının artmasına sebep olduğu ifade edilmiştir (<https://www.setav.org/>).

SETA'nın 2018 yılında yayınlamış olduğu rapora göre Müslümanlara karşı yapılan İslamofobik olaylar şu şekilde verilmiştir;

- Belçika'da gün geçtikçe artan İslamofobik olaylar 2018 verilene göre 70 İslamofobik olay gerçekleştiği tespit edilmiştir. Yapılan bu saldırılarda kadınlara yönelik saldırı %74 oranda olması dikkat çekmektedir.
- Avusturya'da Müslümanlara karşı yapılan saldırıların 2017 verilerinde 309 olduğu, 2018 yılında ise %70 oranında artış göstermiş 540 sayısına yükselmiştir.
- Fransa'da karşılaşılan İslamofobik saldırılar %54 oranında artarak 676'ya yükselmiştir. Yaşanan bu olayların %3'ü fiziksel, %84'ü ayırıcılık ve ırkçılık, kalan %13'lük kısmı ise nefret, kin eylemlerini oluşturmaktadır.
- Almanya'da 2018 verilerine göre ırkçılık, ötekileştirme eylemlerine yönelik 678 saldırı gerçekleştirilmiştir. Müslümanlara karşı İslamofobik olaylarda 40 cami saldırıların hedefi olmuştur.

Mültecilerde saldırının hedef noktalarından biri olarak 775 saldırı yapıldığı kaydedilmiştir. Ayrıca Müslüman ailelerin evlerinde İslam karşıtlarının saldırılarında hedef olmuş 173 hane saldırıya uğramıştır.

- Norveç'te İslamofobik olaylardan 151 dini ayrımcılık, ötekileştirme vakası gerçekleşmiş, bu olayların %91'i Müslümanlara yönelik olduğu 2018 yılı verilerinde bildirilmiştir.
- 2011-2018 yıllarında Birleşik Krallık'ta gerçekleşen saldırılarda %415 oranında İslamofobik olaylarda artış olduğu tespit edilmiştir (<https://www.aa.com.tr>).

Yapılan bu saldırılar sonucunda İslamofobinin ne denli tehlikeli bir boyuta geldiği de görülmektedir. 21 Eylül Avrupa İslamofobi ve Dinsel Hoşgörülüğe Karşı Mücadele Gününde, İslamofobinin ciddiyetinin üzerinde durularak İslam karşıtlığıyla ilgili çalışmalara önem verilmiştir.

2019 yılında ise yaşanan İslamofobik olaylar insanı dehşete düşürmektedir. Bir yazar ve siyasetçi olan Alman asıllı Jürgen Todenhöfer'in ZDF kanalında yapmış olduğu söyleşide Batı dünyasının tarihi süreçteki emperyalist yüzünü ortaya koymuştur. Jürgen söyleşisinde; "Batıların bir yalan içinde yaşadığını, dünyayı iyilik, yardım severlik, değerler, din ve fikirleri ile değil, acımasızca ele geçirdiklerini söylemiştir. Haçlı seferinde 400 milyon insan, dünya sömürsünde 50 milyon insan, I. ve II. Dünya Savaşında 70 milyon insan ve 6 milyon Yahudi'nin ölümüne sebep asla Müslümanlar değildi" demiştir. Tam tersi bütün bu olayları Batıların yaptığını söylemiştir. Bu sözleri söyleyen Alman asıllı ve Müslüman olmayan bir yazar ve siyasetçi olan Jürgen Todenhöfer'dir (<https://www.sabah.com.tr/>).

Müslümanlara yapılan saldırıların yanı sıra, Müslümanları yapmadıkları olaylarla suçlamaları, üzerine terör olayı olarak bahsederek Müslümanları terörist ilan etmişlerdir. Yapılan bu suçlamalar karşısında, 2010 yılında yönetmen Karan Johar tarafından "My Name Is Khan" isimli bir Hint filmi çekilmiştir. Bu filmin asıl amacı Müslümanların terörist olmadığını göstermekti. Bir amacı da Müslümanların yaşadığı İslamofobik olayları başlarına gelen, karşılaştıkları ve çektikleri zorlukları

beyaz perdeye aktarmaktır. Bu çalışma ayrıca İslamofobiye karşı geliştirilmiş ve İslamofobiye yok etme amacı da gütmektedir.

Müslümanları terörist diye ilan eden Batılılar nedense kendi yaptıkları terör saldırılarını yayınlarken asla din ve terör kelimelerini kullanmamaktadırlar. DEAŞ'ın ABD'deki terör saldırısı sonrasında gazeteler "İŞİD manyağı gay clup'ta 50 kişiyi öldürdü" manşeti ile Yeni Zelanda'daki yapılan terör saldırısı sonrasında yine gazete manşetlerinde "melek yüzlü bir çocuk, bir şeytana, bir katliamcıya dönüştü" denilerek asla saldırıyı gerçekleştirenlerin hangi dine mensup oldukları ve de asla terör saldırısı olarak hiçbir yerde adı geçmemiştir. Diğer dinlere mensup kişiler hangi saldırı veya olayları gerçekleştirirse gerçekleştirsinler hangi dine mensup oldukları ve de terör kelimeleri asla kullanılmamaktadır. Terör kelimesini sadece Müslümanlara atfedilerek İslamofobiye iyiden iyiye pekiştirmişlerdir (<https://www.sabah.com.tr/>).

Medya ise ülkeler bazında İslamofobiye şu şekilde halka sunarak gerçekleştirmektedir. Arnavutluk'ta Koha Jone gazetesinde, Arnavutluk Devlet Arşivleri eski müdürü Gjet Ndonji, Arnavutlukta yaşayan Müslümanlarla ilgili "babarlar ve Asya enfeksiyonu kapmış sömürgeciler" diyerek bir makale yayımlanmıştır. Danimarka'da, Danimarka vatandaşı olan İran asıllı Jaleh Tavakoli kendine ait blog yazısında, "bebek seksi bile ana akım İslam'dır" diyerek bu yazısını Jyllands-Posten sitesinde yayımlayarak İslamofobik bir yazı daha ortaya çıkmıştır. Özellikle Fransa'da Müslümanların kılık kıyafetine çok karışılması ve hatta peçenin yasaklanması ayrımcılığı ve de islamofobiye tekrar tekrar göstermektedir. Yine Fransa'da sol kanat mizah dergisi, Charlie Hebdo sol öğrenci birliği UNEF başkanları tarafından Maryam Pougetoux'un karikatürünü yaparak degede yayımlamışlardır. Ancak Maryam'ın yüzü maymuna benzetilerek "Fransız üniversitelerine başvuru süreci saçmalık, beni UNEF lideri olarak kabul ettiler" ibaresi ile Müslüman olan genç kız ile dalga geçilmiştir. Yunanistan'da aşırı sağcı bir kesim, Eleftheri gazetesinde "İslam'ın Ekstrem başörtüleri Pire'yi şok ediyor" başlığı ile yine bir İslamofobiye gözler önüne sermektedir. Macaristan'da ise biraz daha farklı olarak, Magyar idok gazetesi İslam tehdidi yazısı "İslam Camiler inşa ederek Macaristan'ı işgal ediyor" başlığı ile İslamofobiye bir eklemeye Macaristan'dan gelmiştir (<https://www.setav.org/>).

En çok Müslümanlarla ilgili İslamofobik hareketlerde bulunan Fransa 2011 yılında İslam imajı adı altında bir rapor yayınlarken, toplumsal ve kamusal alanlarda Müslüman kadınların örtünmelerini kısıtlayan “burka yasağı” yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe konulan bu yasağa uyulmaz ise 150 Euro para cezası ile cezalandırılacağı bildirilmiştir. Bir başka ülkede yine İslamofobik bir olay İsviçre’den “Minare referandumu” ile gelmiştir. 29 Kasım 2009 yılında yapılan referandum sonucunda İsviçre’de bundan sonra yapılacak camilerde minare yapılmaması %57 oy ile kabul edilmiştir. İsviçre’de sadece 4 adet minare bulunmaktadır. Bir başka skandal ise Danimarka’dan Karikatür Krizleri ile gelmiştir. 30 Eylül 2005 yılında Danimarka’da bir gazetede, son Peygamber olan Hz. Muhammed ile ilgili aşağılayıcı bir karikatür yapılarak terörist olarak gösterilmiştir. Yapılan bu karikatürler sonucunda tüm Müslümanlar büyük tepki vermişler bu sebeple şiddet olayları da yaşanmıştır. Müslümanları kışkırtmak amaçlı yapılan bu yayınlar sonucunda Müslümanların verdiği tepki, dünyadaki olumsuz Müslüman imajını daha da artırmıştır (Aslan, ve diğ., 2016:454-455).

Müslümanlara yapılan tüm bu saldırılar İslamofobinin şiddetini göstermektedir. Danimarka’da okullarda din derslerinde “her Müslüman terörist değilse de, her terörist Müslümandır” başlıklı kitaplar okutulmaktadır. Burada ırkçılık, köktencilik, kin, öfke ve nefret tam manasıyla görülmektedir (Er ve Ataman, 2008: 766). Aslında dehşet verici bir hal aldığı ve sözlü tutum ve davranışların yerine fiilen saldırıların yapıldığı iş bu noktada iken neler yapılabilir onlara bakılmalı ve İslamofobi için çalışmalar yapılmalıdır. Günümüzde yapılan 21 Eylül gibi projeler yapılsa da yetersiz olduğu görülmektedir.

Türkiye’de Müslüman bir ülkedir. Türkiye’de yaşayan insanların %95’i Müslüman, kalan %5’i ise Hristiyan, Yahudi ve daha başka inançlara mensup kişilerdir. Bunun içerisinde hiç tanrı inancı olmayan Ateistler de yer almaktadır. Türkiye’de ise İslamofobi, her ne kadar İslamofobi kavramı tam manasıyla 11 Eylül saldırıları ile başlamış olsa da, başlangıcı ilk olarak İslamiyet’in tebliğ edildiği yıllara kadar uzanmaktadır. İslamofobi Müslümanlara karşı nefret odaklı yapılandırılan İslam düşmanlığı ve korkusu, Türkiye kökenine bakılarak dini serbestilerini incelemek mümkün olacaktır. İslam devleti olan Osmanlı Batılılaşmayı kabul etmesiyle birlikte yıkım dönemine geçmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye’de Batılılaşma bazı gruplar tarafından kabul edilmiş ve din ikinci plana

atılmıştır. Diğer grup ise Batılılaşmayı kabul etmeyen İslam'ı savunan tamamen dine yönelen bir grup oluşmuştur. Türkiye kendi içerisinde ikiye ayrılmıştır. Bu sebeple dini söylemler ve İslamofobi Türkiye'de ilk o zaman başlamıştır (Kaya ve Akıncı, 2018:85). İkiliğin olduğu Türkiye'de birçok zorlu süreç yaşanmıştır. İlk olarak başörtüsü yasaklanmış, ezanlar Türkçe okutulmaya başlanmış, camiler yasaklanmıştır. Uzun yıllar sonra tekrardan başörtüsü serbestliği getirilmiş, camiler ibadetlere açılmış, ezanlar yeniden Arapça okutulmaya başlanmıştır.

Türkiye'de batılılaşmanın ilk tarihi III. Selim dönemin ile Tanzimat'la birlikte başlamıştır. Osmanlı döneminde reform hareketleri, laikleşme, modernleşme gibi kavramlarla Batılılaşma sürecine girmiştir. Ancak bu süreç Batıdaki gibi kendiliğinden değil yaptırımlarla gerçekleşmiştir. Bu modelde toplum model olarak alınmıştır. Batılılaşma sürecinde yapılan ıslahatlar Osmanlı'nın askeri ve güç anlamında geride kaldığını düşünerek yöneticilerin zoru ile Batılılaşmaya gidilmiştir. Batılılaşma gerçekleşirken aynı zamanda muhafazakarlık amaç edinildiği söylene de asıl amaç din ve devlet işlerini birbirinde ayırmak olduğu sonradan ortaya çıkmıştır. Padişah II. Abdülhamit Halife olmasının verdiği güç ile döneminde her ne kadar din üzerine devleti yürütmeye çalışsa da, Batılılaşma hızla devam etmiştir. Batılılaşmanın en büyük gelişimi Hilafetin kaldırılması ile yaşanmıştır. Hemen arkasından çıkarılan Tevhid-i Tedrisat kanunu ile örgün ve yaygın din eğitiminin büyük bir kısmı ortadan kaldırılmıştır. Papaz okullarında hiçbir değişiklik yapılmazken, Osmanlı devletinde ve Türkiye'de din anlamında büyük değişiklikler yaşanmıştır. İslam dini Batılılaşma sürecinde büyük bir tahribe uğramış, asıl ve önemli değerlerden vazgeçilmiş ve İslam dini her yönüyle fakirleştirilmiştir. Günümüze bakıldığında Türkiye'de ne derece insanlar özgür bir biçimde dini gerekliliklerini yapabilmektedirler tam olarak belli değildir (Mencet, 2018:197-200).

Medya her alanda olduğu gibi İslamofobik olayları halkın bilinçaltına yerleştirerek, terörizm-İslam ilişkisini kurarak Müslümanlara yönelik davranış, düşünce ve tutumların oluşmasında büyük rol oynamaktadır. Türkiye'de de medya İslamofobik anlamda etkisini göstermektedir. Türkiye'nin modernleşme sürecine girmesiyle birlikte mizah dergilerinde, İslam'a ve Müslümanlar yönelik alaycı, ifadelerle giyim, yaşayış, davranış biçimleri ele alınarak terör, yobazlık, sapıklık, bağnazlık gibi İslam'a yönelik hakaret içeren hareketlerle İslamofobi yapılmıştır. Jön Türklerin II. Abdülhamit Hanı tahtan indirme çabaları ile birlikte Jön Türklerle

birlikte mizah dergileri de toplum içerisine girmeyi başarmıştır. Medyanın oynadığı oyunlar dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gerçekleştirilmiştir (Kaya ve Akıncı, 2018:86-87).

İslamofobi dünyada 11 Eylül saldırısı ile tamamen gün yüzüne çıkarak netlik kazanmakla birlikte, Türkiye’de de İslamofobi 11 Eylül ile yer ve yön bulmuştur. Türkiye’de de islamofobi şiddetin, gücün ve fırsatın dili olmuştur. Ayrımcılık, ötekileştirme, ırkçılık gibi olguları Türkiye’de birlik beraberlik içinde yaşayan halk içinde İslamofobik çalışmalar yapılmıştır. Türk modernleşmesi adı altında Türkiye’de yaşayan farklı köklere sahip insanları birbirine düşürme çabasına gidilmiş ve de başarılı olmuştur. Dünyada İslomofobik olay ve çalışmalar ne kadar başarılı olmuş ise Türkiye’de de bir o kadar derinden hissedilmiştir. Özellikle 2001 yılından bu yana Türkiye içerisindeki ötekileşme olgusu çok fazla görülmekte ve hissedilmektedir. Türkiye’de bir arada yaşayan Türk, Kürt, Alevi, Arap gibi farklı köklerden gelen milletler modernleşme adı altında birbirlerine düşürülmüştür. Dış devletler tarafından oynan bir oyun olduğu anlaşılmasaya kadar Türkiye içinde birçok olay gerçekleşmiş ve iç karışıklığı yaşanmıştır. Türkiye köklü tarihi ve coğrafik alanda birçok medeniyete ev sahipliği yapması ile zengin kültür, tarihi ve yapısıyla ve aynı toprak üzerinde farklı kökten milletle yaşaması ülkeyi farklı bir konuma getirmektedir. Bu kültürel, tarihi, siyasi, dinsel özelliklerini ne yazık ki modernleşme adı altında kaybetmiştir. Otoriter modernleşme adı altında Türkiye’nin geldiği durumda müthiş bir bozulma görülmektedir. Sadece Müslümanlara yönelik değil Müslüman ve Sünni olmayan toplum ve etnik yapılar, dini mezhepler İslomofobi ile bozulmuştur. Türkiye’de yaşanmış en belirgin İslamofobik olaylar, kurulan İstiklal Mahkemelerin “Türk’ten başka herkesin köle olabileceği” ifadesi, ırkçı adalet bakanlarının köylü milleti efendisidir söyleminin sadece lafta olup şalvarlı bir insanın Çankaya’ya girmesine asla tahammülü olmayan insanlar, 6-7 Eylül’de gayrimüslimlere yapılan devlet çalışmaları, “vatandaş Türkçe konuş” kampanyaları, üniversite öğrencilerinin başörtüsü ile okula alınmamaları ve “ikna odalarının” varlığı, Kürt sorunu adı altında faili meçhul cinayetlerin olması, Türkiye’de İslamofobinin yaşanmış en belirgin özellikleridir. Bu gibi olaylar nedeniyle Türkiye içinde bütünlük, birlik, beraberlik yok olmuş, insanlar arasında bölünme, ayırım ve kutuplaşma yaşanmıştır (Kentel, 2011: 272-275).

Türkiye’de en büyük İslamofobik olaylardan birisi 28 Şubat sürecidir. 1995 yılında seçimle başa gelen Necmettin Erbakan başbakanlık sürecinde İslamofobinin kaldırılması için uğraşsa da, diğer partiler ve halktan gelen itirazlar sonucunda 28 Şubat 1997 yılı darbesi ile Başbakan Necmettin Erbakan devletin başından alınmıştır ve bundan sonraki süreçte Türkiye’de büyük bir kaos yaşanmıştır. Tamamen modernlik sözü altında İslam’ı yaşamaya çalışan Müslümanlara büyük sıkıntılar yaşatılmıştır. Özellikle başörtüsü ve çarşaf, peçe, ferace gibi kıyafetler devlet kurumlarında çalışanlar için yasaklanmış hatta cezai yaptırımlar uygulanmıştır. Birçok kadın iş yerine giderken peruk takmak zorunda kalmışlardır.

Bunun dışında Türkiye başka bir atılımda bulunarak AB’ye (Avrupa Birliği) girmek istemiştir. Fransa ve Hollanda referandumda hayır kullanarak büyük tepki göstermişlerdir. Bunun üzerine AB ülkeleri yapılan son toplantıda Türklerin kendi ülkelerinde sayılarının çok olduğunu, dini anlamda AB’nin Hristiyan birliği olduğunu, Türkiye’yi istemediklerini söylemişler ve AB’ye almamışlardır. Bu da İslamofobinin Batıda ne derece ileride olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de İslamofobiyi besleyen bir diğer düşüncede self oryantalizmdir. Oryantalizm Doğu ve Batı ayırımını oluşturan bir Doğu Bilimidir. Oryantalizm Doğu’nun düşünce dünyasını ele geçirmiş ideolojik bir bilimdir. Günümüzde Doğu’da Batı düşüncesi ve zihniyeti olan yeni bir Doğu yapısı oluşturulmuştur. Batı’daki İslamofobik olaylar her ne kadar oryantalizmden besleniyorsa, Türkiye’deki İslamofobik olaylarda Self Oryantalizmden beslenmektedir. Self oryantalizm iki yaklaşımda incelenmiştir. İlk olarak Doğu’da üretilen imgelerin Batı’dan etkilendiği tarihsel yaklaşımda nitelendirilmiştir. İkinci oryantalizm ise, modernizme ulaşma çabasını gösterir. Türkiye ise bu iki yaklaşımdan self tarihi oryantalist yaklaşıma uymaktadır. Buna örnek olarak Osmanlı Döneminde Osman Hamdi Beyin “Kaplumbağa Terbiyecisi” bir oryantalist sanattır. Burada Batı’nın taklit edildiği Doğu, Batı’nın gözüyle bakıyor ifadesi yer almıştır. Self oryantalist düşünce bir araştırmacıya göre şöyle tanımlanmıştır; “Doğu’nun düşünce biçiminin, kafa karışıklığı, ölçümlerin yanlışlığı, tasarımların kötülüğü, gözlemlerin dikkatsiz yapıldığı, bilgisayara yüklenen veriler ise imkansız verilerdir” tanımlamasını bu şekilde yapmıştır. Müslümanlara Şark yani Doğu zihniyetli ibaresini kullanarak, Türklerin ise alaturka hayatlarını aşağılık olarak tanımlar ve Türklerin içinde

buldukları duruma kahrettiklerini söylemiştir. Tam bir İslamofobi zihniyeti ile Müslümanları ve Türkleri kötü sözlerle rencide etmiştir (Mencet, 2018:204-205).

İslam'a, Müslümanlara ve Türkiye'ye yönelik yapılan "nefret söylemi" konulu Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Pakistan Başkanı İmran Han 25 Eylül tarihinde Birleşmiş Milletlerde bir etkinlik düzenlemişlerdir. İslamofobik olayların günden güne artması ile İslamofobik bir saldırı da Hindistan'dan gelmiştir. Hindistan'da inek eti yiyenlerin linç edilmesi üzerine Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan; "Böyle bir saçmalık olabilir mi? Bizde inek eti yiyoruz, bizim akıbetimiz ne olacak? Biz domuz eti yiyenlere müdahale etmedik" diyerek yapılan bu haksızlığa ve İslamofobiye karşılık vermiştir. Cumhurbaşkanı konuşmasının devamında İslamofobinin nefret içerikli söylemlerinde televizyon programları, sosyal medya ve siyasetçilerin konuşmalarında normal bir şeyden bahsedermiş gibi konuşulduğunu ve sıradanlaştığını söylemiştir. Cumhurbaşkanı daha öncede yapılmış olan tarihte yerini almış Yahudi Soykırımı, Bosna, Ruanda ve Myanmar örneklerini vererek insanlığa karşı yapılacak suçların öncesinde "nefret söylemlerinin" alt zemini oluşturduğunu ifade etmiştir. Yapılan bu suçların hesabının verilmediği, üzerinin örtüldüğü, tarihte siyah bir gölge ve acı bir tecrübe olduğunu ancak hala ders çıkarılmadığını vurgulamıştır. Cumhurbaşkanı birde nefret söyleminde, Müslümanların İslamofobi yüzünden mağdur olduğunu ve Müslümanların buna katlanmak zorunda kaldıklarını bildirmiştir. Batı Avrupa'nın ve diğer ülkelerin her konuda insan haklarını savunduklarını ancak bu konuda hiçbir zaman dürüst ve samimi olmadıklarını söylemiştir (<https://www.gocvakfi.org/>).

2.6.2. İslamofobi'nin Çözümlemesi İçin Yapılması Gerekenler

İslamofobinin çözümü için ilk olarak bu durumun insan haklarına aykırı olduğu bilinmelidir. Bireyler istedikleri dini, sosyal yaşamı, düşünce, davranış seçiminde özgürdürler. Bunu için ilk önce tüm ülkelerin ve ülke yöneticilerinin insan hakları evrensel beyannamesine uyararak insanların hukuki ve sosyal alanda haklarını korumalıdır. Toplumsal yaşam kurallarında herkes herkese saygı duymak zorundadır. İnsan haklarının uygulanması için ülkelerde hukuk sisteminin tam anlamıyla uygulanması, devlet başkanlarının da bu sisteme uyararak ülke içerisinde İslamofobi alanda yaptırımlarda bulunması gerekmektedir.

Antisemitizm Yahudi karşıtı veya düşmanlığı anlamına gelmektedir. İslamofobinin aynısı olan antisemitizm, şu anda Müslümanlara yapılan saldırılar geçmişte Batı Avrupa tarafından Yahudilere yapılmıştır. Günümüzde ise Batı Avrupa antisemitizmi bir insanlık suçu olarak karşılamaktadır ve bu tür bir olayda hemen cezai uygulama yapmaktadır. Bu anlamda İslamofobi de Yahudi düşmanlığı gibi İslam düşmanlığı da suç sayılmalı ve cezai yaptırımlar uygulanmalıdır (<https://dogruhaber.com.tr/>).

İslamofobinin en fazla görüldüğü Batılı ülkeler ve diğer ülkelerde dahil olmak üzere, göçmenlere ve azınlıklara katılım ve sosyal bütünleşme politikaları uygulanması gerekmektedir. Sosyal bütünleşmeye yönelik politikalar uygulanırken teşvik tedbirleri alınmalıdır. Bu politikalar hazırlanma aşamasında İslamofobiyi yok edecek şekilde, göçmen ve azınlıklara danışılarak çalışmaların yapılması gerekmektedir. Eğitim ve iş hayatında Müslümanların dini gerekleri, sosyal ve kültürel yaşamları, özellikle kıyafet özgürlüğü sağlanmalıdır (<https://fra.europa.eu/>).

Müslümanlara yapılan ötekileştirme, ayrımcılık, terör, İslam düşmanlığı bir ırkçılık olarak tanımlanmalıdır. Batı Avrupa'nın insan hakları ihlaline yol açan bu ırkçılık biçimine siyaseten ve hukuken ele alması gerekmektedir. İslamofobinin ilk olarak siyasi ve yasal bir gerçek olarak ülkelere kabul edilmesi gerekmektedir. AB'ye üye ülkeler ve Avrupa parlamentosu İslamofobinin düzenlenmesi için destek vermeleri ve bu konu ile ilgili konferans düzenlemeleri gerekmektedir. Avrupa ülkelerinde özellikle emniyet güçleri tarafınca ayrı bir alanda nefret eylemlerinin suç olarak incelenmesi ve kayıt altına alınarak, İslamofobinin büyük bir insanlık suçu olarak ele alınması ve İslamofobiye karşı mücadele stratejilerin geliştirilmesi olayın önemini ortaya koyacaktır (<https://www.setav.org/>).

İslamofobinin yayılmasında en önemli araçlardan biri olan medya, bu kez de İslamofobinin yok olması için çalışmalar yapmalıdır. Medya aracılığı ile İslamofobinin aleyhine değil lehine programlar ve yayınlar yapılarak Müslümanlara ve İslam'a atfedilen bu durumu ortadan kaldırmaya çalışılmalıdır. İslamofobinin yok olması için iletişim kurulmalı ve kitle iletişim araçları kullanılmalıdır. İnsanlarla iletişim kurularak aslında Müslümanların gerçekte düşünüldüğü gibi ya da zihinlere yerleştirilmiş İslamofobi imajının gerçek olmadığını gösterilmesi gerekmedir. Sosyal medyada veya dergi, kitap ve gazete gibi kitle iletişim araçları ile insanlara

ulaşılmalıdır. Televizyon, sinema, kongre, konferans ve tiyatro gibi araçlarla insanlara ulaşılmalı ve İslamofobinin gerçek yüzü gösterilmelidir.

Bir başka çözüm ise Müslüman ülkeler arasında dayanışma ve birlik sağlanmalıdır. Bunun için D-8 hareketi projesi oluşturulmuştur. Bu projede üstte bahsettiğimiz konulara değinilmiştir. Nasıl ki AB (Avrupa Birliği) yani Hristiyan birliği kurulmuş ise Müslüman birliği de kurulmalı ve Müslüman halkı korunmalıdır (Akgönenç, 2011:23-24).

Kültürel etkileşimde insanlar üzerinde olumlu etkisi oldukça yüksektir. İslam dini ve kültürleri anlatılarak gerçekte nasıl bir din ve kültüre sahip olduğunu herkese gösterilmelidir. Bunun için özel eğitimler verilmelidir.

Bir diğer İslamofobinin çözülmesine yardımcı olacak yol İslam'ın tam anlamıyla Müslümanlar tarafından öğrenilmesi ve de yaşanmasına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan emir ve nehiylere uygun sünnet ve hadis çerçevesinde gerçek manada birer mümin ve mümine olmak, gerçek İslam'ın tanıtılması İslamofobinin ortadan kaldırılmasında büyük bir etken olacaktır (<https://www.bolgegundem.com>).

Sonuç olarak İslamofobinin günümüzde büyük bir sorun olduğu ve bunun için farkındalık çalışmaları yapılması gerekmektedir. İslamofobinin bir insanlık suçu olduğu tüm dünyaya gösterilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda Müslümanları terörist olarak gösteren medya ve kitle iletişim araçlarının engellenmesi tam tersi bu araçlarla insanlara İslamofobinin büyük bir suç olduğu gösterilmelidir. İslamofobi üzerine proje ve çalışmalar yapılmalıdır. Yasal olarak ülkeler hukuki ve siyasal anlamda destek vermelidirler. Yasal anlamda cezai yaptırımlara gidilmelidir.

İslamofobiye dikkat çekmek için halk tarafından günümüzde bazı çalışmalar yapılmaya başlanmış ve de gerçekleştirilmiştir. Bunlar;

- Batı Avrupa ülkelerinde İslam'a ve Müslümanlara yönelik düşünce ve önyargıları kırmaya yönelik "Buyrun ben Müslümanım" sloganıyla Hollanda'da 35 farklı alanda İslamiyet hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle merkez ve büyük yerlerde 150 gönüllü ile 32 bin gül ve İslam hakkında bilgi veren broşürler dağıtılmıştır (yeniasya.com.tr).

- Almanya, Hollanda ve Avrupa'nın değişik 25 merkez noktada İslamofobi ve ayrımcılığa yönelik dikkat amaçlı sokaklarda etkinlikler düzenlenerek stantlar açılmıştır. Almanya'da Müslüman kadınların sosyal hayat içerisinde uğradıkları İslamofobik olaylara dikkat çekmek amacıyla 23 şehirde sokak etkinlikleri düzenlenmiştir. İslam Toplumu Milli Görüş Kadınlar Teşkilatı ve Kadınlar Gençlik Teşkilatı tarafından yapılan bu etkinlik Batıda yaşayan Müslüman kadınların özellikle kıyafetlerinden peçe, afgan, çarşaf, ferace veya en basitinden başörtüsünden dahi büyük sıkıntı ve zorluk çektiklerini dile getirmişlerdir (<https://www.aa.com.tr/>).
- Yine Hollanda'nın Amsterdam şehrinde ırkçılık üzerine söylem ve gösteriler düzenlenmiştir. Düzenlenen gösteride “İslamofobiyi durdur”, “İrkçılığı durdur”, “Herkes eşittir”, “İnsan ol, saygılı ol”, “Mültecilere kapı açık, kapitalizme değil” söylemleri ile pankartlar açılmıştır (<https://www.yeniasya.com.tr/>).

3. BÖLÜM

TURİZM VE İSLAMOFOBİ

Araştırmanın bu bölümünde turizm ve İslamofobi arasındaki iletişim ve etkileşimleri incelenmiştir. Oluşan bu etkileşim ile birbirleri üzerindeki olumlu ve olumsuz olaylar tespit edilmiştir.

3.1. Turizm ve İslamofobi İlişkisi

Turizm ilk seyahat unsuru olarak gerçekleşmiş ve zamanla değişime uğrayarak bugünkü şeklini almıştır. Soğuk savaş sonrasında turizm sektörü gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından tercih edilmiştir. Sanayi devriminden sonra küresel alanda teknoloji çağına geçilmiş ve turizmde büyük değişim ve gelişimler görülmüştür. Turizm kendi içerisinde ayrılmış ve çeşitlendirilmiştir. Günümüzde ise turizm kişiler tarafından daha çok bir kaçış, macera, bilgi edinme, sıradışı etkinlikler gibi sebeplerle seyahat eder olmuşlardır. Turizm hizmetler sektörü olarak bünyesinde birçok sektör barındırmaktadır. Bünyesinde barındırdığı bu sektörlerle mal ve hizmetleri üreterek turiste sunmaktadır.

Kişiler turizm faaliyetlerine katılmadan önce destinasyon bölgesi hakkında bir ön araştırma yapmaktadırlar. Bu araştırma, gidilecek olan bölge veya ülkenin ekonomisi, tarihi, kültürü, demografik özellikleri, coğrafyası, iklim şartları, alt yapısı, gelişmişlik düzeyi, dil, din, ve ırkı da dahil bütün özellikleri içermektedir. Öyle ki ülke sınır komşularına kadar araştırılmaktadır. Turist, bir ülkeyi seçmesi için o ülkenin sadece turizm faktörünü değil bir bütün olarak değerlendirmektedir.

İslomofobi, İslam düşmanlığı, korku, nefret, ayrımcılık, ırkçılık, ötekileştirme gibi anlamlara gelmektedir. İslamofobi aslında fobi kökünden türemiştir. Fransızca kökenden gelen fobi kelimesi daha çok korku anlamında kullanılsa da kişinin belli bir obje veya karşılaştığı durumlara duyduğu veya kapıldığı kaygı, baskı ve olağan dışı hastalık derecesi olarak tanımlanmaktadır.

İslamofobi 11 Eylül saldırıları ile günümüz şeklini almış, İslamofobik olgu ve olaylar artarak devam etmektedir. Müslümanlara yapılan bu söylem kendi içerisinde bir kavram daha oluşturularak İslam'a ve Müslüman dünyasına terörist gözüyle bakılmaktadır. Yapılan terör saldırıları sonucunda Müslümanlar suçlanmaktadır. Nefret ve suç eylemleri terör olayını oluşturmaktadır. Bu nefret ve

suç eylemleri bilinçli olarak Müslümanlara yönelik yapılırsa da İslamofobi adı altında Müslümanlar suçlu hale getirilmektedir.

Müslümanların bulunduğu bugünkü durum sebebiyle turizm endüstrisi büyük zarar görmektedir. Müslüman ülkeler terörist olarak adlandırılmakta ve güvensiz bölge ilan edilmektedir. Kişilerin zihinlerinde oluşturulan bu imaj sonucunda Müslüman ülkelere seyahat ciddi boyutlarda azalmakta, durma noktasına gelmektedir.

Türkiye’de 2015-2016 yılları arasında başkent Ankara ve metropol şehri İstanbul’da arka arkaya yapılan terör saldırıları sonucunda turizm durmuş, turizm işletmeleri ise zarar etmişlerdir. Turizm risk unsuru yüksek bir sektördür. Terör ise bu risk unsurlarının başında gelmektedir. Terörizmin bulunduğu yerde turizm yok olmaya mahkumdur. Bu bağlamda, İslamofobi turizmi olumsuz yönde etkilemektedir.

Turizm ise, İslamofobi üzerinde bir panzehir yaratarak İslamofobiyi durdurma hatta yok etme gücüne sahip bir hizmetler sektörüdür. İkili ilişkilerin kurulması, düşüncelerin değişmesi, yüz yüze iletişim ve etkileşim ortamı oluşturması turizmin İslamofobi üzerindeki olumlu etkilerini göstermektedir. Turizm sektöründe dağıtım sistemleri tersine işlediğinden kişiler turizm hizmetlerinden yararlanabilmek için turizm bölgesine gitmek zorundadırlar. Turizm bölgesinde buldukları süre içerisinde o bölge hakkında az veya çok fikir ve bilgi sahibi olmaktadır. Turizm İslamofobiyi engelleyecek kilit noktayı oluşturmaktadır.

Sonuç olarak gerçekleşen İslamofobik olaylar turizmi derinden etkilemekte ve büyük hasarlara sebep olmaktadır. İslamofobi turizm ile etkileşimi doğrultusunda olumlu olarak etkilense de, turizm ve İslamofobi etkileşimi sonucunda turizm olumsuz yönde etkilenmektedir.

3.1.1. Turizmin İslamofobi Üzerindeki Etkisi

Turizm hizmetler sektörüdür. Turizm sektörü kişilere sunmuş olduğu hizmetleri sağlamak için bünyesinde de birçok farklı sektörü barındırmaktadır. Turizmde arz talep ilişkisi vardır. Yani arz bir ülkenin turizm amaçlı turizm işletmeleri aracılığıyla turistlere sunduğu mal ve hizmetler bütünüdür. Turizm talebi ise, turistik mal ve hizmetleri sunan bölge veya ülkeye, diğer ülke veya bölgelerden

kişilerin akımını seyahatini ifade etmektedir. Turizmde dağıtım sistemleri tersine işlediğinden kişiler, turizm işletmeleri tarafından üretilmiş olan mal ve hizmetlerin bulunduğu yere gitmek zorundadır. Bu da turizmin olduğu ülke veya bölgeyi destinasyon merkezi haline getirmektedir. Kişiler turizm amaçlı gittikleri ülkelerin kültüründen, tarihinden, sosyal yaşamından, gelenek ve göreneklerden, eğitim düzeyinden, dilinden ve dininden etkilenmektedirler. Buldukları ülkenin yerel halkı ile de sürekli bir etkileşim halindedirler.

Alışveriş yaparken, tarihi veya kültürel alanları gezerken, seyahat esnasında veya buldukları otel işletmelerindeki personel ile sürekli iletişim halindedirler. Bu nedenle bireylerde o bölge veya ülke halkına karşı bir düşünce ve sevgi oluşmaktadır. Tam bu esnada turizm İslamofobiye karşı bir panzehir görevi görmektedir. Turizm bir barış, bir panzehir veya kişiler arası bir iletişim aracıdır denilebilir.

Turizm sektörürel yapısı dolayısıyla insanların bir araya gelmelerini sağlayarak yerel halk ile turistlerin iletişim ve etkileşim içerisine girmelerini sağlamaktadır. Turistler yapmış oldukları turistik faaliyetler esnasında yerli halk ile girdikleri iletişimde hem etkileyen hem de etkilenen taraf olmaktadırlar. Gerçekleşen bu olay sosyal ilişkiyi oluşturmaktadır. İki kişi veya daha fazla kişi ve kişiler arasında gerçekleşen pozitif, negatif ve yüzeysel oluşan şekiller sosyal ilişkiyi oluşturmaktadır. Sosyal ilişki kişilerin edinmiş oldukları farklı tecrübelerle ve farklı durumlarda gerçekleşebilmektedir. Sosyal ilişkiye en güzel örnek; ebeveyn çocuk ilişkisi, patron işçi ilişkisi, öğretmen öğrenci ilişkisi, turist-yerel halk ve turist-turizm işletmelerinde çalışan personel ilişkisi sosyal ilişkiye verilebilecek en güzel örnektir. Turist ve bölge halkı arasındaki ilişki değişik zaman ve mekanlarda gerçekleşebilmektedir (Tayfun, 2002:2).

Turizm olgusu kültürel etkileşimi sağlayarak, farklı kültürlerin özelliklerini bireylere tanıtmaya imkanı vermektedir. Medya ve kitle iletişim araçları veya günümüzde daha çok kullanılan internet aracılığı ile bireyler farklı kültürlere ait reklam ve tanıtımları görerek o ülke veya bölgeye gitme isteği uyanmaktadır. Bu sayede turizm birbirinden farklı yerlerde yaşayan insanlara farklı kültürleri bireylere tanıtmaya olanağı vermektedir. Bu bağlamda da yerel halka kültürlerinin tanıtmaya fırsatını sunmaktadır. Turizm aslında dünya çapında en çok tercih edilen hizmetler

sektörünün yanı sıra bireysel iletişim ve etkileşime imkan sağlayan sosyal bir fenomen olarak tanımlanmaktadır. Farklı kültürlerin etkileşim ve iletişim sonrasında değerlendirme yapıldığında ortaya memnuniyet olgusu çıkmaktadır (Dönmez ve Çakıcı, 2013:38-39). Oluşan bu memnuniyet ise bireylerin karşısındaki kişi, grup veya topluluğa karşı zihninde oluşturduğu ve geliştirdiği düşünce ve davranışların yanlış olduğu kanısına varmasını sağlamaktadır. Turizmin, insanların düşüncelerini değiştirmede büyük bir etkidir. Yapılan turizm hareketinin sonucunda o ülke veya bölgeye gelen bireylerde tutum ve davranışlarında ciddi derecede değişim görülmektedir. Aynı şekilde İslam ve Müslümanlara karşı sergilenen tutum ve davranışlarda kültürel etkileşim sonrasında büyük bir değişim olduğu gözlemlenmiştir.

Scott ve Jafari, 2010 yılında yayınladıkları Müslüman Dünyasına Turizm adlı yazmış oldukları kitabın bir paragrafında Turizmin etkilerinden bahsederken, Müslümanların kutsal ibadet yeri olan Mekke’de bulunan asıl ismi Mescid-i Haram olan Kabe’nin turizme açılması gerektiğini söylemişlerdir (Scott ve Jafari, 2012:512). Mekke’de belli bir sınır ile ayrılmış olan Müslimler ve Gayrimüslimler olarak iki farklı toprak parçasına ayrılmıştır ve de Müslüman olmayanlar asla ayrılan bu yere girememektedirler. Girmeleri kesinlikle yasaktır. Yazarlar bu konudan dem vurarak, Müslümanlar için kutsal ibadet yeri olan Kabe’nin turizme açılmasını ve bu bağlamda diğer dinlere mensup kişilerin oraya yapacakları turistik seyahat ile İslamofobinin önüne geçilebileceğini düşünmüştür. Ancak Kabe Allah Resülü Hz. Muhammed (s.a.v) ve ashabı ile birlikte Feth edildikten sonra gayrimüslimlerin oraya girmesi yasaklanmıştır. Bunun nedeni ise açıkça bellidir. Müslüman olmayanlar her zaman Müslümanların ibadet yerlerine saldırıda bulunmuşlar ve de bu alanlara ciddi zarar vermişlerdir. Bunun en güzel örneği ise, Yahudilerin Kudüs’te bulunan Beytül Makdis yani Mescid-i Aksa’ya yapmış oldukları saldırılarla yakıp yıkmış olmalarıdır. Bu sebeple hem Hz. Muhammed’in (s.a.v) ashabı ile birlikte yapmış olduğu Mescid-i Nebevi hem de Mescid-i Haram Müslümanlar tarafından korunmaktadır.

İslam dini hoşgörü dinidir. Hz. Mevlana’nın “Ne olursan ol yine gel, ister kafir, ister mecusi, ister puta tapan ol yine gel” sözleri ile İslam’ın bir deniz, bir derya olduğunu din, dil, ırk gözetmeksizin herkese açık olduğunu, İslam kelimesinin dahi anlamı barış olduğunu ve İslam’ın bir hoşgörü dini olduğunu görmekte ve de

bilmekteyiz. Yine Mevlana Hazretleri; “Ben yaşadıkça Kur’an-ın bendesiyim, Ben Hz Muhammed’in ayağının tozuyum, biri benden bundan başkasını naklederse, ondan da bizarım, o sözden de bizarım, şikayetçiyim..,” sözleri ile İslam dinine mensup olduğunu, Allah’ın Resulüne uyduğunu, Hz. Mevlana’ya atfedilen çirkin söz ve davranışların berisinde olduğunu, O’na bu şekilde davranan veya düşünen kimseler hakkında şikayetçi olacağını vurgulamıştır. Tam da bu noktada Hz. Mevlana İslam dinin güzelliklerinden, doğruluğundan, hoşgörülüğünden, samimiyetinden bahsetmektedir. Böyle bir dine atfedilen çirkin söz ve davranışlara karşı “ne olursan ol yine gel” diyen o yüce zat dahi tepkisini göstermiştir.

Hz. Mevlana dünyaca bilinen bir Alim ve din bilginidir. Allah ve Resulünün aşkı ile yanıp tutuşan bu zat 17 Aralık 1273 yılında vefat etmiştir. Vefatında dahi Allah’a kavuşmayı arzulayan bu Alim, “öldüğüm gün benim Şeb-i Arus” yani düğün gecesi anlamına gelen bu kelime ile “Hakka Vuslat, Yaratana Kavuşma” anlamlarında kullanmıştır. Her yıl 7-17 Aralık tarihleri arasında kutlanan bu törene dünyadan binlerce kişi bu etkinliğe katılmak için Türkiye’ye seyahat etmektedirler. Sadece bu etkinlikte bile Müslüman olmayan birçok kişi gerçekte Müslümanların nasıl bir kişi ve dini anlamda nasıl bir yaşam tarzına sahip olduklarını yakından görmeleri sonucunda, İslam’a ve Müslümanlara karşı geliştirdikleri, düşünce, tutum ve davranışlarının yanlış olduğunu görmektedirler.

Turizm hareketleri sonucunda, turizm faaliyetlerine katılan kişilerin turizm olgusunu gerçekleştirmeden önceki düşünce, tutum ve davranışlarının, turizm olgusunu gerçekleştirdikten sonraki düşünce, tutum ve davranışlarının değişime uğradığı tespit edilmiştir. Değişen tutum, düşünce ve davranışın olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda turizm İslamofobinin durdurulması ve yok edilmesinde panzehir görevi görmektedir. Turizm sektörü ile Müslüman toplumu ve İslam dinine olan düşüncelerin değiştirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

3.1.2. İslamofobi’nin Turizm Üzerindeki Etkisi

İnsanların birbirlerine yapmış oldukları ötekileştirme, din, dil, ırk ayrımcılıkları insanoğlunun var oluşu ile birlikte başlamıştır. İslamofobinin varlığı İslamiyet’in tebliğ edilişi ve yayılması ile birlikte başlamıştır. En büyük patlama soğuk savaş sonrası ve 11 Eylül saldırıları ile yaşanmıştır. İslamofobi anlam olarak kavram karmaşası yaşasa da, İslam düşmanlığı, ötekileştirme, korku, ırkçılık, terörist,

ayrımcılık anlamlarına gelerek Müslümanlara yönelik gerçekte olmayan ağır ithamlar anlamına gelmektedir. Müslümanlara bu şekilde davranılması Batılı devletlerin ortaya çıkardığı İslamofobi adı altında geliştirdikleri, kendi menfaatleri doğrultusunda oluşturdukları proje ve çalışmalar nedeniyledir. İslamofobinin altında çok farklı nedenler yatmaktadır. Asıl amaç Batılı ülkelerin yapacakları sömürü, dünyaya ekonomik ve hukuki anlamda hükmetme emelleri ile Müslümanları kurban seçmelerinden dolayıdır.

Turizm ise İslamofobinin tersine insanları bir araya getiren, iletişim kurularak kültür, dil, din, tarih alanlarında iki tarafı da etkileşim içerisine alan bir hizmetler sektörüdür. Turizmin İslamofobi üzerine olumlu etkisi varken, İslamofobinin turizm üzerine tamamen olumsuz etkisi vardır.

Hizmetler sektörü içinde yer alan turizm sektörü soyut özellik taşımaktadır. Turizm sektöründe risk faktörü oldukça yükseltir. Turizm sektörünün genel özellikleri arasında yer alan bu risk faktörleri beşeri ve doğal risk faktörü olarak iki grupta toplanmıştır. Doğal risk faktörleri; sel, heyelen, fırtına, hortum, deprem, çığ çığ gibi tabiata olaylarını kapsamaktadır. Beşeri risk faktörleri ise, iç ve dış savaşlar, terör, güvenlik ve sağlık sorunu, ekonomi, siyasi, hukuki gibi insan gücüyle gerçekleştirilen unsurlardır. Turizmde ise risk unsurları turizm faaliyetlerine katılan kişilerin hizmeti satın alma ve hizmeti kullanım sırasında, destinasyon bölgesinde algıladığı ve deneyimlediği bir olgudur (Çetinsöz ve Ege, 2012:161).

Beşeri risk unsurları içerisinde buluna terör olayları yüksek risk unsurları içindedir. Terör turizm sektörüne büyük zararlar vermektedir. Turizmi etkileyen İslamofobik terör olayları sadece ülke içinde değil aynı zamanda bir ülkenin sınır komşularının içinde buldukları durumlarında ziyaret edilecek bölgeyi büyük oranda etkilemektedir. Türkiye'yi örnek verir isek, Türkiye'nin sınır komşularından Suriye'nin 2000'li yıllarda girmiş olduğu savaş Türkiye'nin turizmini olumsuz etkilediği görülmüştür.

Alternatif turizm çeşitleri içinde yer alan inanç turizmi, kişilerin kendi inançlarına, dinlerine ait kutsal kitap, kutsal mekan, peygamberler, din büyükleri, alim, azizler gibi inançları doğrultusunda yer alan her şey o dine ait unsurları oluşturmaktadır. Kişiler sadece kendi inandıkları dinin gereklilikleri için değil, farklı dinlere ait yerleri de gezip görmek istemektedirler. Örneğin; Mekke'de Mescid-i

Haram, Medine’de, Kudüs’te Mescid-i Aksa, Hindistan’da Puskar, Çin’de Lhasa, Japonya’da Ise Jingu, İtalya’da Vatikan, Haifa’da Haifa, Yunanistan’da Olimpos Dağı inanç turizmi açısından dünyada en önemli kutsal mekanlardır. İnsanlar buralara sadece inanç turizmi kapsamında değil aynı zamanda kültür ve tarih turizmi kapsamında da seyahat etmektedirler. Sadece kutsal mekanlar ziyaret edilmemekte, o dine ait din adamları, din büyükleri veya azizlerin kendileri, türbe ve kabirleri de ziyaret edilmektedir. Bu bağlamda Müslümanlara ait birçok kutsal mekan bulunmasına rağmen İslamofobik olaylar nedeniyle bu yerlere ziyaret az olmaktadır.

Yapılan İslamofobik olaylar ile Müslüman ülkelerin diğer dinlere mensup kişiler tarafından tercih etme oranı oldukça düşmektedir. Müslümanları bir terörist gibi gösteren Batılı ülkeler ve medya yüzünden hem Müslümanların sosyal yaşantısı zorlaşmakta hem de ülkeye her anlamda zorluklar çıkartılmaktadır.

Zihinlere yerleştirilmiş olan Müslüman eşittir terörist düşüncesi ve yine İslam’a atfedilen çirkin söz ve davranışlar sebebiyle Müslüman ülkelere seyahatler azalmaktadır. Bu da o ülke gelirlerine ve ülke imajına büyük zararlar vermektedir. İslamofobi yüzünden ülke sadece turizm sektöründe değil yurt dışı bağlantılı diğer sektörlerde gerileme yaşamaktadır.

II. Dünya savaşından sonra savaş nedeniyle ülkelerin ekonomisi çok kötü durumda olması, ekonomiyi düzeltme amaçlı sanayi sektöründen sonra en çok kabul görmüş sektör turizm sektörü olmuştur. Birçok ülkenin geçim kaynağı olan turizm sektörü İslamofobi nedeniyle Müslüman ülkelerde durma noktasına gelmiştir. Ödemeler dengesi üzerine etkisi de asla göz ardı edilmemelidir. Ülkelerin II. Dünya Savaşından sonra Dünya Merkez Bankasından almış oldukları borçları ödemedeki ciddi boyutlarda yardımcı olan bir sektör turizm sektörüdür. Aynı zamanda Gayri Safi Milli Hasılaya ve Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya da büyük etkisi vardır. Hem ülkeye hem de ülke vatandaşlarına getirisi oldukça yüksek bir sektördür. Ancak ne yazık ki risk unsuru taşıması sebebi ile az gelişmiş ve gelişmekte olan Müslüman Ülkelerin İslamofobik olaylara maruz kalmaları sonucunda turizm sektörü büyük zarar görmektedir.

Sonuç olarak İslamofobinin turizm üzerinde hiçbir olumlu etkisi yoktur. Tam tersine turizmi durdurma hatta ve hatta yok etme derecesine getirmektedir.

Turizmin İslamofobi üzerine etkisi tamamen olumlu iken, İslamofobinin turizm üzerine etkisi de tamamen olumsuzdur.

3.1.3. İslamofobi'nin Dünya Turizmi Üzerine Etkisi

Turizm sektörü, ülkeye sağladığı gelir getirici etkisi ile istihdam yaratıcı etkisi göz önüne alınarak, günümüzde birçok ülkenin kalkınmak amaçlı kullandığı en önemli sektörlerden biri haline gelmiştir. Kişilerin tatmin seviyelerinin oldukça yükselmesi nedeniyle, turizm sektörü hiçbir zaman cazibesini yitirmeyecek bir hizmetler sektörü haline gelmiştir. İstihdam sağlaması ve de yüksek düzeyde katma değer sağlaması turizmin vazgeçilmezliğini artırmaktadır. Turizm sektörünün, uluslararası istatistiklerde dünyada her yıl %4 oranında büyüyeceği tespit edilmiştir. Turizm sektörünün vazgeçilmezliği, gün geçtikçe turizme artan talep, gelir getirici etkisi ve istihdam yaratıcı etkisi ile, ülkeler kendi değerlerini de turizm ile insanlara açarak turizm pastasından kendilerine de pay almaya çalışmaktadırlar (Tuna, Kızanlılık ve Küçükergin: 2017:4).

Turizm, gelir getirici ve istihdam yaratıcı etkisinin yanında ödemeler dengesi üzerinde çok büyük etkindir. II. Dünya Savaşından sonra ekonomisi çökmüş olan ülkeler Dünya Merkez Bankasından borç almışlardır. Ve halen daha o borcu ödemektedirler. Turizm döviz girdisi ile hem ülkenin kalkınmasında hem de dış borcun kapatılmasında çok büyük önem arz etmektedir.

Dünyada turizm sektörüne olan rağbet 1950 yılından günümüze kadar artarak devam etmiştir. Tarihi süreçte insanları ticari, din ve daha sonraları sporunda eklenmesi ile seyahat olgusu gerçekleştirilmiştir. 2019 yılı itibariyle turizm sektörü 1950 yıllarındaki hizmet ile şimdiki hizmet birbirinden oldukça farklıdır. O zaman talep arza göre şekil alırken, şimdi arz talebe göre şekillenmiştir.

Türsab'ın dünya turizmi üzerinde yapmış olduğu istatistiklere göre, 1990 yılından 2016 yılına kadar dünyada turizm sektörü sürekli bir artış göstermiştir. 1990 yılında 435 milyon kişi turizm olgusunu gerçekleştirirken, 2016 yılında bu sayı 1,2 milyar kişiye ulaşmıştır. 2016 yılı artış oranı ise %3,9 olarak gerçekleşmiştir (Tuna, Kızanlılık ve Küçükergin: 2017:6).

Turizm bir ülkeye çok farklı anlamlarda getiri sağlamaktadır. Bunlar; turistlerle etkileşim içinde olan halkın davranış, düşünce, giyim, yeme içme, kültürel

etkileşim gibi yabancı turist ile yerli turist arasında büyük bir etkileşim söz konusudur. Sadece yerel halk değil yabancı turist de yerel halktan her şekilde etkilenmektedir. Bu etkileşim ve iletişim sonucunda kişiler birbirleri ile ilgili zihinlerinde olumlu veya olumsuz bir düşünce geliştirmektedirler.

Ülkeler için büyük bir öneme sahip olan turizm sektörü soyut özelliği ve risk unsurları sebebi ile yıllara göre büyük dalgalanmalar göstermektedir. Turizmi en çok etkileyen risk unsuru ise günümüzün büyük problemi olan terörizmdir. Batılı devletlerin Müslümanlara atfettikleri İslam Düşmanlığı ve İslam Korkusu ile Müslümanlar ve Müslüman ülkeleri olumsuz yönde etkilenmektedir.

Dünyada Müslümanlar özellikle 11 Eylül 2001 olayından sonra İslamofobik olaylarla daha fazla karşılaşmaktadırlar. Müslümanların yaşam şartlarını ve yaşam kalitelerini düşüren bu olay, dünya turizmini de derinden etkilemiştir. Dünya Turizm Örgütü raporalarına bakıldığında dünyada en çok turist çeken, en çok turist gelirlerine sahip ilk 10 ülkeye bakıldığında içinde Müslüman olan tek ülke Türkiye'dir. Müslüman ülkelerin dünya turizm sıralamasında yer alamamalarının en büyük nedeni ise İslamofobidir.

Batılı devletlerin, siyasilerin, medya kuruluşlarının yapmış oldukları İslamofobik çalışmalar sebebiyle Müslüman olmayan insanlar, Müslüman ülkelere seyahat etmek istememektedirler. Seyahat etme düşüncesinde olan kişilerinde bu tür İslamofobik olaylar karşısında düşünceleri değişmektedir. İslamofobi sözlü tutum ve davranışları ile sınırlı kalmayarak fiili şekle dönmüştür. İslamofobik olaylar ciddi bir hal alarak gayrimüslimler Müslümanlara saldırmaya başlamışlardır. Amerika, Fransa, Almanya, Hollanda, İsviçre, Amsterdam, Avusturya, İngiltere gibi Avrupa ülkelerinin yanı sıra Ermenistan, İsrail gibi Asya ülkeleri de en çok İslamofobik olayları yapan ülkelerdir. Gerçekleşen bu saldırılar karşısında hala İslam'ı suçlu göstererek gayrimüslimlerin yaptığı saldırıları da Müslümanlar yapmış gibi gösterilmeye çalışılmaktadır.

Müslümanları birer terörist olarak gösteren Batılı devletler yüzünden, turizm risk unsurlarından olan terörizm nedeniyle kişiler Müslüman ülkeleri tercih etmemektedirler. Sonuç olarak Türkiye'de dahil olmak üzere Müslüman ülkelerin turizm sektöründeki ilerleyememesinin hatta zaman zaman gerilemesinin en büyük etken İslamofobidir.

3.1.4. İslamofobi'nin Türkiye Turizmi Üzerindeki Etkisi

Ülkeler II. Dünya Savaşından sonra kendilerini ekonomik anlamda düzeltme çabasına girmişlerdir. Sanayi sektöründen sonra en çok hizmetler sektöründe yer alan turizm sektörü gelişmekte ve az gelişmiş ülkeler tarafından tercih sebebi olmuştur. Turizmin ülkeye katkıları azımsanamayacak kadar büyüktür. 1950 yılından itibaren devletin yapmış olduğu kalkınma planları ile turizmi geliştirme çabalarına girilmiştir. 5'er yıllık yapılan bu kalkınma planları 1980'lere turizmde istenilen beklentilere ulaşamamıştır. 1980 sonrasında kalkınma planlarıyla birlikte turizmde büyük değişimler kaydedilmiştir. Ancak 1995 yılı siyasilerin anlaşamaması üzerine 1997 yılına kadar ülkede bir iç karışıklığı olmuştur. Türkiye'de sol sağ diye ayrılan iki grup düşünceleri nedeniyle ülkede iç karışıklığı olmuştur.

Türkiye'de turizm sektörüne yapılan 5'er yıllık kalkınma planlarının yanı sıra siyasilerin ve halkın arasında ayrılan bu iki grup nedeniyle Türkiye'de İslam dinini yaşamaya çalışan Müslüman halka karşı devlet içindeki diğer kesim çok büyük tepkiler göstermişlerdir. Modern Batılılaşma adı altında dinini tam manasıyla yaşamaya çalışan Müslümanlara ayaklanmalar, fiili ve sözlü saldırılar yapılmıştır. Dinini yaşamaya çalışan Müslümanları "Modern Batılılaşmaya" uygun görmeyen kesim, yobaz, barbar, gerici diye tanımlayarak en büyük ayrımcılığı başlatmış ve de gerçekleştirmişlerdir. Türkiye'de yaşanan bu İslamofobik olayların en uç yaşanan kısmı ise; 1995 yılından sonra başlayan ve 1997 yılına kadar süren karışıklık 28 Şubat sürecini de beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu olayla birlikte Müslüman bir ülkede görülebilecek en acı olay Başörtüsü yasağı getirilmiştir.

Dünya Turizm Örgütü 2018 yılı verilerine göre dünyada en çok turist ağırlayan ülkeler sıralamasında Türkiye 46 milyon turist ile 6. Sırada yer almıştır. Turizm gelirlerinde ise Türkiye 2018 yılında turist sayısını %22 oranla dünyada en çok arttıran ülke olmasına rağmen gelirlerde ilk 10'na girememiştir (<https://www.turizmgunlugu.com/>). Dikkat etmemiz gereken nokta şu ki; Türkiye'den başka bir Müslüman ülke bu sıralamalarda bulunmamaktadır. Doğru telaffuz etmek gerekirse bulunmamaktadır. Müslümanlara karşı geliştirilen bu tutum Müslüman ülkeleri her anlamda zor durumda bırakmaktadır.

Türkiye'ye gelen turist sayılarında 2016 ve 2017 yılında büyük bir düşüş yaşanmıştır. Türkiye'de 17 gazetenin haber kısmında terör saldırılarına şu şekilde yer

verilmiştir. 10 Ekim’de Ankara Tren Garında teröristler tarafından patlatılan bombalı saldırı sonucunda 103 kişinin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanmıştır. 13 Mart 2016 tarihinde ise Türkiye’nin başkenti olan Ankara Güvenpark’ta gerçekleşen diğer bombalı saldırıda yine 34 kişinin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanmıştır (Aksoy ve Nisan, 2017:138). Arka arkaya gerçekleşen bu saldırılar sonucunda Türkiye turizm hareketlerini gerçekleştirecek kişiler için güvenlik ve terör açısından güvensiz bölge olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle 2016 ve 2017 yıllı yabancı ziyaretçi sayısı ve turizm gelirlerinde büyük düşüş yaşanmıştır. TÜİK verilerine göre 2015 yılında gelen yabancı ziyaretçi sayısı 36 milyon iken, 2016 yılında 25 milyona gerilemiştir. 2017 yılında da turizm istenilen beklentiyi karşılamamış 32 milyon ile 2015 yılındaki rakama ulaşamamıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜİK).

Türkiye’de İslamofobinin bu kadar artış göstermesinin ana nedenlerinden Modern adı altında Batılılaşmaya gidilmesi en büyük etkidir. Daha sonrasında ülkenin gerçek İslam dininin gereklerinden uzaklaşması hem ülke içinde he de ülke dışında Türkiye’yi zayıflatmış, savunmasız hale gelmiştir. Siyasi, nedenlerin yanı sıra medyanında İslamofobi de etkisi oldukça fazladır. Medyanın yanı sıra ise diğer önemli etkenlerden biriside yazar ve bilim insanlarının ortaya çıkarmış oldukları yazı, çalışma ve kitap gibi yayın araçları aracılığı ile insanlara İslamofobiyi yazıları ile aktararak benimsetmeleri sonucunda oluşmuştur. Gerçekleşen bu İslamofobik olaylar neticesinde turizm sürekli olarak olumsuz etkilenmiştir. Turizm İslamofobi için bir panzehir görevi görürken, İslamofobi tam tersi turizmi bitirme noktasına gelmektedir. Türkiye’de yaşanan bu İslamofobik olaylar çerçevesinde, turizm sektörüne İslamofobi büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

4. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın dördüncü ve son bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, yöntem analiz ve sonuç kısmına yer verilmiştir. Yapılan araştırmada bulgular kısmında turizm ve İslamofobi ile ilişkili tez, makale, kitap ve bildiri çalışmaları bibliyometrik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

4.1. Araştırmanın Konusu

II. Dünya savaşından sonra özellikle 1950 yılından itibaren ülkeler savaşın etkisinden kurtulmak, bozulan ekonomiyi düzeltmek ve oluşan krizi en hafif düzeyde atlatabilmek amacıyla sanayi sektöründen sonra ülkelere en çok gelir getiren sektör olan turizm sektörü, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere benimsenmiştir. Dünya ülkelerince önem arz eden turizm sektörünün bünyesinde risk unsurlarını barındırması sonucunda, beşeri risk faktörleri içinde yer alan İslamofobinin turizmi ne oranda etkilediği ve turizm ile İslamofobi arasında oluşan iletişim ve etkileşim araştırma konusunu oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Turizm ve İslamofobi alanında yapılmış olan akademik çalışmaların değerlendirilmesi yapılarak, turizm ve İslamofobi etkileşiminin neden sonuç ilişkisi çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu kapsamda Dünya’da ve Türkiye’de turizm ve İslamofobi ilişkiselliğine odaklanan tezler, makaleler, kitaplar değerlendirilecektir.

Bu değerlendirme; turizm ve İslamofobi çalışmalarının hangi dönemde yapıldığını, hangi perspektifle ele alındığını ve hangi bilimsel yöntemlerin kullanıldığını ortaya çıkaracaktır. Özellikle turizm ve İslamofobi meselesinin uluslararası ve ulusal alanlarda ilgi duyulan bir konu olmasına rağmen yine de mevcut literatürü sorgulayan, nitel bir yöntemle araştıran ve tartışan bir çalışmanın bulunmaması bu tartışmanın önemini artırmaktadır. Bu gerekçe, aynı zamanda alana yönelim sağlayacak diğer araştırmacılara da katkı sağlayacaktır.

4.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Yöntemi

Bibliyografik çalışmalar, olayları gerçekçi olarak ortaya koyan alanyazına ilişkin bilim dalıyla ilgili olarak yayınların sınıflandırılması, kayıtları, tanımları ve nitel çözümlemesi ile ilgili bilgi verilmesi ve ilgili bilim dallarına ait yazılı dökümanlar oluşturan bir yöntem olarak ele alınmaktadır. Yapılan bu araştırmaların, verileri bütünleştirerek sistematik çalışmaları kolaylaştırıcı özelliği, yazılı metinleri araştıran, tanımlanmasını sağlayarak ve sınıflandırarak çalışma alanının oluşturulmasını ifade etmektedir. Elde edilen bilgilerin toplanarak koleksiyonların özeti için belirli bir bilgi kesimine ulaşmayı sağlayan bir araç olarak bibliyografik çalışmalar yapılmaktadır. Akademik alanda yapılmış olan çalışmaların bibliyometrik yöntemle (yıl, konu, anahtar sözcükler, metne katkı sağlayan kurum, yazar sayıları, yapılan atıflar vb.) ile incelenerek, bilimsel alanda birçok bulguların elde edildiği belirtilmektedir. Yılmaz'ın 2001 yılında yapmış olduğu çalışmasından bibliyometrik çalışmalarda kullanılan parametreler derlenmiştir. Bu derlemeler; çalışmanın konusu, çalışmanın içeriğinin türü, çalışmanın hazırlandığı üniversite, çalışmanın hazırlandığı yıl, çalışmanın programı, çalışmada danışman unvanı, sayfa sayısı, uygulama alanı, örneklem hacmi, çalışmanın dili olarak belirlenmiştir (Sünnetçioğlu ve diğ., 2017:347).

Bibliyometrik yöntem ile Dergipark Akademik Dergisi ve YÖK TEZ üzerinde yapılan tez ve makale çalışmaları analiz edilmiştir. Türkiye'de turizm ve İslamofobi ile birlikte bir çalışmanın olmaması sonucunda, turizm ve İslamofobi ile ilişkili tez ve makaleler ayrı olarak incelenmiştir.

Ayrıca Dergipark Akademik Dergisi ve YÖK TEZ değil, aynı zamanda uluslararası platformda yapılan tez, makale, dergi, kitap gibi turizm ve islamofobi ile ilgili yapılmış olan bibliyografya çalışmalarından derleme yapılarak tarama yapılmış ve bibliyometrik yöntem ile analiz edilmiştir.

Yapılan araştırmada turizm ve İslamofobiye ilişkin lisansüstü tezler, makale, dergi, kitap ve bildirimlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada Dergipark Akademik Dergisi internet sitesinde "turizm ve İslamofobi" anahtar kelimesi kullanılarak makale taraması yapılmıştır. Söz konusu anahtar kelime ile tarama sonucunda, Türkiye'de 2005 yılından 2019 yılının Mayıs'ın 1'ine kadar turizm ve İslamofobiyle ilişkili toplamda 15 makaleye ulaşılmıştır.

Bir diğer araştırmada, Yüksek ğrenim Kurumu'nun Ulusal Tez Merkezi internet sitesinden "İşlamofobi" anahtar kelime olarak kullanılmış ve tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda 2010 yılından 2019 yılına kadar toplamda 46 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır.

Uluslararası alanda ise turizm ve İşlamofobi konuları birleştirilerek beraber yapılan çalışmalar araştırılmış, kitap, makale ve bildiri çalışmalarından toplamda 6 çalışmanın olduğu tespit edilmiştir.

Toplamda turizm ve İşlamofobi ile ilgili 67 tez, makale, kitap ve bildiri analiz edilmiştir. Bu alışmalar; çalışmanın türü, yılı, anahtar kelimeler, konusu, sayfa sayısı, danışmanın akademik unvanı, örnekleme grubu ve tekniği, veri toplama tekniği değişkenleri kullanılarak analiz edilmiştir.

4.4. Bulgular

Bulgular kısmında yapılan çalışmalar incelenip analiz edilecektir. İşlamofobi ile ilgili yayınlanan tezlerin 41'i yüksek lisans, 5'i ise doktora tezi olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Yayınlanan Tezlerin yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Yüksek Lisans	Doktora	Frekans
2010	2	-	2
2013	1	-	1
2014	5	-	5
2015	2	-	2
2016	5	2	7
2017	1	-	1
2018	8	1	9
2019	17	2	19
Toplam	41	5	46

YK TEZ'de yayınlamış olan İşlamofobi ile ilgili toplamda İşlamofobi ile ilgili yüksek lisans tezi 41 adet, doktora tezi ise 5 adet, toplamda 46 adet tez çalışması incelenmiştir. İşlamofobiyle ilgili en çok yüksek lisans çalışması

yapılmıştır. Tabloya bakıldığında en fazla 2019 yılında 17 adet İslamofobi alanında tez çalışması yapılmıştır. En az çalışma ise, 2014 ve 2017 yıllarında olduğu tespit edilmiştir. İslamofobi ile ilgili çalışmalar 2010 yılında başladığı görülmektedir.

Tablo 9: Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Frekans	Üniversite	Frekans
Bursa Uludağ Üniversitesi	2	Necmettin Erbakan Üni.	2
Eskişehir Osman Gazi Üni.	3	Dokuz Eylül Üniversitesi	2
Ankara Üniversitesi	4	Kocaeli Üniversitesi	1
Trakya Üniversitesi	1	Kırıkkale Üniversitesi	1
Süleyman Demirel Üni.	2	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üni	2
Gazi Üniversitesi	2	Karadeniz Teknik Üni.	1
Selçuk Üniversitesi	1	Bilecik Şeyh Edebali Üni.	2
Hatay Mustafa Kemal Üni.	1	Başkent Üniversitesi	1
Erciyes Üniversitesi	1	Akdeniz Üniversitesi	1
İstanbul Üniversitesi	3	Uşak Üniversitesi	1
Kafkas Üniversitesi	1	Marmara Üniversitesi	1
Bahçeşehir Üniversitesi	4	İnönü Üniversitesi	1
Karabük Üniversitesi	1	Zirve Üniversitesi	1
Fatih Üniversitesi	1	Yalova Üniversitesi	1
Toplam		46	

Tabloda İslamofobi ile ilgili çalışma yapan üniversiteler incelenmiştir. Tezlerin üniversitelere göre dağılımı arasında çok fazla farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 10: Yayınlanan Tezlerde Kullanılan Diğer Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelimeler	Frekans	Anahtar Kelimeler	Frekans
İslamofobi	46	Antisemitizm, Ayrımcılık, Oryantalizm,	3
İrkçılık	10	Fransa, Almanya, Avrupa Ülkeleri,	
11 Eylül Olayı	9	Türkiye, Göç, Önyargı	
Terörizm	9	Hollywood, Avrupa Birliği, Din	2
Yabancı	8	Sosyolojisi, Polonya, Söylem, Ortadoğu,	
Düşmanlığı		Göçmenler	
Kültürel İrkçilik	6	Gayrimüslimler, Amerikan Sineması,	1
Müslümanlar	6	Sinema, Fundemantalizm, Hegemonya,	
Medya	5	Nesnellik, Dini Tutum, Ötekilik,	
İslam	5	Postkolonyalizm, Sosyal Güven, İslam	
Ötekileştirme	4	Karşıtlığı, Toplumsal Farkındalık	

Yayınlanan tezlerde, “İslamofobi” dışında en çok kullanılan anahtar kelime, “İrkçılık” olduğu tespit edilmiştir. Diğer anahtar kelimelerinde kullanım çokluğu birbirine oldukça yakındır. İslamofobiye en yakın olan İslam ve Müslüman kavramlarının biraz daha az kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 11: Yüksek Lisans Tezlerinin Sayfa Sayılarının Dağılımı

Sayfa Aralığı	Frekans
99 Sayfa ve Altı	8
100-150 Sayfa	24
151-200 Sayfa	8
201 ve Üstü	1
Toplam	41

Tabloda yüksek lisans tez çalışmalarının sayfa aralığı verilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgulara göre yüksek lisans tez çalışmalarının genelinin 100-150 sayfa aralığında yazıldığı görülmektedir.

Tablo 12: Doktora Sayfa Sayılarının Dağılımı

Sayfa Aralığı	Frekans
99 Sayfa ve Altı	-
100-150 Sayfa	-
151-200 Sayfa	-
201 ve Üstü	5
Toplam	5

Tabloya göre doktora tez çalışmalarının sayfa sayısı aralığı incelendiğinde, çoğunlukla 201 ve 600 sayfa aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 13: İslamofobiye İlişkin Lisansüstü Tezlerin Akademik Danışmanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı

Akademik Unvan	Prof. Dr.	Doç. Dr.	Yrd. Doç. Dr.	Dr. Öğr. Üyesi	Frekans
Yüksek Lisans	12	17	6	7	42
Doktora	3	1	-	-	4
Toplam					46

Lisansüstü tezleri yöneten danışmanların tabloda akademik unvanları gösterilmektedir. Yüksek lisans tezlerinde daha çok Doç. Dr. Unvanına sahip akademisyenlerin danışmanlık yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Doktora tezlerinde ise, daha çok Prof. Dr. Unvanına sahip akademisyenlerin danışmanlık yaptıkları tespit edilmiştir.

Tablo 14: Yayınlanan Tezlerin Konularına İlişkin Bulgular

Tezin Konusu	Frekans
Uluslararası İlişkiler	20
Din	13
Sosyoloji	13
Siyasal Bilimler	11
İletişim Bilimleri	4
Gazetecilik	4
Kamu Yönetimi	2
Dil Bilimi	1
Felsefe	1
Sahne ve Görüntü Sanatları	1
Amerikan Kültürü Edebiyatı	1

Tabloya göre, İslamofobi ile ilişkili en çok uluslararası ilişkiler alanında tezlerde en çok incelenen konu olduğu görülmektedir. Din konusu İslamofobi ile daha yakın hatta iç içe olmasına rağmen, tabloda ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Sosyoloji ve Siyasi Bilimlerinde tezlerde konu olarak çalışmalarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 15: Yayınlanan Tezlerde Benimsenen Araştırma Yaklaşımına İlişkin Bulgular

Araştırma Yaklaşımı	Yüksek Lisans	Doktora	Frekans
Nitel Yaklaşım	38	5	43
Nicel Yaklaşım	2	-	2
Karma Yaklaşım	1	-	1

Tabloya göre, 46 tez çalışmasına ait araştırma yaklaşımları incelenmiştir. İslamofobi ile ilişkili yüksek lisans tezlerinin büyük bir kısmı nitel araştırma yöntemine göre analiz edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Doktora tezlerinin ise tamamının nitel araştırma yöntemiyle çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Karma araştırma yönteminin ise çok az kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 16: Yayınlanan Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Makale	Frekans
2005	1	1
2013	1	1
2015	2	2
2016	3	3
2017	5	5
2018	2	2
2019	1	1
Toplam	15	15

Tabloya göre, turizm ve İslamofobiye ilişkin terör, ırkçılık, oryantalizm, güven sorunu gibi konularla yapılan toplam 15 makale çalışmasına ulaşılmıştır. 2005 ve 2019 yılları arasında konu ile ilgili makale çalışmaları yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. En çok çalışmanın 2017 yılında yapıldığı görülmektedir.

Tablo 17: Makalelerin Dergilere Göre Dağılımı

Dergiler	Frekans	Dergiler	Frekans
Ege Sosyal Bilimler Dergisi	1	Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi	1
Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	1	Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi	1
Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi	1	Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	1
Doğu Coğrafya Dergisi	1	Ege Akademik Bakış Dergisi	1
Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	1	Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi	1
İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi	1	Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	1
Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	1	Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	1
İstanbul Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi			1
Toplam			15

Tabloda incelenen makalelerin yayımlandıkları dergilere göre dağılımı verilmiştir. Makalelerin farklı dergilerde yayımlandığı görülmektedir.

Tablo 18: Yayınlanan Makalelerde Kullanılan Diğer Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelimeler	Frekans	Anahtar Kelimeler	Frekans
Terörizm	8	Politik, Safranbolu, Çatışma, OECD,	1
Türkiye	5	Güvenlik Politikası, Modus Operandi,	
Güvenlik Algısı	2	Kriz İletişimi, Kara Turizm, Terör	
Kriz	2	Turizmi, Keder Turizmi, Savaş	
2016	2	Turizmi, 11 Eylül Saldırıları,	
Uluslararası Terörizm	2	Oryantalizm, Sürdürülebilir Turizm, Savaş, Siyasi İstikrarsızlık, Kriz Yönetimi, Yapısal Kırılmalar, Turizm Talebi, Terörist Saldırıları, Oryantalist, AB	

Tabloda, yayınlanmış makalelerde “turizm” anahtar kelimesi dışında kullanılan diğer anahtar kelimeler verilmiştir. Diğer anahtar kelimeler incelendiğinde turizmden sonra en çok terörizm kelimesi kullanıldığı tespit edilmiştir. Terörizmden sonra en çok Türkiye anahtar kelimesinin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 19: Makale Sayfa Sayılarının Dağılımı

Sayfa Aralığı	Frekans
1-5 Sayfa	-
6-10 Sayfa	2
11-15 Sayfa	5
16-20 Sayfa	4
21 ve Üzeri Sayfa	3
Toplam	14

Makalelerin sayfa sayılarının aralığı tabloda verilmektedir. Veriler incelendiğinde elde edilen bulgulara göre en fazla sayfa sayısı aralığı 11-15 arasında olduğu görülmektedir. Diğer sayfa aralıkları ile çok fazla bir farkın olmadığı görülmektedir. Makalelerden birinde engelleme sebebi ile sayfa sayısına ulaşamamıştır.

Tablo 20: Yayınlanan Makalelerin Konularına İlişkin Bulgular

Makale Konuları	Frekans
Sosyal	3
Otelcilik	2
Konaklama	2
Spor ve Turizm	2
İletişim	1
İktisat	1

Tabloya göre, sosyal, otelcilik, konaklama, spor ve turizm, iletişim, iktisat makale çalışmalarında en çok kullanılan konular olduğu belirlenmiştir. Turizm ve İslamofobiye ilişkin yapılan çalışmalarda bu konular üzerine çalışmalar yapıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 21: Makalelere İlişkin Erişim Bulguları

Makale Adı	Gözlem	İndirme	Frekans
Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi	740	1.430	2.170
Politik Çatışmaların ve Terörizmin Turizm Sektörüne Etkileri: 2010-2017 Türkiye Örneği	120	586	706
The Effects Of Terror Attacks on Tourism Sector: An Empirical Analysis in Turkey Example	103	1.174	1.277
Türkiye’de Turizm Güvenliği Sorunu	676	3.222	3.898
Kriz İletişimi ve Turizm: 2016 Yılı Terör Saldırıları	305	798	1.103
Kara Turizm, Terör Turizmi ve Türkiye Potansiyeli	846	3.908	4.754
Krizlerin Turizm Sektörü Etkileri Üzerine Bir Araştırma: 2016 Yılı Türkiye Örneği	217	525	742
The Effects of Terrorist Attacks on Destination Preferences of Domestic and Foreign Tourists: A Spatial Analysis for Turkey’s NUTS-II Regions	91	163	254
Oryantalist İmgelemde Turizm Örneği	139	635	774
Turizm Terörizm ve Siyasi İstikrarsızlık	260	-	260
11 Eylül Saldırıları Üzerinden Uluslararası Terörün Turizme Etkisi: Türkiye Örneği	362	1.690	2.052
Bir Turizm Krizi Olarak Uluslararası Terörizm: Ülke Grupları İtibariyle Panel Veri Analizi	293	549	842
Terör ve Turizm İlişkisinin Karşılaştırmalı Bir Analizi: AB ve MENA Örneği	680	1.778	2.458
İktisadi Krizler, Doğal Afetler, Terör Faaliyetleri Türkiye’ye Gelen Turistler Üzerinde Etkili Mi?	1.463	1.732	3.195
Terör Olaylarının Safranbolu Turizm Faaliyetleri Üzerine Etkileri	99	249	348
Toplam	6.394	18.439	24.833

Tabloya göre, en fazla incelenen ve indirilen makale, kara turizm, terör turizmi ve Türkiye potansiyeli olduğu belirlenmiştir. Yayınlanan, Türkiye’de turizm güvenliği sorunu makale çalışması hemen sonra ikinci en çok incelenen ve indirilen makale olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 22: Yayınlanan Makalelerde Benimsenen Araştırma Yaklaşımına İlişkin Bulgular

Araştırma Yaklaşımı	Makale	Frekans
Nitel Yaklaşım	9	9
Nicel Yaklaşım	6	6
Karma Yaklaşım	-	15

Yayınlanan makalelerde en çok nitel araştırma yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Nicel araştırma yönteminin de en az nitel araştırma yönteminin de makale çalışmalarında kullanıldığı tabloda görülmektedir.

Tablo 23: Uluslararası Alanda Turizm ve İslamofobi Alanında Hazırlanmış Kitap, Makale ve Bildiri Çalışmaları

Yayın Tarihi	Çalışma Türleri			Toplam
	Kitap	Makale	Bildiri	
2010	1	-	-	1
2014	1	1	-	2
2017	-	1	1	2
2018	1	-	-	1
Toplam	3	2	1	6

Tabloya göre, uluslararası alanda turizm ve İslamofobi konusundaki makale, kitap ve bildiri çalışmalarının toplamda sadece 6 adet olduğu görülmektedir. Uluslararası alanda 3 kitap, 2 makale, 1 adet de bildiri yayımlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 24: Uluslararası Alanda Turizm ve İslamofobi İle İlişkili Çalışmaların Araştırma Yaklaşımına Yönelik Bulgular

Yayınlar	Analiz Türleri		Frekans
	Nitel	Nicel	
Kitap	3	-	3
Makale	1	1	2
Bildiri	1	-	1
Toplam	4	1	6

Tabloya göre, turizm ve İslamofobi ile ilişkili nitel araştırma yöntemi en çok kullanılan yöntem olarak belirlenmiştir. Nicel araştırma yöntemi ise, turizm ve İslamofobi ile ilişkili çalışmalarda nicel araştırma yönteminin daha az kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 25: Uluslararası Yayınlanan Turizm ve İslamofobi ile İlişkin Çalışmalarda Kullanılan Diğer Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelimeler	Frekans	Anahtar Kelimeler	Frekans
İslamofobi	3	Turizm Politikası, Göçmen Düşmanlığı, Algı, Çok Kültürlü Drama, Oy Verme Davranışı, Helal Turizm, Cami Turizmi, Müslüman Turizmi, Kültür, Din, Hac, Uygun Gelişimi, Irkçılık, Suç, Ayrımcılık	1
Terörizm	2		

Tabloya göre, “turizm ve İslamofobi” dışında en çok kullanılan anahtar kelime terörizm olmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan inceleme, literatür taraması ve bibliyometrik analiz sonucunda İslamofobinin, Müslüman ülkelerde, Batılı devletlerde Müslümanlara yapılan saldırılar, hak ihlalleri, ırkçılık, din düşmanlığı gibi olgu ve olaylar bugün İslamofobide gelinen noktayı göstermektedir.

İslamofobi, ilk olarak ilahi din olan İslamiyet'in tebliğinden bu yana sürekli bir gayrimüslimlerle olan savaşlar ve istenmeme olayları, ikinci kriz 11 Eylül 2001 İkiz Kule saldırıları ile İslamofobinin bugünkü kimliği oluşmuştur. Sıkça sosyal medya, televizyon, dergi, akademisyenler ve yazarlar tarafından duymakta ve de görmekteyiz.

İslamofobi "İslam korkusu" adı altında Batılı devletler tarafından ortaya atılmış, gerçekte Batılı devletlerin yapmak istedikleri amaçlarının dışında, şaşırtmaca ve yapılanların üzerini kapatmak için seçilmiş kurban niteliğindedir. II. Dünya Savaşından sonra yapılan antlaşmalar sebebiyle, legal olarak yapamadıkları olayları, illegal bir yöntem olarak seçtikleri İslamofobi adı altında yapmaktadırlar.

İslamofobi, Batılı devletler, medya ve yöneticilerin geliştirmiş oldukları davranışlar ve olaylar sebebiyle terör ile bağdaştırılmıştır. Yapılan terör saldırıları ve terör olayları Müslümanlara atfedilerek, Müslüman eşittir terörizm olgusu oluşturulmaya çalışılmış ve de başarılmıştır. Yapılan her terör saldırısı sonucunda gayrimüslimler tarafından Müslümanlara yönelik terör söylemlerinde artış olduğu görülmektedir.

Yapılan bu araştırmada İslamofobinin dünü, bugünü ve geleceği incelenmiştir. İslamofobinin tarihi süreci, Müslümanları ve İslamiyet'i ne oranda etkilediği araştırılmıştır. Aynı zamanda İslamofobinin turizm ile ilişkisi ve etkileşimi bu araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Araştırmada İslamofobinin önlenmesi için gerekli koşullar da araştırılmıştır.

İslamofobinin sürekli olarak bir artış gösterdiği, Müslümanlara yönelik sözlü ve fiili davranışların saldırılara döndüğü, sürekli olarak Müslüman ülkelerle ve Müslümanlarla savaş halinde olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu saldırı ve savaşların altında yatan gerçekler ise; birincisi İslamiyet'in yayılması ve Müslüman nüfusunun hızla artması, ikincisi Batılı devletlerin yaptıkları soykırımları yasal

olarak yapamadıkları için, Müslüman devletlerde iç karışıklık ve iç savaş ortamı oluşturarak o bölge veya ülkede hakimiyetini kurmak istemesi, üçüncü olarak yaptığı bu yasa dışı olayları üzerine atacak bir kurban araması İslamofobinin asıl gerçeklerini oluşturmaktadır. İslamofobinin özellikle Müslüman yöneticiler tarafından ele alınması ve durdurulması gerekmektedir. Bugün Doğu Türkistan'a yapılan işgenceler ve katliamlar İslamofobinin geldiği noktayı göstermektedir.

İslamofobi bir bütün olarak ele alınırsa, Müslümanların yaşamını tehdit eden, hak ve özgürlüklerini elinden alan, psikolojik ve fizyolojik zararlar veren, insanlar arasında ikiliği oluşturan bir tehdit unsurudur. İslamofobinin tam kavram karşılığı olmamakla birlikte "İslam Düşmanlığı, İslam Korkusu" olarak tanımlanarak Müslümanlara atfedilen terör damgası ile Müslümanlara yapılabilecek kötülüklerin yolunu açan bir pesimist düşünce, tutum ve davranışlar bütünüdür.

Turizm; az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelere benimsenen bir hizmetler sektörüdür. Ünelere gelir getirici, istihdam artırıcı, uluslararası rekabet gücü oluşturan, farklı kültürlerin bir araya gelerek birbirlerinden etkilenmesini sağlayan ülkelerin ekonomik büyümesinde pozitif katkıları olan ve ülkelere benimsenmiş bir sektördür.

Turizm; İslamofobinin tam zıddı olarak, farklı kültürden, inançtan, ırktan, dilden, farklı yaşam tarzından birbirinden farklı insanları bir araya getirerek, aralarında iletişim ve etkileşim ortamı oluşturan bir hizmet sektörüdür. Kişiler turizm hareketi sonucunda gidip gördükleri yerle ilgili zihinlerinde oluşturdukları imajları turizm olgusu ile doğru düşünce, bilgi, fikir ve davranışlarla değiştirmektedirler.

Turizm sektörü ise İslamofobik olaylara panzehir görevi uygulayarak, kişilerde İslamofobik duygu, düşünce, tutum ve davranışlarda yüzde yüz bir değişim sağladığı tespit edilmiştir. Turizm hareketleri ile Müslüman ülkelere giderek yerel halk ile iletişime geçen Müslüman olmayan insanların, İslam'a ve Müslümanlara turizm hareketi sonrasında değişim sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Hatta turizm hareketi sonrasında ikamet ettikleri yere geri dönen insanların birçoğunun İslam'ı ve Müslümanları objektif bir gözle araştırdıkları ortaya çıkmıştır.

Yapılan araştırmada Turizmin sektörünün İslamofobik olaylardan tamamen olumsuz yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. İslamofobinin turizme hiçbir

getirisinin olmadığı, aksine turizmden birçok şey götürdüğü sonucu elde edilmiştir. Bu nedenle İslamofobi, turizm sektörünü olumsuz yönde tamamen yok ettiği gibi, turizmde İslamofobiyi olumlu yönde tamamen yok etmekte çıkarımında bulunmaktadır.

İslamofobi her ne kadar günümüzün en büyük sorunlarından olsa da Müslüman ülkelere ve İslam dinine yapılan bu kötü ve davranışların bir türlü önüne geçilememektedir. İslamofobi hakkında birçok dergi, kitap, tez veya medyada yazı ve tepki verilse de hiçbir değişiklik görülmemektedir. İnsanlar ya durumun bilincinde değiller ya da gerçekten duymazdan gelmektedirler. Batılı devletlerin ve diğer Müslüman olmayan ülkelerin yaptıkları ırkçılık, ayrımcılık ve ötekileştirme gibi siyasi oyunların bir an önce Müslüman toplumunun ve devlet yöneticilerinin bu soruna çözüm getirmeleri gerekmektedir.

Gerçek İslam'ın yaşanmaması ve Müslüman olmayanlara yanlış lanse edilmesi sonucunda İslamofobiyi ortaya çıkaran diğer ve en önemli nedenlerin başında gelmektedir. Sonradan Müslüman olan insanlara yapılan araştırmada “Nasıl Müslüman oldunuz?” sorusuna karşılık birden fazla farklı cevaplar alınmış olsa da, hiçbir cevapta, bir Müslüman bir kimseden etkilenerek Müslüman oldum cevabı alınmamıştır. Hatta alınan cevaplar arasında şu üzücü cevap gelmiştir. “Ben bir Müslümana bakarak asla Müslümanlığı seçmezdim.” Bunun sebebi ise insanlar gerçek İslam nedir, Müslümanlık nedir bunu bilmiyorlar ve de maalesef yaşamıyorlar. Sonuç olarak ilk önce kişiler gerçek manada İslam'ın ne olduğunu öğrenmeli ve de İslam'ın emir ve yasaklarına göre kendilerini şekillendirerek gerçek Müslüman olmalıdırlar. İşte o zaman İslamofobiye en büyük panzehir bulunmuş olacaktır.

Günümüzde İslam'ın sadece adı kalmış gerçek manasıyla yaşayan kesim yok denecek kadar azalmıştır. Bunun sebepleri ise ilk olarak İslam dininin tam olarak ne olduğunu, neyi amaç ettiğini, insanlardan neler istediğini ve neler istemediğiyle alakalıdır. II. Halife olan Hz. Ömer şöyle demiştir; “Eğer ki dininizi iyi öğrenmezseniz, yaşadığınızı din zannedersiniz” sözleriyle tam olarak şundan bahsetmektedir. Müslümanlar Farz-ı Ayn yani farz olan ilmi dahi bilmemekte ve öğrenmek için de bir çaba sarf etmemektedirler. Bu durum ise gerçek İslam'ın yozlaşmasına hatta yok olmasına sebep olmaktadır.

Dünya hızla değişiyor, insanlar da hızla İslam'ı öğreniyorlar. 20. yy. savaşlarla geçtiği için tüm dünya kültür, dil, din ve tarih değişimine uğramıştır. Yaşanan değişimlere Müslüman kesimde olumsuz yönde bu değişime dahil olmuştur. Oryentalist düşünce yani Batılılaşma adı altında Müslümanlık da yozlaşmaya uğramıştır. Günümüzde Müslümanlardan birçok kişi, bu Batıya uygun değil diyerek yaşamlarına şekil vermektedirler. Hatta gerçek manada Müslümanlığı yaşamaya çalışan kişiler, yanlış bir şekilde İslam olmayan İslam'ı yaşadığını zanneden kişiler tarafından eleştirilir hatta ve hatta ilginç fiili ve sözlü tepkiler almaktadırlar. İşte bunun asıl sebebi İslam'ı tanımayan görünüşte Müslüman ama gerçekte Müslümanlığın ne olduğunu bilmeyen kişiler yüzünden olmaktadır. Gerçekte İslam ve Müslümanlık asla bu değildir. İslam hoşgörü, sevgi ve barış dinidir. Bu sebeple ilk olarak Müslümanlar gerçek İslam'ı öğrenmeli, yaşamalı ve de dünyaya göstererek İslamofobi'yi en başta ve en büyük panzehir İslam'la engellemelidir.

Devlet yöneticilerinin daha sonra yazarların, akademisyenleri, basın yayım kolunun ve medyanın Müslam toplumunu biliçlendirmesi gerekmektedir. Herşeyden önce İslam'a atfedilen bu çirkin söz ve davranışları asla kabul edilemez bir olgu olarak benimsenmelidir. Özellikle Müslüman ülkelerde televizyon kanallarında yapılan İslamofobik olaylar yayından kaldırılmalı yayım yasağı getirilmelidir. Sosyal medyada da aynı şekilde sitelere engel konulmalıdır. Müslüman ülkelerde islamofobik olay ve davranışlara karşı caydırıcı cezai işlem uygulanmalıdır. İslamofobi ile ilgili kanun madelerinde yasalar belirlenmelidir.

Nasıl ki, Hristiyan birliği olan AB Birliği kurulmuş ise İslamofobinin engellenmesi ve Müslümanların haklarının korunması için Müslüman ülkelere Müslüman Birliği kurulmalıdır. Müslüman olmayan ülkelere yaşayan Müslimlerin haklarını ve yaşamlarını garanti altına almak amacıyla Batılı devletlerinde kendi ülkelerinde kanun ve yasalar çıkarması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Akat Ö., (2000), Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2. Baskı

Akat Ö., (2008), Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 4. Baskı

Akgönenç O., (2011), İslama Fobya İle Mücadele, İslamofobi Kolektif Bir Korkunun Anatomisi, Sempozyum Tebliğleri, 18-19 Kasım 2011, Sivas TSO Konferans Salonu

Akılotu N., (2015), İslamofobi, T.C. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler, Yüksek Lisans Tezi, 2015

Akın A., Akın A., Öztürk H., (2016), Spor Turizminin Gelişimi Ve Etkileri Konusunda Yöneticilerin Bakış Açısının Değerlendirilmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 42, Şubat 2016

Akıncı Z. ve Yüzbaşıoğlu N., (2015), Türkiye, Dünya Turizm Sektörü İçerisinde Bir Belirleyici mi, Yoksa Bir Taşıyıcı mı?, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar 2015 Cilt: 52 Sayı: 609

Aksoy G.P. ve Nisan F., (2017), Türkiye'deki Terör Olayları Çerçevesinde Ankara Patlamaları Üzerine Bir İçerik Analizi Çalışması, TRT Akademi, ISSN 2149-9446 | Cilt 02 | Sayı 03 | Ocak 2017 | Olağanüstü Dönemlerde Yayıncılık

Aktaş M., (2014), Avrupa'da Yükselen İslamofobi Ve Medeniyetler Çatışması Tezi, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi Cilt:13, No:1 (Yıl: 2014), s.31-54

Aktaş M., (2018), AB Ülkelerinde İslamofobi Ve Terörizm, Derleme, 20.01.2018

Alioğlu M., (2009), Hz. Muhammed (s.a.s.), Konevi Yayınları Siyer, Baskı Dizgi Ofset Safer 1430 Şubat 2009

Altındal A., (2011), Batı'nın Ateist Literatüründe İslam Düşmanlığı, İslamofobi Kolektif Bir Korkunun Anatomisi, Sempozyum Tebliğleri, 18-19 Kasım 2011

Apak, A . (2005). Hz. Osman'ın Halifeliği Döneminde Meydana Gelen Siyasî Problemler ve Sebepleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler, Usul İslam Araştırmaları 4, 2015

Araboğa Y., (2018), Bitlis İlinin Turizm Potansiyeli Ve Yerel Halkın Turizm Olgusuna Bakış Açısı, T.C. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Arsezen Otamış P., Yüzbaşıoğlu N., (2015), Medikal Turizm Kümesinin Gelişimi: Antalya Örneği, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi – Cilt:13, Sayı:1 (Ocak 2015)

Arslaner E., Erol G., (2017), Alternatif Turizmin Bazı Türleri Üzerine Bir Değerlendirme, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, DOI: 10.21325/jotags.2017.158

Aslan S., Kayacı M. ve Ünal R.R., (2016), islamofobi ve Batı Dünyasındaki Yansımalar, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (DÜSBED) ISSN: 1308-6219, Nisan 2016 YIL-8 S.16

Asrar A. (2017), Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi Ve Hz.Peygamberin Hayatı, Orjinal İsmi: “Siret-i Server-i Alem”, Mevdudi, Pınar Yayınları, 2017

Ataş N. T., Çavuş A., Zaman N., (2015), Türkiye'nin Kış Turizmi Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı, Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 31, OCAK - 2015, S.345-365 İSTANBUL – ISSN:1303-2429 E-ISSN 2147-7825

Aydın M. , (2002), Dinler Tarihine Giriş, Din Bilimleri Yayınları, S, 11-179

Aydın M., (2016), Dinler Tarihi, İlahiyat Lisans Tanımlama Programı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi, 2016

Azimli M., (2010), Mekke Fethi'nden Tebuk Savaşı'na Bazı Mülahazalar, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, İslam Tarihi AD, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Diyarbakır, 2010

Balcan H., (2015), İslam Tarihi Medine Dönemi, 2015

Budak F., (2000), Türk Turizminin Gelişimi Ekonomiye Katkıları ve Sorunları, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönergesi'nin İktisat Anabilim Dalı İçin Öngördüğü Bilim Uzmanlığı Tezi

Budak F., (2000), Türk Turizminin Gelişimi Ekonomiye Katkıları ve Sorunları, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı İçin Öngördüğü Bilim Uzmanlığı Tezi, Malatya, 2000

Buehler A. F. ve Atalay M., (2014), İslamofobi: Batı'nın "Karanlık Tarafı"nın Bir Yansıması, Tercüme Makaleler, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 55:1 (2014), ss.123-140 DOI: 10.1501/Ilhfak_0000001407

Büyüker İşler D., (2008), Konaklama İşletmelerinde E-İş Sürecinin Adaptasyonunun Teknoloji Kabullenme Modeli ve Planlı Davranış Teorisi Çerçevesinde Değerlendirilmesi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Isparta, 2008

Büyüksalvarcı A., Şapcılar M. C. ve Bayrakçı S., (2016), Kalkınma Planları Kapsamında Turizm Endüstrisinin Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi Sayı: 11, 2016, ss. 186-201

Challage F. , (1960), Dinler Tarihi, Varlık Yayınevi, S, 122-179

Cilalı O., (1995), Günümüz Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1995

Çetinsöz C. B. ve Ege Z., (2012), Turistlerin Demografik Özelliklerine Göre Risk Azaltma Stratejileri: Alanya Örneği, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, Güz: 159 - 172, 2012

Dalgın T. Karadağ L. ve Bingöl Z., (2015), Türkiye'de Turizm Girişimciliğinin Gelişimi Ve Turizmle İlgili Sağlanan Teşvikler, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi / Cilt:4 / Sayı:1 / Haziran 2015

Deniz M., (2017), Kruvaziyer Turizminin Türk Turizm Sektörü Açısından Değerlendirilmesi, Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, Deniz, 2017 (03)

Dönmez B. ve Çakıcı C., (2013), Turist – Turist Etkileşimi: Yerli Turistlerin İngiliz Turistlere Bakış Açılı Üzerine Keşifsel Bir Araştırma, Yıl: 3, Sayı: 1

Emekli G., (2006), Coğrafya, Kültür Ve Turizm: Kültürel Turizm, Ege Coğrafya Dergisi, 15 (2006),51-59, İzmir

Emir G., (2015), Turizm Ekonomisi Ders Notu, Bartın Üniversitesi Yayınları No: 24
Bartın Meslek Yüksekokulu Yayın No: 02

Er T. ve Ataman K., (2008), İslamofobi ve Avrupa’da Birlikte Yaşama Tecrübesi
Üzerine, T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt. 17, Sayı. 2, 2008
s. 747-770

Eralp Z., (1983), Genel Turizm, Ankara Üniversitesi Basın –Yayın Yüksek Okulu
Yayınları:3

Esen M., (2008), İman Kavramı Üzerine, AÜYFD XLIX (2008), sayı I, s. 79-91,
dergiler.ankara.edu.tr

Göksu V. ve Saygılı R., (2011), Amerikan Medyasının İslam Algısı, İslamofobi
Kolektif Bir Korkunun Anatomisi, Sempozyum Tebliğleri, 18-19 Kasım 2011 Sivas,
TSO Konferans Salonu

Gündüz H.,(2016), İslam Tarihi ve Medeniyet, Toki Anadolu Lisesi, 2016

Hamidullah M. ve Aşkar M., (1995), Hicretten SONRA Medine, Hz. Peygamberin
Davranışlarındaki Hoşgörü, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Diyanet İlim
Dergisi, Ocak- Şubat- Mart 1995,Ci Lt: 31, Sayı: 1

Hazar A., (2010), Meslek Yüksek Okulları İçin Genel Turizm, Nobel Yayın Dağıtım,
Ankara, Kasım 2010

Hıdır Ö., (2017), İslamofobi-Irkçılık-“Kültürel Irkçılık” İlişkisi, Derleme,
26.12.2017

Hıdır Ö., (2017), İslamofobi-Irkçılık-“Kültürel Irkçılık” İlişkisi, Derleme,
26.12.2017

Hizmetli S., (1999), Genel Olarak Raşid Halifeler Dönemi Olayları: Sonuçları Ve
Etkileri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,

Kahraman N., (1992), Son Peygamber Hz. Muhammed’in Hayatı, Ebul Hasan En-
Nedvi, Risale Basın-Yayın, Gümüş Basımevi, 1992

Kar S., (2017), Felsefi Açından İslamofobi ve Eleştirisi, , İlahiyat Tetkikleri Dergisi
(ILTED), Erzurum 2017, sayı: 47, ss. 199-222

Karslı N., (2013), İslamofobi'nin Psikolojik Olarak İncelenmesi, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi Cilt 13, Sayı 1, 2013 ss. 75 -100

Kaval M., (2015), Büyük Cihad'ı Anlamaya Dair Bir Değerlendirme, Akademik Bakış Dergisi Sayı: 49 Mayıs – Haziran 2015 Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

Kaya C. ve Akıncı A., (2018), Türkiye'de İslamofobinin Yansımaları, Kültürel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, ISSN: 2147-415X, Bahar 2018, Cilt. 7, Sayı. 13, (82-89)

Kaya C. ve Akıncı A., (2018), Türkiye'de İslamofobinin Yansımaları, Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, Cilt. 7, Sayı. 13, (82-89), Bahar 2018

Kentel F., (2011), 'İslamofobi' Vesilesiyle Türkiye'nin Fobilerine Bakmak, İslamofobi Kolektif Bir Korkunun Anatomisi, Sempozyum Tebliği, 18-19 Kasım 2011

Kepek B., (2016), Avrupa'da İslam Düşmanlığı, Diaspora Araştırmaları Merkezi, 01 Ocak 2016 Raporu

Kessler K. ve Raj R., (2017), Development of Mosque Tourism Framework as a Tool to Reduce Islamophobia, 2017

Korstanje M. E., Raj R. ve Griffin K., (2018), Risk and Safety Challenges Facing Religious Tourism and Events, 2018 S. 1-34

Kozak N., (2012), Genel Turizm Bilgisi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2472 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1443

Kozak N., Kozak A., M., Kozak M., (2014), Genel Turizm, İlkeler- Kavramlar, Detay Yayıncılık, 15. Baskı, Ankara, 2014

Kozak N., Kozak M. A., Kozak M., (2001), Genel Turizm İlkeler-Kavramlar, Detay Yayıncılık

Köseoğlu A., (2019), Hüzün Turizmi Kapsamında Çanakkale Savaşlarının Turizm Ekonomisine Etkisi, T.C. Selçuk Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Maviş F, Ahipaşaoğlu H. S., Kozak N., (2012), Genel Turizm Bilgisi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Önlisans Programı, Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1360, Açıköğretim Fakültesi Yayın No:727

Mencet M.S., (2018), Tarihsel Arka Planıyla Türkiye’de İslamofobi, Muhafazakar Düşünce, Avrupa’da Aşırı Sağ ve İslamofobi, 10 Nisan 2018

Moran A., (1968), Dinler Tarihi, Hürriyet Yayınları, İstanbul Baskısı

Moufakkir O., (2014), Göçün bununla ne alakası var? Göçmen düşmanlığı ve turizme etkileri, Annals of Tourism Research Volume 49, Kasım 2014, S. 108-121

Ngo H., (2017), Simulating the Lived Experience of Racism and Islamophobia: On ‘Embodied Empathy’ and Political Tourism, Journal Australian Feminist Law Journal Volume 43, 2017 - Issue 1 Pages 107-123 | Published online: 06 Jul 2017

Orhan İ., (2007), Genel Turizm, Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler, Turhan Kitapevi, Ankara, 2007

Önen M. O., (2008), Dünya ve Türkiye’de Turizm, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Temmuz 2008 ANKARA

Özbay E., Koç E., Yapıcı A., Türkan A., Baydaş M. ve Hemiş İ., (2014), Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, İmam Hatip Liseleri Ders Kitabı, MEB Devlet Kitapları Beşinci Baskı, 2014

Özdemir P., (1999), Türkiye’de İç Turizm, D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:14, Sayı:2, Yıl:1999, ss:159-168

Öztaş K., (2002), Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri, Nobel Yayın No:405, Ankara, Eylül 2002

Öztürk D., (2013). Hz. Ali Dönemi Siyasi ve Fıkhi Gelişmelerin Mezheplerin Oluşumuna Etkisi. Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 0 (1) , 83-104. DOI: 10.18498/amauidf.21309

Safi İ., (2019), İslamofobinin Tarihsel Kökenleri Ve Nedenleri Üzerine Düşünceler, International Balkan Üniversitesi, Volume 14 Issue 2, 2019, p. 733-744 DOI: 10.7827/TurkishStudies.14815 ISSN: 1308-2140 Skopje/Macedonia-Ankara/Turkey

Samur H., (2017), Avrupa'nın Önyargılarının ve Çelişkilerinin Bir Sonucu Olarak İslamofobi, Yönetim Bilimleri Dergisi/Journal of Administrative Sciences Cilt / Volume: 15, Sayı / N: 29, ss. / pp.: 147-173, 2017

Sarıkcıoğlu E., (2002), Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Genişletilmiş 4. Baskı, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2002

Scott N. ve Jafari J., (2012), Tourism in the Muslim World, Emerald Books, Bridging Tourism Theory and Practice, Volme 2, Publications in review / Annals of Tourism Research 39 (2012) 503–522

Scott N. ve Jafari J., (2014), Muslim world and its tourisms, Annals of Tourism Research, Review Article, 2014 S. 1-19

Sezer M. S., (2010), Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Sotürk M., (2018), AfD Örneğinde Almanya'da Siyasi İrkçilik ve İslamofobi, Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi, 30 Aralık 2018

Stephenson, M. ve Ali, N. (2010), "Bölüm 15 Turizm ve İslamofobi", Scott, N. ve Jafari, J. (Ed.) Müslüman Dünyasında Turizm (Bridging Turizm Teorisi ve Uygulaması, Cilt 2) Emerald Group Publishing Limited, Bingley, ss. 235-251

Sünnetçioğlu A., Yalçınkaya P. ve Mercan S.O., (2017), Turizm Alanında Yazılmış Olan Gastronomiye İlişkin Tezlerin Bibliyometrik Profili, Journal Of Tourism And Gastronomy Studies, 2017

Şafak İ., (2003), Türkiye'Deki Av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 2, Yıl: 2003, ISSN: 1302-7085, Sayfa: 133-148

Şahiner T. , (2012), İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından Karaman, T.C. Karamanoğlu, Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, S, 11-32

Şen Demir Ş., (2014), Beş Yıllık Kalkınma Planlarından Türkiye Turizm Stratejisi 2023'e: Turizmde Tanıtma Çalışmalarına Yönelik İçerik Analizi, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi Yıl/Year: 5, Cilt/Vol:5, Sayı/Issue: 15, Haziran, 2014

Tayfun A., (2002), Turist Yerli Halk Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), ss. 1-12

Toker B., (2007), Türkiye'de Turizm Sektörü Teşviklerinin Değerlendirilmesi, Akdeniz Üniversitesi, Alanya İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Alanya, Yönetim Ve Ekonomi Yıl:2007 Cilt:14 Sayı:2 Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Manisa

Tözün M., Babaoğlu A. B., (2016), Fobiler ve Sağlıklı Yaşam Davranışları: Bir Halk Sağlığı Bakışı, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, Tıp Fakültesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir, Türkiye, 18 Nisan 2016

Tuna M., Kızanlılık M. ve Küçükergin K.G., (2017), Türkiye Türsab ve Tuader, Turizm Sektörü Raporu, 2017 Ocak-Haziran Dönemi

Tunç A., Saç F., (1998), Genel Turizm Gelişimi- Geleceği, Detay Yayınevi, Eylül 1998

Tümer G. ve Küçük ., (1997), Dinler Tarihi, III. Baskı, Ankara, 1997

Whitehead A. N., (2001), Dinin Oluşumu, Alfa Yayınları:926, Dizi No:15, Birinci Basım, Haziran 2001

Yapıcı A., Türker A.S., Özbay E., Akgül M., (2015), Hz. Muhammed'in Hayatı, Ortaöğretim Ders Kitabı 10, MEB, Devlet Kitapları Birinci Baskı, 2015

Yazır E. M. H., (1942), Kur'an-ı Kerim ve Meali, Kervan Yayın ve Dağıtım, ISBN 975-8896-16-4, (1942)

Yemenici A. ve Güngör Ö., (2018), Batı'da İslamofobi Algısının İstatistiksel Anlamı Üzerinde Eleştirel Bir Yaklaşım, Comparative Religious Studies Volume 13/9, Spring 2018, p. 293-313, Araştırma Makalesi, Haziran 2018

Yıldırım Saçılık M., Toptaş A., (2017), Kültür Turizmi ve Etkileri Konusunda Turizm Öğrencilerinin Algılarının Belirlenmesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu, BALIKESİR, Turizm Akademik Dergisi

Yıldız Z., (2011), Turizmin Sektörünün Gelişimi Ve İstihdam Üzerindeki Etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Y.2011, C.3, S.5, s.54-71

Yüksel M., (2011), İslamofobinin Tarihsel Temellerine Bir Bakış, Oryantalizm ya da Batı ve Öteki, İslamofobi Kolektif Bir Korkunun Anatomisi, Sempozyum Tebliği, 18-19 Kasım 2011

Yurtgezen A., (2013), Hacegan Sultanları, Altın Silsile Dizisi:1, Semerkand:228, Ekim 2013, İstanbul 2. Baskı

İnternet Kaynakları

https://www.kolayaof.com/ornek_ozet/SOS109U.pdf (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

<http://turizmcionline.blogcu.com/turizmin-tarihi/3195708> (Erişim Tarihi: 05.03.2019)

http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Turizm%20Hareketleri.pdf (Erişim Tarihi: 07:03.2019)

https://kuto.org.tr/site/assets/files/1581/dunyada_ve_turkiye_kongre_turizmi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 11.03.2019)

<http://www.satark.gov.tr/images/pdf/tyst/02.pdf> (Erişim Tarihi: 11.03.2019)

<http://www.satark.gov.tr/images/pdf/tyst/07.pdf> (Erişim Tarihi: 11.03.2019)

<https://hthayat.haberturk.com/saglik/haber/1038879-yaslilik-hastaliklari> (Erişim Tarihi: 11.03.2019)

<http://yigm.ktb.gov.tr/TR-10103/yayla-turizmi.html> (Erişim Tarihi: 10.10.2019)

<https://www.turizmgunlugu.com/2019/01/22/dunya-turizm-orgutu-acikladi-iste-dunya-turizminin-2018-performansi/> (Erişim Tarihi: 10.10.2019)

<http://www.turob.com/tr/istatistikler/unwto-2017-turizm-barometresi> (Erişim Tarihi: 11.10.2019)

<http://www.turob.com/tr/istatistikler/unwto-2017-turizm-barometresi> (Erişim Tarihi: 12.10.2019)

<http://ttyd.org.tr/Uploadfiles/DocumentFiles/6b6282c9-ac79-4e36-bde0-469f13365ec4.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2019)

<http://www.turob.com/tr/istatistikler/unwto-2018-yili-uluslar-arasi-turizm-harcamalari> (Erişim Tarihi: 13.10.2019)

<https://tr.euronews.com/2019/09/06/turkiye-2018-de-dunya-genelinde-turist-sayisini-en-fazla-arttiran-ulke-oldu-listede-6-sira> (Erişim Tarihi: 14.10.2019)

<https://www.turizm gazetes i.com/news.aspx?id=88575> (Erişim Tarihi: 14.10.2019)

https://www.wikizero.com/tr/Dünya_turizm_sıralaması (Erişim Tarihi: 14.10.2019)

https://www.wikiwand.com/tr/D%C3%BCnya_turizm_s%C4%B1ralamas%C4%B1 (Erişim Tarihi: 14.10.2019)

<https://finans.tercihini yap.net/analiz/turizm-gelirleri-en-yuksek-ulkeler/> (Erişim Tarihi: 15.10.2019)

<file:///C:/Users/ASUS/Downloads/%C4%B0slam%20Tarihi%20Ve%20Medeniyeti.pdf> (Erişim Tarihi: 15.10.2019)

https://auzefalmsstorage.blob.core.windows.net/auzefcontent/ders1/genel_turizm_bilgisi/13/index.html (Erişim Tarihi: 16.10.2019)

<http://ttyd.org.tr/Uploadfiles/DocumentFiles/c3d9642a-3a06-43e8-a9a8-892949d83eba.pdf> (Erişim Tarihi: 14.10.2019)

<http://ttyd.org.tr/Uploadfiles/DocumentFiles/e20c3443-d41b-447a-9eef-e67438fbd173.pdf> (Erişim Tarihi: 16.10.2019)

<https://tr.euronews.com/2019/09/06/turkiye-2018-de-dunya-genelinde-turist-sayisini-en-fazla-arttiran-ulke-oldu-listede-6-sira> (Erişim Tarihi: 17.10.2019)

<https://harmonigd.com.tr/tr/haber/turkiyede-turizm/> (Erişim Tarihi: 17.10.2019)

<http://www.invest.gov.tr/tr-tr/sectors/Pages/WellnessAndTourism.aspx> (Erişim Tarihi: 18.10.2019)

https://www.kolayaof.com/ornek_ozet/SOS109U.pdf (Erişim Tarihi: 18.10.2019)

http://www.divinity.ankara.edu.tr/?page_id=238 (Erişim Tarihi: 18.10.2019)

<https://sorularl/aislamiyet.comkaynak/batil-dinler-0> (Erişim Tarihi: 19.10.2019)

<http://www.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=690> (Erişim Tarihi: 19.10.2019)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/hinduizm> (Erişim Tarihi: 19.10.2019)

<https://www.dinlertarihi.net/dinler-tarihi/hak-din.html> (Erişim Tarihi: 19.10.2019)

<https://www.milligazete.com.tr/haber/1530280/dunyadaki-yahudi-nufusu-aciklandi-filistinde-yahudi-sayisi-7-katina-cikti> (Erişim Tarihi: 20.10.2019)

<https://www.yenisafak.com/aktuel/iste-69-milyarlik-dunyanin-din-nufusu-436757> (Erişim Tarihi: 21.10.2019)

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/767/9722.pdf> (Erişim Tarihi: 21.10.2019)

<https://sorularlaislamiyet.com/kaynak/mumin-muslim-musulman> (Erişim Tarihi: 21.10.2019)

<http://www.sonpeygamber.info/17-medine-ye-hicret> (Erişim Tarihi: 21.10.2019)

<https://www.trthaber.com/haber/yasam/turkiye-nufusunun-yuzde-992si-musulman-136243.html> (Erişim Tarihi: 22.10.2019)

<https://www.sozcu.com.tr/2019/dunya/gunumuzde-en-hizli-buyuyen-din-islam-5047745/> (Erişim Tarihi: 22.10.2019)

<http://www.aktuelpsikoloji.com/d/file/23-draft-panic-attack-2012-turkish-final.pdf> (Erişim Tarihi: 22.10.2019)

<http://www.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=2508> (Erişim Tarihi: 22.10.2019)

<https://birsam.org/enstitu/islamofobi-ve-hak-ihlalleri-arastirmalari-enstitusu> (Erişim Tarihi: 22.10.2019)

<https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/4224/yetistirilmis-bir-fikir-olarak-islamofobi> (Erişim Tarihi: 23.10.2019)

https://insamer.com/tr/avrupa-muslumanlar-ve-islamofobi_102.html (Erişim Tarihi: 23.10.2019)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avrupa-parlamentosunda-islamofobi-konulu-etkinlik/1592683> (Erişim Tarihi: 24.10.2019)

<https://www.setav.org/avrupa-islamofobi-raporu-2018-yayinda-eir20> (Erişim Tarihi: 24.10.2019)

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/setadan-avrupada-islamofobi-raporu/1597761> (Erişim Tarihi: 25.10.2019)

<https://www.sabah.com.tr/pazar/2019/03/24/islam-dusmanliginin-koruklenmesinde-bati-medyasinin-sucu-buyuk> (Erişim Tarihi: 25.10.2019)

<https://www.setav.org/medyada-islamofobi-eir2018/> (Erişim Tarihi: 26.10.2019)

<https://www.gocvakfi.org/2019/10/21/nefret-soylemiyle-mucadele-etkinligi-biz-domuz-yiyenlere-mudahale-etmiyoruz/> (Erişim Tarihi: 27.10.2019)

<https://dogruhaber.com.tr/yazar/mserif-durmaz/1429-islamofobi-nedenleri-etkileri-ve-cozumu/> (Erişim Tarihi: 27.10.2019)

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1936-EUMC-highlights-TR.pdf (Erişim Tarihi: 27.10.2019)

<https://www.setav.org/avrupa-islamofobi-raporu-2017-yayinda/> (Erişim Tarihi: 27.10.2019)

https://www.yeniasya.com.tr/dunya/avrupa-da-buyurun-ben-muslumanim-etkinligi_490951 (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avrupada-25-noktada-musulman-kadinlara-yonelik-ayrimciliga-karsi-sokak-aksiyonu/1596793> (Erişim Tarihi: 03.11.2019)

https://www.yeniasya.com.tr/dunya/islamafobiyi-durdur_489275 (Erişim Tarihi: 03.11.2019)

<https://www.bolgegundem.com/islamofobi-nedir-nedenleri-nelerdir-islamofobi-nasil-ortaya-cikti-438520h.htm> (Erişim Tarihi: 03.11.2019)

<https://www.turizmgunlugu.com/2019/09/06/turizm-verileri/> (Erişim Tarihi: 04.11.2019)

<https://sorularlaislamiyet.com/seriat-nedir-nasil-yasanir-bu-asirda-seriat-gecerli-midir> (Erişim Tarihi: 10.12.2019)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/tarikat> (Erişim Tarihi: 12.12.2019)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/hakikat> (Erişim Tarihi: 12.12.2019)